

3ኛ፡ ታላቅ ክፍል።

«መቅድመ ኩሉ ገእመን በሐዱ አምላክ ዘቦቱ ሠለስቱ አካላት አብ፤ ወልድ፤ ወመንፈስ ቅዱስ ሥሉስ ዕሩይ እንዘ አሐዱ ሠለስቱ ወእንዘ ሠለስቱ አሐዱ። ወኢኮነ አሐደ አካለ ዘከመ ይሒልዩ ሰብኡ ለሰባልዮስ ዐላውያን አላ አሐዱ መለኮት ውእቱ፡-»
ባስልዮስ ዘቲዛርያ ሃ. አ. ገጽ 116 ክፍል 5 ተጥር 2፤ 3።

የአካላት ሥላሴ የአብ፡ የወልድ፡ የመንፈስ ቅዱስ ህሉና በትምህርተ መለኮት ገለጻ።

በዚህ ክፍል የሥላሴን አካላት፡ «የአብ የወልድ የመንፈስ ቅዱስ» ህሉና በትምህርተ መለኮት ገለጻ ይብራራበታል።

በመሠረቱ «አካል» እያልን፤ ስለ እግዚአብሔር ወይም ስለ ቅድስት ሥላሴ በምንናገርበት ጊዜ፤ እግዚአብሔራዊ የሆነ አካል «አካል» ስለምንልበት ተመርሆ ደግሞም የአባባሉ መሠረታዊ አሳብ እንዴት ነው? ብለን ብንጠይቅ፡- የማናቸውም ስያሜና አቋም ከመሠረቱ ጠንቅቀው ከሚያስረዱ አባቶቻችን ከሆኑ ሊቃውንት በግዕዝ ከተጻፉት መጻሕፍት አግኝተው ዘይቤውን በትርጓሜ ሲያራቅቁ ካቀረቡት አብነት ቅጁን ወስደን ብናብራራው ደስ ይለናል።

እንግዲህ ስለ እግዚአብሔር ወይም ስለ ሥሉስ ቅዱስ «አካል» እያልን በምንናገርበት ጊዜ፤ «አካል» ስለምንልበት ይዘት ለሚኖረን ፈሊጣዊ አባባል፡ እምነት እንደምን እንደሆነ ትምህርታዊ መነሻው ይታወቅልን ዘንድ አስቀድመን ከቅዱሳት መጻሕፍት፡ ከቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት የተሰጠውን አብነታዊ ተመርሆ በጥንቃቄ መገንዘብ እንደሚኖርብን፤ መቸውንም ቢሆን አውቀናል።

ይህም በመሆኑ ለዚሁ ትምህርት የሚሆን መመሪያ ጲጥሮስ ዘምስር ሲያቀርብልን እናገኛለን። ቃሉም እንዲህ የሚል ነው።

«እስመ ረኪበ ቀጢናት በቀጢናት፤ ወረኪበ ገዚፋት በገዚፋት፤ ቀጢን ውእቱ ነገረ መለኮት ወየገሥሥ ሕሊና ቀጢነ።»

ረቂቁን ማግኘት ወይም መረዳት በረቂቅ ግዙፋንም ማግኘት «መረዳት» በግዙፍ ነው የሚገባ። ነገረ መለኮት ረቂቅ ነውና፤ እርሱንም ለማግኘት ረቂቅ «የሚራቀቅ» ሕሊና የሚያሻ ነው። መዝገበ ሃይ ገጽ 76 ቍጥር 16። በእጅ የተጻፈ ከመሪታ ዳርጌ የሚገኝ ምዕላድ።

እነሆም ይኸው ሊቅ፡ ስለ ሥሉስ ቅዱስ አካላት ገለጻ ልንመራበት የሚያስፈልገንን መመሪያ እዚህ ላይ አስቀምጦልናል።

እንግዲህ ሊቁ እንዳሳየን ተመርሆ፡ ረቂቁን ማግኘት በረቂቅ፡ ግዙፋንም ማግኘት በግዙፍ መሆኑን ተረድተን፡ ይልቁንም ነገረ መለኮት «ትምህርተ መለኮት» ረቂቅ ስለሆነ፤ የተራቀቀ ሕሊና «ቅጥነተ ሕሊና» እንደሚያሻው በመገንዘብ፤ ወደምንፈልገው ምሥጢራዊ ግባችን እስክንደርስ አለመታከት ሊያሻን ነው።

ነገሩ እንዲህ ከሆነ በስመ ህላዌያት ይዞታ፡ ስለ አካል ስያሜ ስለ ውስጣዊ ልዩነቱ በተመርሆ ልቡናዊ ባገኘነው መመሪያ እንከታተል ዘንድ ይገባናል።

ማሳሰቢያ፡- ዐረጋዊ መንፈሳዊ ገጽ 61 ድርሳን 11።

ምዕራፍ ሁለት።

የአካል ስያሜ።

በግዕዛችን «አካል» የመባል ስያሜን የሚገልጹ ሁለት መሠረታዊ አቅዋሞች አሉ። እነርሱም፡- ዘያስተርኢ ወዘኢያስተርኢ የሚታይና የማይታይ ተብለው ሲመደቡ የተነገሩት ናቸው። ቂላስ. 1፥15፣ 16።

«ዘበውጣጤሁ ይትጋብአ ዓለማት ክልዔቱ፣ ዓለመ መንፈስ ወዓለመ ሥጋ» ገጽ 61 ድርሳ 11። በውስጡ ሁለት ዓለማት የሚሰበሰቡበት እነርሱም «የዐለመ መንፈስና ዓለመ ሥጋ ናቸው» ብሎአል። ዐረጋዊ መንፈሳዊ ገጽ 61 ድርሳን 11።

እነሆም በዝርዝርም እንደሚከተለው ቀርበዋል።

1ኛ፡ የዓለመ ግዘፍ አካል ነው። ይኸውም ማናቸውም በዓለመ ግዘፍ ያለ ነገር ሁሉ፤ በዚህ አኗኗር እንዳለ ታውቆ «አካል» ተብሎ የሚጠራበት ስም አካል ነው።

2ኛ፡ የዓለመ መንፈስ አካል ነው። ይኸውም ኑባሬው መሆኑ ታውቆ አካል ተብሎ የሚጠራበት ስም አካል ነው።

ስለ እነዚህ ነገሮች ልዩነትና የስያሜ አንድነት እንደ ቅደም ተከተላቸው መሠረታዊ አቅዋማቸውን እንገልጻለን፡-

1. ከአለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ ሰዋስወ ግሥ መዝገበ ቃላት ገጽ 218።

2. ከመሪጌታ ዳርጌ እጅ የሚገኝ የግዕዝ መጽሐፈ ሰዋስው በእጅ የተጻፈ።

3ኛ፡ የዓለመ ግዘፍ አካል። በዓለመ ግዘፍ የሚገኙት ነገሮች ሁሉ፤ «አካል» በሚያሰኝ ስያሜ እንዲጠሩ የተመደቡበትን፤ መሠረተ አቅዋም፤ በቅዱሳት መጻሕፍት የትምህርተ መለኮትን ቃላት አቃንተው ከሚተረጉሙ የመጻሕፍትና የሰዋስው ሊቃውንት በማስማማት እንደሚከተለው አቅርበናል።

አስቀድመን በዓለመ ግዘፍ ያለ ሁሉ «አካል» በሚል ስያሜ መሰየሙ እንደምንድን ነው? ብለን እንጠይቃለን።

በዓለመ ግዘፍ አካል በግዕዙ ጥሬ ሰዋስው «አካል» «አኪል» ተብሎ ይነገራል። በአማርኛም «መብቃት፤ ዐቅም፤ ማደግ፤ ወይም ዕድገት» ማለት ነው። የግዕዝ ግሣዊ አንቀጽም፡- «አከለ» ተብሎ ይገሠሳል። በአማርኛው አከለ በቃ «ለአካለ መጠን ደረሰ» ተብሎ ይፈታል።

ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋስው ወግሥ ወመዝገበ ቃላት ገጽ 218።

ከመሪ ጌታ ዳርጌ እጅ የሚገኝ የግዕዝ መጽሐፈ ሰዋስው በእጅ የተጻፈ።

ወአካልየኒ ወኢ ከመ ምንት በቅድሚክ፡-

አካሌም በፊትህ እንደ ኢምንት ነው። መዝ. 38/39/፥5።

አካሌም ከምድር በታች በተሠራ ጊዜ መዝ. 138/139/፥15።

ደግሞ አካል አከለ በታ ተብሎ ብቃትን የአካል መጠን፣ ዐቅምን በሚገልጽ ሁኔታ አዳጊ ለሆነ ለሰውና ለእንስሳ ለዕዕዋት የሚነገር ሲሆን፤ በዓለመ መንፈስ ያሉት በምጣኔ ዐቅም የሚገኙትን የሚጨምር ነው።

አካል ስለ እግዚአብሔር ሲነገር ግን፤ አካል መወሰን መመጠን ለማያሳይ ፍቺ ኢየሐክሎ አይበቃውም ተብሎ እንደሚነገር መታወቅ አለበት።

«ዘሰማየ ሰማያት ኢያንሞሮ ምድርኒ ኢየሐክሎ ሰማይና የሰማይ ሰማያት አይችሉትም አይዙትም።» ምድርም አይበቃውም ተብሎ ይነገርለታል። ድጓ ዘሰብከት።

ስለ ዓለመ ግዘፍ ግን በጣም ልም ከሆነ ብናኝና በጣም ረቂቅ ከሆነ ትናኝ እጅግ በጣም ረቂቅ ከሆነ አየር ጀምሮ፤ የመጨረሻ ጥጥርነትና ጉልህነት እስካለው ውፍረት ደንዳናነትም ድረስ፤ በዚያ በሚገኝበት ዐቅምና ብቃት እንደየመጠኑ እንደየመልኩ ተወስኖ መኖሩ እንደሚታወቅ ሁሉ፤ በዓለመ ግዘፍ «አካል» ተብሎ ይሰየማል።

በሌላም አገላለጽ በሰማይና በምድር ያለው የሚዳሰስና የሚገሠሥ የሚቋጠርና በአምስት ሕዋሳት ተደርሶበት የሚጨበጥ ነገር ሁሉ፤ በዓለመ ግዘፍ አካልነት እንዳለ «ያለ መሆኑ» ይታወቃልና «አካል» በሚል ስያሜ መጠራት ገንዘቡ ነው።

ሌላ ይቅርና ረቂቁ ነፋስ ወይም አየር ሊታገድ እንደሚችል፤ ትነትም ሊቋጠር እንደሚችል፤ ልም ብናኝም ሊያዝ እንደሚችል ይታወቃልና፤ ተወሳኝ በሆነ ዐቅሙና ብቃቱ ከዐለመ ግዘፍ ወገን መሆኑ ግልጽ ነውና፤ ያው «አካል» ይባላል። ምክንያቱም ዐቅምንና ብቃትን ከማሳየት አይዘልምና ነው።

ብናኝ ሆነ አየሩ ወይም ትናኝነቱ ሊያዝና ሊታገድ ሊቋጠር ስለመቻሉ፤ በዱር መምህራን የተገለጸውን ገለጻ እንይ፡-

«ማገፈድ ጽኑዕ ዘኢይክል አንቀልቅሎት መዋግደ ነፋሳት፤ የዐቁር ማየ በከርሠ ደመና፤ ገጽ 137 በተነ ጊሜ ረቂቅ ዘየዐቁሮ ለማይ የዐርጎ እምቀላይ፤ ወያወርዶ እምኑጎ ሰማይ።»

«የነፋሳት ግፊት አያነዋውጠውም» በደመና ሆድ ውጋን የሚቋጥር በረቂቅ የጉም ተን ውጋን ይቋጥራል። ከባሕርም ወደ ላይ ያወጣዋል፤ ከሰማይ ወደታች ያወርደዋል። ሰዓታት ዘ አባ ጊዮርጊስ፡- ገጽ 159 በ1975 ዓ.ም. አሥመራ ኮከበ ጽባሕ ማተሚያ ቤት ታተመ።

ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋሰው ወግሥ ገጽ 218። ሃይ አበ ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ገጽ 403 ቊጥር 28።

ምዕራፍ ሦስት።

በዐለመ ግዘፍ የሚገኝ ማናቸውም አካል።

በዐለመ ግዘፍ የሚገኝ ማናቸውም አካል፤ ህሉናውን «አቋሙን» በሦስት ነገሮች ይገልጣል። እነዚህም፡-

1ኛ፡ ባሕርይ

2ኛ፡ ግብር ግለት የባሕርይ ግብር

3ኛ፡ መልክ ወይም ዓይነት ናቸው። መልክ ወይም ዓይነት የአካል ግብር ናቸው።

እነሆም በዐለመ ግዙፍ የሚኖር አካል ሁሉ፡ ቢረቅና ቢደቅ፡ ቢጉላም በእነዚህ ሦስት ነገሮች ቀዋሚነቱን ይገልጻል፡-

ማናቸውም በዐለመ ግዙፍ ነዋሪ የሆነ አካል ሁሉ፡ ያለ እነዚህ አይገኝም። የተባሉት ነገሮች እንደቅደም ተከተላቸው ያላቸውን ይዞታ እያቀረብን እንመለከታለን።

4ኛ፡ ባሕርይ፤ በዐለመ ግዙፍ በሚጠራ አካል ስለ መኖሩ፡-

ባሕርይ አካል ከዋኔ የተመሠረተበት ሆኖ እናገኘዋለን። አካልም ህሉናውን የሚያገኘው በባሕርይ ወይም ከባሕርይ መሆኑን ልንገነዘብ እንችላለን።

ከዚህም የተነሣ የሀገራችን ሊቃውንት «አካል ያለ ባሕርይ አይቆምም» ባሕርይም ያለ አካል አይፈጸምም» እያሉ ውሳኔውን ይገልጻሉ።

ኪዳነ ወ. ክፍሌ መጽ. ሰዋስው ወግሥ ወመዝገበ ቃላት ገጽ 218።

በዱር የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት «ኢይትረከብ ህላዌ ዘእንበለ አካል» ወአካልሂ ዘእንበለ ህላዌ፤ ኢ በውስተ ሰማይ በላዕሉ ወኢበውስተ ምድር በታሕቱ፡-

በሰማይ ያለ ቢሆን በምድር በታች ቢሆን፤ ባሕርይ ያለ አካል አካልም ያለ ባሕርይ ምንም አይገኝም።» ሲል ተናገረ።

ኪራኮስ ዘአንጾ በሃይማኖተ አበ ገጽ 403 ክፍል 1 ቍጥር 28።

በዚህ ጊዜ ሊቁ «ህላዌ» ሲል የተናገረውን «ባሕርይ» ግለቱ መሆኑን በውል ያስተውሏል። ይህም ሕግ በዐለመ መንፈስ ህሉና ለሚኖሩትም ይሆናል። ወይም በዐለመ ግዙፍና በዐለመ መንፈስ ላሉት ጠቅላላ ሕግ ነው ግለቱ ነው።

ባሕርይም ምንም እንኳን በፍጡራን ረገድ የቀዋሚነት ህሉናውን ለሚያሳውቅ ነገር ሁሉ፡ ምክንያት ወይም መሠረት ተደርጎ ቢነገር፤ ባሕርየ እግዚአብሔርን በሚመለከት ግን፡ እስመ አልቦ ውስተ ህላዌሁ አመክንዮ፤ ባሕርዬን የሚያስገኝ ምክንያት የሌለ ነውና፤ ዘለዓለማዊ መሆኑን መረዳት ለይቶና ተጠንቅቆ ሊያስተውሉት የሚገባ ትምህርት ነው።

ይህም በዚሁ መጽሐፍ በህልውና መለኮት ውስጥ «ለህላዌው ምክንያት የለውም» በሚል ክፍል ይገኛልና ከዚያ መመልከት ነው።

5ኛ፡ መልክ ወይም ዓይነት ይኸውም የአካል ግብር፡-

መልክ ወይም ዓይነት አካል የሚገለጽበት አቋም ወይም ግብር ነው። ግብር መባሉም የአካልን መልክ ወይም ዓይነት ፣ በትርኢቱ ሁናቴ ስለሚገለጥ ነው።

መልክ ወይም ዓይነት ሲባል ቁመት፣ ስፍሐት፣ ርዝመት ድንዳኔ ሥነ ግብር ይታይበታል።

ማንኛውም በዓለመ ግዙፍ የሚገኝ አካል በመልኩና በዓይነቱ ቁመትና ስፍሐት ርዝመትና ድንዳኔም ሥነ ግብር ግብር ሆነው ይታዩበታል።

እነሆም ኪራኮስ ዘአንጾኪያ፡- አካልና በአካል መልክ ያለውን ሁኔታ ሲገልጽ፡- «ኢይደሉ ይኩን ህላዌ ዘእንበለ አካል፣ ወአካልኒ ኢይደሉ ይትረከብ ዘእንበለ አምሳሉ ለአካል ዘውእቱ አርአያሁ፡- ባሕርይ ያለ አካል የማይሆን ነው» አካልም የአካል መልክ ወይም ምስያው ከሚሆን መታወቂያው ሳይኖር አካል ሊሆን የማይቻል ነው» ብሎ አስረድቶአል።

ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 403 ም. 1 ቊጥር 28።

በዚህ ጊዜ የአካል ምስያ ወይም መታወቂያ ያለው «መልክ» ማለቱ መሆኑን በውል ይገነዘባል።

የሀገራችን ሊቃውንትም «ወብሂለ አካል ቁመት ውእቱ ዘይከውን ለሀልዎ» አካል ማለትም አኗኗር የሚታወቅበት ቁመት ማለት ነው» ሲሉ ይናገራሉ። ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ በእጅ ጽሑፍ፡-

አዎን፣ «አካል» ዘየአክል ሲባል መብቃትና ዐቅም መሆንን የሚገልጽ ከሆነ ተወሳኝ ቁመትና አኗኗር «ክብብ» እንዳለው የሚያሳይ ነውና፤ አካል ማለት አኗኗርን የሚያሳይ ቁመት ነው ቢባል አግባብ አለው።

ማንኛውም ብቃትና ዐቅም እንዳለው የሚታወቅ ነገር ሁሉ፣ ቁመትና ሰፍሐት ርዝመትና ሥነ ኅብር ድንዳኔ አለው።

ይህም ደግሞ የመልኩና የዓይነቱ ትርኢታዊ ግብሩ ነው። ሊቁ «ኢይትከሀል ይትበሀል ዘንተ የአክል ወዘንተ ይመስል» የዓለመ መንፈስ አካሉ በርእይ ይህን ያክላል፤ ይህንም ይመስላል ከዚህ የተነሣ ነው። ሊባል አይቻልም። ሲል በዐለመ መንፈሱ ያለ የእግዚአብሔርን መልክ በዐለመ ግዙፍ ካለው መልክ በተነጻጸረ ሁኔታ ማቅረቡን ለማመዛዘን እንዲቻል ለሕሊና ማቅረቡን ማየት ነው። ሕርያቆስ ዘብህንሳ መጽ ቅዳ ገጽ 86 ቊጥር 47።

ማሳሰቢያ፡-

1፣ ከአለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ ሰዋስው ወግሥ ወመዝገበ ቃላት ገጽ 218።

2፣ ከመርጌታ ዳርጌ እጅ የሚገኝ የግዕዝ መጽሐፈ ሰዋስው በእጅ የተጻፈ።

3፣ ዘሰማየ ሰማየ ሰማያት ኢያገምሮ ድጓ አባ ጊዮርጊስ ሰዓታት ገጽ 159።

4፣ አሥመራ ኮከበ ጽባሕ ማተሚያ ቤት ታተመ። 1975 ዓ.ም.

5፣ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋስው ግሥ ገጽ 218።

6፣ ሃይ አበ ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ገጽ 403 ቊጥር 28።

7፣ ሃይ አበ ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ገጽ 403 ክፍል 1 ቊጥር 28።

8፣ ሃይ አበ ቂርሎስ ዘእስክንድርያ ገጽ 297 ክፍል 36 ቊጥር 59።

9፣ የሃይማኖት መጽሐፍ ከመንፈሳዊ ጉባኤ አዲስ አበባ ትንሣኤ ዘጉባኤ ማተሚያ ቤት 1955 ዓ.ም.

10፣ ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ገጽ 34 የእጅ ጽሑፍ።

ምዕራፍ አራት።

የግብር ስሞች።

የግብር ስም ራሱ በሁለት አቋሞች ይገለጻል። ይኸውም፡-

ሀ. ቀጥታ የአካል መልክ ወይም ዓይነት ሆኖ ሲታይ፤ ከዚህ በፊት እንደ ገለጽነው የአካሉን መልክዓዊ ሁኔታ የሚያሳይ ግብር ሲሆን ነው።

ለ. የባሕርይ ግብር ሲሆንና የባሕርይን ግብር ሲገልጽ ነው።

ስለዚህ የግብር ስም የአካል ወይም የባሕርይ ውጤት ሆኖ የሚገኝ ስም ነው። የግብር ስም የአካል መልክ ወይም ዓይነት ስለ መሆኑ፤ ከዚህ በፊት ገልጸናል።

አሁን የግብር ስም የባሕርይ ውጤት ሆኖ ስለመገኘቱ፤ እንዴት እንደሆነ ብንነጋገርበት መልካም ነው።

የግብር ስም የአካል ውጤት ሆኖ ሲነገር የሚገኝበት ቦታ፤ ስለ አካል ግብር በምንወስድበት ክፍለ ትምህርት እንገልጻለን።

አስቀድመን እንደተናገርን፤ በዓለመ ግዘፍ የሚገኝ ማንኛውም አካል በባሕርይ እንደተመሠረተ፤ ከዋኔውም ከባሕርይ እንደሆነ ሁሉ፤ ባሕርይ ደግሞ በግብር ይገለጻል። ስለዚህ ግብር የባሕርይ ውጤት ነው። መቸም ባሕርይ በግብር ይገለጻል። ወይም የባሕርይ ህሉና በግብር ይታያል እንጂ፤ ራሱ ባሕርይ ምን ጊዜም አይታይም። በዚሁም ቀዋሚ ምክንያት ግብር የአካልን ህሉና በትርኢታዊ መልክና በዓይነት ይገለጻል። የባሕርይን ህሉና ደግሞ በሥራ ይገለጻል። እነሆም ግብር የአካልና የባሕርይ ውጤት ሆኖ ይገኛል።

የፆታ ድምፅ፡-

የድንጋይ መቁርቁር፡-

የጽጌረዳ መዓዛ፡-

የወርቅ መብረቅረቅ፡-

የአሬት ምሬት፡-

ይህ ሁሉ፤ እያንዳንዱ አካላዊ ነገር ከባሕርይ ያለውን በግብሩ ሲገልጽ የሚገኝበት ሁኔታ ነው።

የግብር ስም አንዳንድ ጊዜ በአካል ስም ቦታ፤ አንዳንድ ጊዜም በባሕርይ ስም ቦታ ገብቶና ተነግሮ ይገኛልና ነው።

የግብር ስም በአካል ወይም በባሕርይ ስም ቦታ ለምን ገባ?

የግብር ስምን በአካል ቦታ ወይም በባሕርይ ስም ቦታ አግብተው የተናገሩና፤ የግብር ስም አካልን እንዲወክል ወይም ባሕርይን እንዲሻማ አድርገው የጻፉ ከሊቃውንት ወገን እንዳሉ የታወቀ ነው። እንዲህ እያደረጉ የሚጻፉ ሊቃውንት «በስመ ኅዳሪ ይጸዋፅ ማጎደር» የሚለውን አብነት በመከተል ሳይሆን አይቀርም።

ትምህርተ መለኮትን በጥንቃቄ የሚያጣሩ ሊቃውንት ግን፤ የመጣበትን መነሻ ይመረምራሉና፤ በሽፍን ወይም በድፍኑ አያልፉትም። ማለት ስሙ ወይም ቃሉ ከየት መጥቶ ከዚህ ለመሻማት እንደበቃ፤ መርምረው አቃንተው በመተርጉም ይገልጹታል።

«ወኪነገድጎ ዘኣንበለ ትርጓሜ ለኩሉ ዘነበብን» በጥናት ያነበብነውን ያለ ትርጉም እንዲሁ አንተወውም ይላሉና ነው። መጽ. ምዕላድ ከመርጌታ ዳርጌ እጅ የሚገኝ ተመልከት ገጽ 56 የእጅ ጽሕፈት።

እንዲህም ሆኖ በሚገኝበት ጊዜ፤ እነዚህ በጥንቃቄ መሠረታዊ መንሥኤውን የሚያጣሩ ሊቃውንት በሕጋዊ መታወቂያነቱ ጠለቅ ብለው ከመረመሩት በኋላ፤ ከየትኛው የሰሙ ህላዌያት ወገን እንደሆነ ዐውቀው በግቃናት፤ በጥንተ መደቡ ያገቡታል እንጂ፤ ዝም ብለው አያልፋትም።

በአሁኑ ጊዜ አካል የሚባል፤ ብዙ ነገር አለ። ግን የአግርኛ ቋንቋ አዳጊ ቋንቋ ስለሆነ፤ ቋንቋውን ለማስፋፋት የተፈጠረ ነው። አንዳንድ ጊዜ የግብርን ስም አካል ሲሉት፤ የባሕርይን ስምም አካል ሲሉትና፤ የባሕርይ ስምም «አካል» ሲባል፤ እንዲሁም የአይነትና የግብር ስም «አካል» እየተባለ በአካል ቦታ ገብቶ ሲነገር ይሰማል።

ለምሳሌ፡- የማገበሩ አካል፤ ሥራው አካል ገዝቶ እንዲሁም የሕግ አካል እየተባለ ይነገራል። ይህ አነጋገር በቅኔ መንገድ ቅጽል ተምሳሌ ሆኖ ስለሚነገር ነው እንጂ፤ ዓይነተኛው «የአካል» ስም በሚነገርበት ቦታ ተገኝቶ አይደለም። «የሕግ አካል» ተብሎ ሲነገርም፤ መሠረታዊውን የዓለመ ግዘፍን አካል ሲያይ የሚነገር አይደለም። በጥንቃቄ የተመለከቱት እንደሆነ ግን፤ የግብር ስም ከመሆን አይዘልም። ጠንቅቀው በሚያስረዱ መምህራን ዘንድ አቀማመጡ ዐመሉ ተመርምሮ ወደመጣበት ጥንተ ቦታው ይመለሳል።

ለምሳሌ፡ በስመ ህላዌያት ሁለገብ እየሆኑ ከሚነገሩት ስሞች እንወሰድና፤ አፍአዊ ትርኢታቸውን ምንም ሳይለወጥ፤ በዓረፍተ ነገር አቀማመጣቸው የሰሙ ህላዌያት አቋማቸውን እንዴት እንደሚለይ እንይ፡-

ሀ. «ፀሐይ» የሚል ስያሜን በመጀመሪያ እንይ፡-

1ኛ፡ እነሆም «ፀሐይ፤ ወጣ» ተብሎ ሲነገር፤ በዚህ ጊዜ «ፀሐይ» ስንል ስለ ባሕርይ ስሙ ወይም ስለ ግብር ስሙ ሳይሆን፤ ስለ ፀሐይ አካል ይኸውም ለፀሐይ ስላለው ስለ አካሉ ህላዌ ወይም ስለ ትርኢታዊ አቋሙ መናገራችን እንደሆነ፤ ግልጽ ነው።

2ኛ፡ «ፀሐይ ጨለመ» ተብሎ ይነገራል። በዚህም ጊዜ ደግሞ «ፀሐይ» የሚለው ስም ስለ አካል ወይም ስለ ባሕርይ ሳይሆን፤ ስለ ግብር ስሙ ተነግሮአል።

3ኛ፡ «ፀሐይ እምቃለሁ» ወይም «ፀሐይ አቃጠለኝ» ተብሎ ሲነገር ደግሞ፤ በዚህ ጊዜ «ፀሐይ» የሚል ስም የአካል ህላዌን የግብር ህላዌን ሳይመለከት፤ በግብር አማካይነት የባሕርይ ህላዌን የግብር ህላዌን ሲያሳይ ተነግሮአል። እነሆም በዐመለ ግዘፍ ስላለው የአካል ስያሜ በዚሁ አየን።

1. ሃይማኖት አበ.ቄር. ዘእስ. ገጽ 297 ክፍል 36 ቍጥር 9።

2. የሃይማኖት መጽሐፍ ከመንፈሳዊ ጉባዔ አ.አ. ትንሣኤ ዘ ጉባኤ ማ.ቤ. 1955 ዓ.ም.

3. ምላድ ዘአ.ሰ.ክ. ገጽ 34 የእጅ ጽሑፍ።

ምዕራፍ አምስት

የዓለመ መንፈስ አካል

መንፈሳዊ አካል ይኖራልን?

አካል ሲባል፤ በግዝፍ ብቻ ያለና የዓለመ ግዝፍ አጽም ላለው፤ በአምስት ሕዋሳትና በረዳት መሣሪያዎቹ አማካይነት ለሚታወቀው ነገር ሁሉ ብቻ የሚሰጥና፤ በዚህ ብቻ የሚወሰን ስያሜ እንደሆነ የሚያስቡ ሰዎች አያሌ ናቸው። የግዕዛችን አብነት «ባህል» መሠረት አድርገን በትምህርተ መለኮት ብሂላዊ የአነጋገር ፈሊጥ የተመራመርን እንደሆነ ግን፤ አካል ተብሎ ሊጠራ የሚገባው በግዝፍ ብቻ ላለና፤ በአምስት ሕዋሳት ለሚታወቅ ነገር ብቻ የተወሰነ ሆኖ አናገኘውም።

በግዕዝ አብነታዊ ባህልና በትምህርተ መለኮት ብሂላዊ አነጋገር «አካል» የሚል ስያሜ የሚሰጠው፤ በዓለመ ግዝፍ ህሉና «አጽም» ላለ ብቻ ሳይሆን፤ በርቀት «ረቂቅነት ባለው» አጽሙ ለሚገኝና፤ መንፈስ ለሆነውም ሁሉ «አካል» የሚል ስያሜ ተሰጥቶት ሲነገርለት ይገኛል።

«አካል ነፍስት ዘበምድር ወካል ዘበሰማይ፤ ካል እኩብሩ ለዘበሰማይ ወካል እኩብሩ ለዘበምድር»

ደግሞ ሰማያዊ አካል አለ፤ ምድራዊም አካል አለ፡- ነገር ግን የሰማያዊ አካል ከብር ልዩ ነው። የምድራዊም አካል ከብር ልዩ ነው። 1ቀር. 15+40= ቂላስ. 1+15፤ 16።

ቂርሎስም ሐዋርያው ጳውሎስ ወደ ቂላ. 1+14፤ 15። የተናገረውን ጠቅሶ ሲተረጉም «ወኩሉ ፍጥረት እለ ውስተ ሰማያት ወእለ ውስተ ምድር፤ ይብል ዘያስተርኢ ወዘኢያስተርኢ፡- ይብል ዘኢያስተርኢ በእንተ መናፍስት ለባውያን እለ አልቦሙ ሥጋ እለ ኢያስተርኢዩ፤ ወይብል ዘያስተርኢ በእንተ ሥጋውያን እለ ያስተርኢዩ»።

በሰማያትና በምድር ስላለው ፍጥረት ሁሉ የሚታይና የማይታይ ይላል። ለባውያን ለሆኑና ሥጋ ስለሌላቸው መናፍስት «የማይታዩ» ሲል፤ ሥጋውያን ሆነው ስለሚታዩት ደግሞ «የሚታዩ» ሲል ገልጾታል። ቂር. ሃይ. አበ. ገጽ 297 ክፍል 36 ተጥር 9።

ልዩነቱም በዓለመ መንፈስ የሚኖር አካል እኔ የሚል ነባቢ ለባዊ አለሁ ባይ ነው። ይህም ራሱን ለቻለ ለራሱ ብቁዕ የሆነ ዕውቀት ተዋሚነት ላለው አለሁ ባይ ቁመኖ በመሆን ብቻ የተሰጠ ስያሜ ነው።

ከኢትዮጵያ የመንፈሳዊ ጉባኤ ሊቃውንት ከተጻፈው የሃይማኖት መጽሐፍ፤ ስለዚህ ስለ መንፈሳዊ አካል ትምህርት እንደሚከተለው ተጽፎ ይገኛል።

«በሃይማኖት ትምህርት አካል ስንል ሰውነት ሥጋ ግለታችን አይደለም። ይህስ ከሆነ አብ አካል አለው መንፈስ ቅዱስም አካል አለው ስንል፤ አብና መንፈስ ቅዱስ ሰዎች ናቸው» ሥጋ አላቸው ግለት ይሆንብናል። ስለዚህ አካል ባልን ጊዜ፤ ቅርፁ ግለት መሆኑ ግልጽ ሊሆንልን ይገባል። ተብሎአል። ቅርፁ ግለቱ ቂመት ግለቱ ነው። የሃይማኖት ጸሎት መጽሐፍ ከመንፈሳዊ ጉባኤ ሊቃውንት አጲስ አበባ ትንግሌ ዘጉባኤ ግተሚያ ቤት 1955 ዓ.ም. ገጽ 21።

«እስመ ብሂለ አካል ቁመት ውእቱ ዘይከውን ለህልዎ» አካል ግለት መኖርን የሚያስገነዝብ አቋም ግለት ነውና። ቁመና ግለት ይሆናል። በነፍስ የህልው ሆኖ መኖርን ያሳያልና በቁመና ሳለሁ ከነፍሴ ሳለሁ እንዲሉ። በዓለመ ግዘፍ ህሉና የሚኖር አካል ግን፤ እንደዚህ ያለ ነገር የለውም። በዓለመ ግዘፍ ያለ ሰው ፍጹመ አካል በሚያሰኝ «ለባዊ ነባቢ ሕያው» ተብሎ ሲጠራ ቢገኝም፤ እውስጡ ባለች በረቀቀች ነፍሱ ወይም መንፈሱ መሆኑ የታወቀ ነው። ዘፍጥ. 2+7።

«አካልኒ ዘኢኮነ ለባዌ ወኃያለ ወሕያወ ኢይክል ገቢረ ገብር»። አካልም ለባዊ «ዐዋቂ» ኃያልና ሕያው ካልሆነ አንድም ሥራ ለመሥራት አይቻለውም ብለዋል። ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ገጽ 34 የእጅ ጽሑፍ።

ሊቀ አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌም በመሠረቱ አካል የሚያሰኝ ስያሜ በዐለመ ግዘፍ ከሚገኝ ህላዌ ይልቅ፤ በዐለመ መንፈስ ነዋሪ ለሆነ ህላዌ መጠሪያ መሆን እንዳለበት አስረድተዋል።

«ሥጋ አካል መባሉም በነፍስ ዕውቀትና በነፍስ አካልነት ነው እንጂ በራሱ በገንዘቡ አይደለም። በገንዘቡስ የነፍስ መሣሪያ እንደመሆኑ ሥጋ ገላ ይባላል።» ብለዋል። ኪዳ. ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋሰው ወግሥ ወመዝገበ ቃላት ሐዲስ ገጽ 2 ፋጥር 181።

በዓለመ ርቀት ወይም በዓለመ መንፈስ፤ ስለሚኖር ሰው አካል በምንናገርበት ጊዜ፤ በዚሁ ህላዌ የሚገኙ ሦስት ክፍሎች እንዳሉ አቅርበን ማስገንዘብ ይኖርብናል።

እነዚህም፡-

1ኛ፡ የሰው ነፍስ ወይም መንፈስ፡- ዕብ. 4+12። 1ተሰ. 5+23።

2ኛ፡ መልአክ፡- መዝ. 103/104/+4።

3ኛ፡ እግዚአብሔር እነዚህ ናቸው። ዮሐ. 4+24።

ለእነዚህ ለየባሕርያቸው ህላዌ፤ የተለያየ መዓርግ ቢኖረውም፤ በመሠረቱ እጅግ የረቀቁ የመጠቀሚያ በአካል ህላዌ የሚጠፋ መኖሩን መሆናቸው በቅዱሳን መጻሕፍት ተገልጾአል።

ፍጡራን በሆኑት በሰው ነፍስና «መንፈስ» በመልአክ መካከልም ልዩነት አለ። ይኸውም ነፍስ «መንፈስ» ከሥጋ ጋር ተዋሕዳ ሰው በዚህ ምድር እስካለ ድረስ አብራ የምትኖር፤ ከሥጋዋ ስትለይም፤ ወደ እግዚአብሔር እጅ የምትሄድ ናት። መዝ. 12+7። ኢሳ. 57+16። 1ተሰ. 5+23። ዕብ. 12+23። ራዕ. 6+9። አውባብዮስ መንፈስ በኃይለ ንባብ ትታወቃለች ብሎ ነበርና፤ እርሱ ኃይለ ንባብ ያለውን፤ ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ሲተረጉሙት፡-

«ኃይለ ንባብ ዘይቤ ኃይለ ነፍስ ለባዊት ውእቱ። ወለነፍስኒ ባሕርያ ከመ መልአክ ውእቱ።»

ኃይለ ንባብ ያለው የነባቢት ነፍስ ኃይልን ነው። የነፍስም ባሕርይዋ እንደ መልአክ ነው አሉ። መጽ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ።

መልአክ ግን ያለ ሥጋ የሚኖር የማይታይ ፍጡር ነው። መዝ. 103/104/+4።

እንግዲህ ሐዋርያው ጳውሎስ ስለ ፍጡራን ሁሉ ሲናገር «ዘያስተርኢ ወዘኢያስተርኢ» የሚታይና የማይታይ ማለቱ ሲታወስ፡- ዘያስተርኢ የሚታይ ማለቱ በዐለሙ ግዘፍ ላሉት ፍጡራን ሲሆን፤ የመልአክ ወገን ለሆኑ መናፍስት ሁሉ ግን፤ ዘኢያስተርኢ የማይታይ በሚለው መደብ መድቦአቸው ይገኛል። ቴላ. 15+16።

ነፍስና መልአክ የተፈጠሩ ፍጡራን ሲሆኑ፤ እግዚአብሔር ግን ያልተፈጠረ ከዘላለም እስከ ዘላለም ያለ፤ የሚኖር ቀዳማዊ ወደኅራዊ መጀመሪያና መጨረሻ የሆነ ሕያው ባሕርይ ነው።

ምዕራፍ ስድስት።

የሰው ነፍስ ወይም መንፈስ።

«ወይቤ እግዚአብሔር ንግበር ስብአ በአርአያነ ወበ አምሳሊነ።»

ስለ ሰው ነፍስ «መንፈስ» በምንናገርበት ጊዜ፤ አስቀድመን እንደምን እንደተፈጠረች፤ የሚገለጽበትን መነሻ ልንመለከት ተገቢ ይሆናል። መጽሐፍ ቅዱስ ስለዚህ ነገር ሲገልጽ፡-

«እግዚአብሔርም አለ» ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር... እግዚአብሔርም ሰውን በመልኩና በምሳሌው ፈጠረው።» ዘፍጥ. 1+26፤ 27። ም. 5+2።

ሰው በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ ተፈጠረ ማለት ምን ማለት ነው? አዎን፤ መልክና ምሳሌ፤ የሰብእና ዓይነት እንደምን እንደሆነ የሚገልጽ አባባል አላቸውና ስለ ዓይነቱ ሰብእና ህላዌ መጠየቅና መረዳት እንደሚያስፈልግ ግልጽ ሆኖ ይታያል።

የሰብእና አጭ ምንድን ነው? ቢሉ፤ በቀላሉ ለመግለጽ ያህል፤ ሰው በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ እንዲፈጠር ተፈቅዶ መፈጠሩና፤ በዚሁ በተፈጠረበት አጭ እንዲኖር ተፈላጊ ሆኖ መገኘቱ ነው። ዘፍጥ. 1+27። ም. 2+7።

ይህም እግዚአብሔር ከምድር አፈር አበጀው። በአፍንጫውም የሕይወት እስትንፋስ እፍ አለበት፤ ሰውም የሕይወት መንፈስ ያለበት ሆነ። ተብሎ እንደተገለጸ፤ በሰው አፍንጫ ላይ እግዚአብሔር እፍ ያለበት የእግዚአብሔር እስትንፋስ፤ ሰውን የሕይወት መንፈስ ያለበት እንዲሆን አበቃው። ዘፍጥ. 2+7። ኢዮብ 26+3፤ 4። ኤፌ. 4+24።

ይህ መጀመሪያ ከእግዚአብሔር ለሰው እፍ የተባለበት የእግዚአብሔር እስትንፋስ፤ እንዲሁም ደግሞ ለሰው ሕያው መንፈስ ያለበት መሆኑን የገለጸ ህላዌ፤ «ነፍስ ወይም መንፈስ» ተብሎ ተጠራ። እንግዲህ ህላዌ ሰብእና የተሰኘው ይኸው ነው። ዘካ. 12+1።

ይህ የህላዌ ሰብእና ሐዋርያው ጳውሎስ በሚፈጥረው ምሳሌ፤ የሆነ «የጽድቅና የቅድስና መልክ» ብሎ በማብራራት ሲገልጸው ይገኛል። ኤፌ. 4+23፤ 24። መመሳሰሉ እንደምንድን ነው? ቢሉ፡-

1+ በኩነት መመሳሰል፡-

ይኸውም በለባዊነት በነባቢነት በሕያውነት መመሳሰል ነው። ይህ ኩነት ባልተፈጠረ ዘለዓለማዊ በሆነ በእግዚአብሔር እንዳለ ሁሉ፤ በተፈጠረ በሰው መንፈስም እንዲገኝ ተደርጎአል።

2+ በጽድቅ በቅድስና መመሳሰል፡-

እግዚአብሔር ቅዱስ እንደሆነ ሁሉ፤ የሰው መንፈስም በጽድቅና በቅድስና እንዲኖር በእግዚአብሔር በጎ ፈቃድ ታስቦ ተፈጥሮአል።

3+ በዕውቀትና በክሂል በሥልጣን መመሳሰል፡-

በእግዚአብሔር ዘንድ፤ ዕውቀትና ክሂል፤ ሥልጣን፤ ግመዛዘንና ወዘተ... እንዳለ ሁሉ፤ በሰውም መንፈስ ውስጥ ክፉንና ደግን፤ ጽድቅንና ኃጢአትን፤ እውነትንና ውሸትን፤ ቅድስናን፤ ርኩሰትን፤ ለይቶ ግወቅ፤ ይህንም ለይቶ እንደግወቁ መጠን፤ ተገቢውን የመምረጥና የመፈጸም ሥልጣንና ክሂል፤ አመዛዝና የመፍረድም ክሂል እንዲኖርበት ተፈጥሮበታል።

4+ በህልውና መመሳሰል፡-

እግዚአብሔር ልቡና ቃል እስትንፋስ ሲኖሩት ልቡ ያለ ቃሉና ያለ እስትንፋስ፤ ቃሉም ያለ ልቡና እስትንፋስ፤ እስትንፋስም ያለ ልቡና ቃሉ ህልውናውን እንዳልገለጸ ሁሉ፤ መዝ. 32/33/፥6 ሰውም ልቡ ያለ ቃሉና እስትንፋሱ፤ ቃሉም ያለ ልቡና እስትንፋሱ፤ እስትንፋሱም ያለ ልቡና ያለ ቃሉ አይገኝምና በእነዚህ በተዘረዘሩት ሁሉ ሰው እግዚአብሔርን ይመስለዋል ተባለ። ኢዮብ 28፥36። ም. 10፥12። መዝ. 138/139/፥5፤14። ሉቃ. 10፥27። ዮሐዋ. 13፥22። ምላ. 4፥23።

ነፍስ ስለግራ ስያግግ።

ስለ ሰው ነፍስ ስናወሳ ቆይተናል። ነገር ግን ስለ ሰው ነፍስ «መንፈስ» ከመናገራችን በፊት፤ በዚህ ስም ስለመሰየም አስቀድመን ብንመለከት መልካም መስሎናል።

ነፍስ የረቀቀች የማትታይ በአምስት ሕዋሳት የማትዳሰስ የማትገሠሥ የማትጨበጥ ህላዌ ናት፤ እንዲህም ከሆነች ነፍስ ወይም መንፈስ መባልዋ ከምን የተነሣ ነው? ደግሞስ ማን ነው ነፍስ ወይም መንፈስ ብሎ የሰየማት? ብሎ መጠየቅ አስፈላጊ ነው። መልሱ የማይታይ ረቂቅ ህላዌ ሲባልና፤ ባይታይም ቅሉ መኖሩ ከታወቀ፤ ስም ይሰጠዋል። ይህም ይታወቅ ዘንድ፤ ቀላል ምሳሌ ብንወስድ፤ ነፋስ፤ አየር፤ ብርሃን ተብለው የሚጠሩ የማይታዩ ስሞች እንዳሉ እናያለን። ይኸውም የማይታዩ ሆነው ሳለ፤ መኖራቸው ስለታወቀ፤ ስም እንደተሰጣቸው ማየት ነው።

ጌታ በወንጌል፤ «ነፋስ ወደወደደው ይነፍሳል። ድምፁን ትሰማለህ። ከየት እንደሚመጣ ወደት ዘንድስ እንደሚሄድ ግን አታውቅም» ብሎአል።

«አስመ ነፋስ ገብ ፈቀደ ይነፍሕ፤ ወቃሉ ትሰምዕ ወኢተአምር እምጎበ ይመጽእ» ዮሐ. 3፥8። ስለዚህ ነፍስ ምንም ብትረቅ በሰው ውስጥ መገኘትዋ እርግጠኛ ሆኖ ይታወቃልና፤ ነፍስ ወይም መንፈስ ተብላ ተጠራች። 1ተሰ. 5፥23። ዕብ. 4፥12።

የነፍስ በሰው አጃም መገኘትም፤ በእግዚአብሔር የሕይወት እስትንፋስና መንፈስ የሚል ስም ከወጣበት «ነፍሐ» እፍ አለ፤ ከሚል ግሥ የወጣ በመሆኑ፤ መንፈስ ወይም ነፍስ የሚል ስያሜ እንደተገኘ ለግዮት ይቻላል። ኢዮብ 27+3።

«ወገብር እግዚአብሔር ለአዳም መሬተ እምነ ምድር ወንፍሐ ውስተ ገጹ መንፈስ ሕይወት፡-» እግዚአብሔር ሰውን ከምድር አፈር አበጀው በአፍንጫውም የሕይወት እስትንፋስ እፍ አለበት፤ ሰውም የሕይወት መንፈስ ያለበት ሆነ።

ይህም የነፍስ ሕይወት ከእግዚአብሔር የተሰጠ ብርሃናዊ ጨረር እንደሆነ የሚያስገነዝብ ነው።

ስለ ነፍስ አጃም ልብን መደብ አድርገው የሚናገሩ ሊቃውንት፤ የጥንተ ተፈጥሮዋን መነሻ ከመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት በማድረግ ሆኖ ይገኛል። እርሱም «ሰው በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ ተፈጠረ» ሲባል፤ በአፍንጫው የሕይወት እስትንፋስ እፍ አለበት ተብሎ የተነገረውን መሠረት መነሻ በማድረግ ነው።

ይኸውም ወደ ገሥአቱ «ግንዛቤው» ወይም ወደ ንፍሐቱ ሲመለከቱ፤ ገሥአቱ ግንዛቤው ለብዎ አእምሮ ነውና፤ አባባላቸው ከዚህ የተነሣ ይመስላል። ቂላስ. 3+10። ኤፌ. 4+23፤ 24። ሮሜ 12+2። ኢዮ. 27+2፤ 3።

እነሆም «እግዚአብሔር ሰውን በሚፈጥርበት ጊዜ ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር» ብሎ በቃሉ የተናገረው «በአፍንጫው እፍ አለበት» በሚል ገለጻ እግብር ላይ ውሎአል። ይኸውም ሰውን በመልካችን በምሳሌያችን እንፍጠር በተባለ ጊዜ መልኩና ምሳሌው ትርጉሙን እፍ አለበት ሲባል፤ ከእግዚአብሔር በንፍሐት የተሰጠ ሰው ጳጅም በገሥአት «ግንዛቤው» የተቀበለው «አእምሮ» ይሆናል?

ስለዚህ ሰው በገሥአት በመገንዘብ የተቀበለው ለብዎ ለነፍስ የህላዌዋ መሠረት ነው። ይህ የህላዌዋ መሠረት የሆነ ልቡናዋ ደግሞ፤ ከእግዚአብሔር የተቀበለችው ስለሆነ፤ የህላዌዋ መሠረት ከመሆኑም በላይ፤ ኢመዋቲት ያለመሆንዋን የያዘ ነው። «ሆኖአል» ከእግዚአብሔር ተቀብላዋለችና፡- ልቡና ያለ ቃልና ያለ ሕይወት ብቻውን አይኖርምና። ማቴ. 10+28። መክ. 12+7።

ይህን ካብራሩት ሊቃውንት ወልደ ሕይወትንና በረሃምን ለመጥቀስ ይቻላል። ወልደ ሕይወት ይህን ከክርስትና ትምህርት የማይቃወም አሳቡን ሲገልጥ «ወንፍስ ሰብእስ ኢመዋቲት ይእቲ እስመ ልቡናሃ ህላዌሃ። ወልቡናሃስ ለነፍስ ማዕዘረ ብርሃን ውእቱ ዘወፅአ እምህላዌ እግዚአብሔር ፈጣሪ ወኢይጠፍእ፤ አላ ይገብእ ኀቤሁ። ወኢይትከሃል ማስኖቱ ለግሙራ ወበእንተዝ ሕይወት ዘለዓለም መፍቀደ ሰብእ ነባቢ ውእቱ።»

የሰው ነፍስ ግን ሟች አይደለችም። አኗኗርዋ ልቡናዋ ነውና፤ የነፍስ ልቡናዋ ፈጣሪ ከሚሆን ከእግዚአብሔር ህላዌ የሚወጣ የብርሃን ጨረር ነውና፤ ወደ እርሱ ይመለሳል እንጂ አይጠፋም። እስከነአካቲው ይደመስስ ዘንድ የማይቻል ነው። ስለዚህ የዘለዓም ሕይወት ነባቢ ተናጋሪ ለሆነ ሰው፤ የግድ አስፈላጊ ነው። ከዚህም የተነሣ ነፍሳችን ሟች እንዳይደለች ያለ ጥርጥር ማመን አለብን። ብሎአል። ሐተታ ዘርዐ ያዕቆብ ወልደ ሕይወት ገጽ 38-39።

ዳግም በረሃም፡- «ወንፍስስ ነባቢት ወልቡናዊት በንፍሐት ዚአሁ ወሀቦ ኪያሃ። በከመ ጽሑፍ ውእቱ፤ እስመ ፈጠሮ ለሰብእ በአምሳሌ እግዚአብሔር ወበአርአያሁ።»

ወዘይቤሰ አምሳሌ እግዚአብሔር ዝኒ በእንተ አእምሮቱ ወልቡናሁ ዘስፋሕ ወበእንተ ተሠልጦቱ ዘኅድርት ቦቱ።»

ልቡናዊትና ነባቢት የሆነች የነፍሱን ገን፤ ከራሱ እፍ ብሎ እርስዋን ሰጠው። ይኸውም፡- ሰውን በራሱ ምሳሌ በእግዚአብሔር አርአያ ፈጥሮአል ተብሎ እንደተጻፈ ነው።

በእግዚአብሔር ምሳሌ መባሉ፤ ይህ ሰፊ ስለሆነ ልቡናውና ስለ ዕውቀቱ፤ እንዲሁም በውስጡም ባደረገ ሥልጣኑ ምክንያት ነው ብሎአል።

መጽ. በረሃም ወይዋናስ ፲፩ 21፤ 1፤ 2።

በእነዚህ መምህራን አስተሳሰብ፡-

መልኩና ምሳሌው የተባለው አእምሮውና ልቡናው ከሆነ፤ ከራሱ በንፍሐት እፍ በማለት ያሳደረበትም አእምሮውና ልቡናው ከሆነ፤ የነፍስ ህላዌ መሠረት ልቡና ነው ማለት ነው።

አትናቴዎስ «ወልቡ ለብእሲ መንፈሱ ውእቱ ወውእቱ አሐዱ ምስለ ነፍሱ እንተ ሀለወት በሥጋሁ» ለሰውም ልቡናው መንፈስ ናት እርስዋም አንዲት ሆና በሥጋው ካለች ነፍሱ ጋር ያለች ናት።» አትና ሃይ አበ ፲፩ 77 ክፍል 25 ቊጥር 26።

ምዕራፍ ሰባት።

የሰው ነፍስ በስመ ህላዌያት «አካል» መባልዋ እንዴት ነው?

ነፍስ፤ የረቀቀች፤ የመጠቀች፤ የማትታይ፤ በአምስት ሕዋሳት ሁሉ የማትጨበጥ፤ የማትዳሰስ፤ የማትቀመስ፤ ሕያዊት አካል ናት።

ይሁን እንጂ የተፈጠረች ፍጡር አንደመሆንዋ መጠን፤ ልክ ዐቅም እንደሚኖራት፤ በቅን ልባዌ የታወቀ ሲሆን፤ የማትጨበጥ፤ የማትዳሰስ፤ የማትገሠሥ እንደመሆንዋ መጠን፤ ደግሞ፤ ርቀትዋን መንፈስነትዋን በሚገልጽ ሁናቴ እንደሚከተለው ተነግሮላት ይገኛል። ሊቁ አውሳብዮስ፡- መቅ. ወንጌል ፲፩ 25።

«ወኢእምር ፍጥረት ነፍስን ነባቢት እምውስጠ ወሰነ ሥጋን» በእንተ ዘትሰፍሕ መልዕልተ ሰማይ ወትራኢ ኃይላተ ሰማያውያን፤ ወፍጥረታተ ሉዐላውያን ዘርእዩ ዳንኤል ነቢይ ወዮሐንስ ወልደ ዘብዴዎስ ወካልዓንሂ ወኢትትአጋዝ ዛቲ ነፍስ እምግዘፈ ሥጋ።»

እኛም ከሥጋችን ውስጥ ካለው ድንበር ነባቢት የሆነች የነፍሳችን ተፈጥሮን አናውቅም። እርስዋ በሰማይ ላይ እንዴት እንደምትዘረጋና እንደምትሰፍፍ ሰማያውያን ኃይላትንና በከፍተኛ ቦታ ያሉትን ፍጥረታት ነቢዩ ዳንኤልና የዘብዴዎስ ልጅ ዮሐንስ ሌሎችም ያዩትን እንዴት እንደምታይ፤ ይህ ነፍስ ከሥጋ ግዘፍ የተነሣም እንዴት እንደማትያዝ አናውቅም እንዳለ ሁሉ ነው። ከትርጓሜ ወንጌል መቅድም ፲፩ 26።

ነፍስ ወይም መንፈስ በአቋጧ የምትታወቅበት በሦስት ነገሮች ነው። እነርሱም «ልቡና፣ ቃል፣ እስትንፋስ፣ ወይም ሕይወት ናቸው።»

እነዚህ ሦስቱ ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ ሕይወት ለነፍስና ወይም ለመንፈስ ህሉና አጓኝ የሆኑ ናቸው። ወይም መንፈስ በልብና በቃል በእስትንፋስ «ጓኝ» ሆኖ በመገኘት በቅታባቸዋለች።

ስለዚህ በልብና በቃል በእስትንፋስ የነፍስ ጓኝነት ከመገኘቱ የተነሣ፣ በዚሁ ጓኝነት የታወቀው ህሉናዋ መንፈሳዊት አካል ተብላ እንድትጠራ አብቅቶአታል።

ልቡና ቃል እስትንፋስ ለነፍስ ህሉና ወይም አቋም አጓኝ ሆነው በመገኘታቸው፣ ኩነት ተብለው በልዩ ምሥጢራዊ ይዘት ለመጠራት አስችሉአቸዋል። ኩነታት ወይም «ኩነት» እያልን የምንጠራበት ስያሜ መሠረቱ በአንድ በኩል በዚህ ገለጻ ያገኘን ይመስለናል። መዝ. 32/33/፥6።

ነፍስ ሦስት ከዊን አላት ሲባል፣ ሦስቱ አጓኞች አሏት። እነርሱም ልብ ቃል እስትንፋስ ናቸው።

በእነዚህ በሦስቱ ጓኝ ሆኖ አካልነቷን ትገልጻለች። ይኸውም ጓኝነትዋ በዐለመ መንፈስ ይዘት አካል ለማሰኘቱ ብቁ እንደመሆኑ፣ በስመ ህላዌያት ሥርዓተ ምጣኔ አንድ አካል ትሰኛለች።

ወይም የአካል ባሕርይ እንዴት ነው? ተብሎ ቢጠየቅም፣ የነፍስ ባሕርይ እንደምን ያለ ነው? የሚል ጥያቄ በመሆኑ፣ ዞሮ ባሕርይዋ እንዴት እንደሆነ ለመረዳት ተፈልጎ የሚጠየቅ ጥያቄ ነው።

የነፍስ ባሕርይ እንዴት ነው?

ነፍስ ወይም መንፈስ በህሉና ታውቃ «አካል» እስክትሰኝ ድረስ ጓኝነቷን የመሠረቱ ሦስት ኩነታት ማለት ልብ ቃል እስትንፋስ ከየት የመጡ ናቸው? የትስ ይኖሩ ነበር? የሚል ጥያቄ ይኖራል።

ይህ ጥያቄ የባሕርይዋ መሠረት ከምን እንደሆነ ለመረዳት ተፈልጎ የሚጠየቅ ጥያቄ ነው። እውነት ነው። በዓለመ ግዘፍ የሚገኝ ጓኝ ነገር ሁሉ፣ መጀመሪያ የመጣበትን ባሕርይ ወይም መንሥኤ ከምን እንደሆነ፣ ጠይቆ መረዳት የተለመደ ነው፤ ያስፈልጋልም። ለምሳሌ፡- በዐለመ ግዘፍ «ቀለበት ወይም ዋንጫ» ብለን ስለእነዚህ መሠረታዊ ጓኝነት ብንናገር፣ የተሠሩበትን ባሕርይ የመጡበትን መነሻ ከምን? ከየት? እንደሆነ ለማወቅ እንድንጠይቅ እንገደዳለን፡- ለምሳሌ ከዱሮ ጀምሮ ተለምዶ በቆየ ዕውቀት፣ ከብር፣ ወይም ከወርቅ ንጥረ ባሕርይ ተሠርተው እንደሆነ፣ ለማወቅ እንሻለንና ነው።

ስለዚህም «የወርቅ ቀለበት፣ የብር ዋንጫ» ብለን የተሠሩበትን ባሕርይ /ግብረ ባሕርይ/ ጭምር ለመግለጽ በሚያስችል አነጋገር እንናገራለን። እነዚህን ለመሳሰሉ በዓለመ ግዘፍ ጓኝ ለሆኑ ስመ አካል ላላቸው ሁሉ፣ በዚሁ አኳንኋን መነሻቸውን መግለጽ አያስቸግርምም።

በዐለመ መንፈስ፡- ልቡና፣ ቃል፣ እስትንፋስ የነፍስ ጓኝነት ተመሥርቶባቸው በምናገኝበት ጊዜ፣ ወይም የነፍስ አካል ባሕርይ መሠረት ጠይቀን ለመረዳት በምንፈልግበት ጊዜ ግን፣ እግዚአብሔር የእነዚህን ባሕርያት ከየት አምጥቶ፣ የነፍስን ከዊን እንዲመሠርቱ እንዳደረጋቸው ልናውቅ አንችልም። መጽሐፍ ቅዱስም መነሻቸው

ከዚህና ከዚህ ነው ብሎ አልገለጸም። ሰውም ምንም ቢፈላስፍና ቢራቀቅ ቅሉ፥ አልደረሰበትም፤ አይደርስበትምም።

ስለዚህ አንዳንድ ሊቃውንት ስለ ነፍስ ከዊንና ስለ ባሕርይ መነሻ የሚከተለውን ገሳብ ብቻ ገልጸው አቅርበዋል።

1፥ ሊቁ አውሳብዮስ ስለ ነፍስ ሲናገር «ሥዕልት ዘእንበለ ገቢር» ገብር እምግብር ሆኖ ያልተፈጠረች፤ ወይም ከተለያዩ ንጥረ ባሕርያት ያልተፈጠረች ናት። ብሎአል። መቅ ወንጌል ገጽ 25።

2፥ ዮሐንስ አፈወርቅ፡- «ወበእንተ ነፍስኒ ከማሁ ይመስለኒ እስመ አልቦ ስም ዘይትዐወቅ ለባሕርይሃ፤» የነፍስ መሠረተ ባሕርይ እንዲሁ ይመስለኛል ባሕርይዋን የሚያሳውቅ ስም የለምና። ብሎአል። ዮሐ አፈ ወርቅ ድርሳ 2 ገጽ 40።

ስለዚህ በከዊን በኩል ብቻ ስላለው መነጋገር ሳይሻል አይቀርም። የልብ የቃል የእስትንፋስ መነሻቸው ካልታወቀ፤ ከነፍስ መኖራቸው ለነፍስ አጓኝ መሆናቸው በምን ይታወቃል? የሚል ጥያቄ ቢጠየቅ ግን ለምርምር ምቹ ሳይሆን አይቀርም።

ይኸውም በግብር በዓይነት ሲያንጸባርቁ ይገኛሉና ነው። ኩነታት አጓኝ በመሆን የነፍስን ጓኝነት ብቻ ሳይሆን በነፍስ ጓኝነት በኩል ለመንፈሳዊ ዓይነት ልቡና ሲታይ፤ ዓይነታቸውን ጭምር ወደ አፍአ ውጭ ያንጸባርቃሉ።

1፥ ይህስ እንደምንድን ነው? ቢሉ፡- ከዊነ ልብ፡- በነፍስ ጓኝነት እንዳለ ሆኖ፤ የልቦና የህሉናውን እያፈለቀ ያሳያል። ይኸውም በሥጋ ልብ ተዋሕዶ የልብነት አቋሙን በመግለጽ፥ መታወቁን ያስገነዝባል ማለት ነው።

2፥ ከዊነ ቃልም፡- በነፍስ ጓኝነት እንዳለ ሆኖ፤ የነባቢነት ህሉናውን እያንጸባረቀ ያሳያል። ይኸውም በሥጋ አንደበት ወይም በአካላዊ ቁመና እንቅስቃሴ ተዋሕዶ የቃልነቱን አቋም በመግለጽ እንዲታወቅ ያደርጋል ማለት ነው።

3፥ ከዊነ እስትንፋስም፡- በነፍስ ጓኝነት እንዳለ ሆኖ፤ «የሐይው» የሕያውነት ህሉናውን እያብረቀረቀ ያሳያል፡- ይኸውም ከሥጋ ወይም ከደመ ነፍስ እስትንፋስ ጋር ተዋሕዶ የእስትንፋስነቱን አቋም ሲገልጽ ይታያል። ማለት ነው።

ከዚህ የተነሣ ልብና ቃል እስትንፋስ ለነፍስ ለመንፈስ ጓኝነት መደላድልና መሠረት ሆነው ሲታዩ፤ በሌላ ወገን ደግሞ፤ ልብም ልብ ሆኖ፤ ቃልም ቃል ሆኖ፤ እስትንፋስም እስትንፋስ ሆኖ፤ በኩነታዊ ዓይነታቸው ተገልጸው ይታያሉ። ይታወቃሉም። ስለዚህም በነፍስ አቋም መኖራቸውና አጓኝነታቸው በዚህ ሁሉ ይታወቃል።

ሊቁ አለቃ ጎሩይ ፈንታ እንደሚከተለው አድርገው አብራርተውታል። የልብነትዋ ከዊን የልብ መሆንዋ፤ ከቃልዋና ከእስትንፋስዋ ከዊን ሳይለይ፤ በራሰዋ ከዊን ከሥጋ ልብ ጋር ይዋሐዳል። የቃሏም ከዊን፤ ከልብነትዋ ከዊንና ከእስትንፋስነትዋ ከዊን፤ ከልብነትዋ ከዊንና ከቃልነትዋ ከዊን ሳይለይ፤ በራሱ ከዊን ከሥጋ እስትንፋስ ጋር ይዋሐዳል። ብለዋል። አለቃ ጎሩይ ፍኖተ እግዚአብሔር ገጽ 23፤ 24።

ሁለተኛ፡ መልአክ ብርሃን አድማሱም፤ መዝሙር ሐዋዝ በተባለ መጽሐፋቸው ይህንኑ ገሳብ ተናግረዋል። ገጽ 2። መዝሙር ሐዋዝ ትንሣኤ ዘጉባኤ ማ/ቤት 1940 ዓ.ም.

ነፍስ መገኛዋ ማለት የተፈጥሮ ባሕርይዋ መነሻ ለሰው አይታወቅም እንጂ፤ «ሕያውት አካል»፤ ሆኖ በህሉናዋ እንደምትታወቅ ግልጽ ሆኖአል።

ይህ የሕያውነቷ ህሉና እስከመቼ ይኖራል? ተብሎ ቢጠየቅ፤ ከሥጋ ብትለይም እርስዋ የማትሞት መሆንዋን መጽሐፍ ቅዱስ ያስረዳልና ነው። ከዚያው መረዳት ነው። ማቴ. 10፥28። መክ. 12፥7።

«እስመ ክልዔቱ ነፍሳት ሀለዋ ውስተ ሰብእ ወአሐቲ መንፈስ ሕይወት ዘወፅአት እምአፋሁ እግዚአብሔር ወኢትትጌለቀ። ምስለ ጠባይዕ ወኢትመውትሂ። ወአሐቲ ደመ ነፍስት ይእቲ እምጠባይዕ ወይእቲስ መዋቲት... ወዓምደ ቤቱስ ለእግዚአብሔር መንፈስ ሕይወት ውእቱ።»

ሁለት ነፍሳት በሰው ዘንድ አሉና፤ አንዷ ከእግዚአብሔር አፍ የወጣች የሕይወት መንፈስ ናት፤ ከተፈጥሮ ጠባይዕ ወገንም የምትቋጠር አይደለችም። ደግሞም አትሞትም። አንዷቱ ግን ከተፈጥሮ ጠባይዕ ወገን የምትሆን ደመ ነፍስ ናት። እርስዋም ጧች ናት... የእግዚአብሔር የቤቱ ዓምድ ግን፤ የሕይወት መንፈስ ነው ብለዋል።»

አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ አርጋኖን ገጽ ዘቅዳ ያልታተመ።

አትናቴዎስ፡-

«ወልቡ ለሰብእ መንፈሱ ውእቱ አሐዱ ምስለ ነፍሱ እንተ ሀለወት በሥጋሁ።» የሰው ልቡ መንፈሱ ናት፤ እርስዋም በሥጋው ካለች ነፍሱ አንድ ሆኖ ትኖራለች። አለ አትናቴዎስ ሃይ አበ ገጽ 77 ክፍል 25 ቍጥር 26።

ሁለተኛ፤ ሕይወት ደግሞ መንፈስ ወይም ነፍስ ተብላ ትጠራለች።

«ሀለወት ነፍሱ በላዕሌሁ።» ነፍሱ በእርሱ ውስጥ አለችበት። በቃሉ መኖሩ በሕይወቱ ነውና፤ ሕይወት ከሌለም ልብና ቃል የለምና። የሐዋ. 20፥10። 1ሳሙ. 25፥29።

በፈቃድና በኃይል ለውጭ ዓለም ማለት ከፈጣሪ ባሕርይ ውጭ ለሆኑ ሊገለጹ የሚችሉት ሕይወት በልቡናና በቃል ስላለ ነው።

«ወትትዐወቅ በኃይል ንባብ፡-» በንባብ «በንግግር» ኃይልም ትታወቃለች። ይህ የአካልም ስያሜ የሚደነገግበት ሥርዓት ሲሆን፤ ነፍስ የኢመዋቲትነትዋ ነገር ከዚህ የተነሣ እንደሆነ ይታሰባል። አውሳብዮስ መቅ. ወንጌ. ገጽ 25።

እነሆም የአንዳንድ ሊቃውንት ገለጻ የነፍስ የባሕርይ መሠረት ልቡናዋ ነው ተብሎአል።

እርሱንም ደግሞ ከእግዚአብሔር የተቀበለችው ነው። የባሕርይዋ መሠረት የሆነ ልቡናዋ ደግሞ፡- ከእግዚአብሔር የተቀበለችው ስለሆነ፤ የማትሞት ሆነች፡- ማቴ. 10፥28። መክ. 12፥7።

ሊቁ ወልደ ሕይወትም፡-

«ነፍስ ሰብእስ ኢመዋቲት ይእቲ፤ እስመ ልቡናሃ ህላዌሃ ወልቡናሃስ ለነፍስ ማዕዘረ ብርሃን ውእቱ ዘወፅአ እምህላዌ በእግዚአብሔር ፈጣሪ ወኢይጠፍእ፤ አላ ይገብእ ኃቤሁ፤ ወኢይትከሃል ማስኖቱ ለግሙራ። ወበእንተዝ ሕይወት ዘለዓለም መፍቅደ ነፍስ ነባቢት ውእቱ። ይደልወነ እንከ ንእመን ዘእንበለ ኑፋቄ ከመ ነፍስነ

ኢሙዋቲት ይእቲ። አኗኗርዋ ልብነትዋ ነባቢነትዋ ሕይወትዋ ነው፤ አካል ተብላ የምትጠራ በዚሁ ጓኝ ሆኖ በመገኘትዋ ነው።»

የሰው ነፍስ ግን ሟች አይደለችም። ልቡናዋ ህላዌዋ ነውና የነፍስ ልቡናም ፈጣሪና የማይጠፋ ከሚሆን ከእግዚአብሔር ህላዌ የወጣ ነውና ወደ እርሱ ይመለሳል እንጂ አይጠፋም። ጨርሶ ሊጠፋም አይችልም። ስለዚህ የዘላለም ሕይወት የነባቢት ነፍስ ፍላጎት ሆነ። ያለ ጥርጥርም ነፍሳችን ሟች እንዳልሆነች እናውቅ ዘንድ ይገባናል። ወልደ ሕይወት ዘእንፍራንዝ ገጽ 38።

ሳዊርስ ዘእስሙናይንም፡-

«እስመ መንፈሱ ለሰብእ ሠለስቱ ልብ ወነቢብ ወሕይወት፤ ወልብሰ ይወልድ ነቢብ፤ ለልብ ወለነቢብ ሕይወቱም መንፈስ። ወበእንተዝ ተሰምየት መንፈስ ለባዊተ ወነባቢተ እስመ ይእቲ ሕይወተ ልብ ወነቢብ።»

ዝንቱ አምሳል «ሥሉስ ዘበአማን ወአርአያሁ ዘሠዐለ እግዚአብሔር ሥሉስ ቅዱስ በውስተ ሰብእ። ከመ ይኩን ዘይራእያ በአዕይንተ ልቡ ያእምር እምኔሃ። የሰው መንፈስ ሦስት ነው። ይኸውም ልብ ነቢብ «ንግግር» ሕይወት ናቸው። ልብ ነቢብን «ንግግርን» ይወልዳል፤ ለልብና ለመናገርም ሕይወታቸው መንፈስ ነው። ስለዚህ መንፈስ ለባዊትና ነባቢት ትባላለች። እርስዋ የልብና የመናገር ሕይወት ናትና። ሲል በወልደ ሕይወት ጐን አስተሳሰቡን ገልጾአል። ሳዊርስ ዘእስሙናይን ድርሳን 1 ገጽ 4 የእጅ ጽሑፍ።

1ኛ፡ በነፍስ ኩነታት ይዞታቸውንና አቋማቸውን እንደምን ይገልጻሉ?

በዚህም በነፍስ ኩነታት የተፈጥሮ እኩልነት እንጂ፤ አንዱ ከአንዱ በልጦ የሚገኝ የለባቸውም። በተፈጥሮ ቅድምናም የቅደም ተከተል ደረጃ አይታይባቸውም። ለመሠረተ ሕይወት አቋም በሚያስፈልግ ህሉናቸው፤ አንዱ ያለ አንዱ አይኖርም ተብሎ ከዚህ በፊት ተገልጾአል።

ለምሳሌ «ለልብና ለቃል ሕይወታቸው እስትንፋስ ነው።» ከዚህም የተነሣ ነፍስ መንፈስ ተብላ በቀዋሚነቷ ትጠራለች።

«ለልብ ወለነቢብ ሕይወቱም መንፈስ ወበእንተዝ ተሰምየት መንፈስ ለባዊተ ወነባቢተ»። ሳዊርስ ዘእስሙናይን ገጽ 4።

ያለ ቃልም፤ «ቃል ሳይኖር» ለባዊትና ሕያውት የሆነች ነፍስ ወይም መንፈስ አትገኝም። የለባዊትና የሕያውት ነፍስ መታወቂያዋ ቃል ነው። ቃል ብንልም የልብን እንቅስቃሴ ወይም የልብ ገላጪን እያሰብን ነው።

ወትትዐወቅ በኃይለ ንባብ፡- በቃል ወይም በንባብ ኃይልም ትታወቃለች። እንዲሁም መታወቂያ እርሱ ቃል ነው። ነፍስ ሕይወትና ቃል ኖርአት ያለ ልቡና አትገኝም። አውሳብዮስ መቅ. ወንጌ. ገጽ 25።

እንዲያው አትሞትም የምትሰኝበት ከእግዚአብሔር ነጻብራቅ የተቀበለችው እግዚአብሔርን የምትመስልበት ህላዌ ልቡናዋ ስለሆነ፤ ቃልዋና ሕይወትዋ ያለ ልቡና አይገኝምና ነው።

እስመ ልቡናሃ ህላዌሃ፤ ወልቡናሃስ ለነፍስ ማዕዘረ ብርሃን ውእቱ ዘወፅኦ እምህላዌ እግዚአብሔር ፈጣሪ ወኢይጠፍእ።

የአኗኗር አቋም ልቡናዋ ነውና፤ የነፍስ ልቡና ፈጣሪ ከሆነ ከእግዚአብሔር ህላዌ የወጣ የብርሃን መፍለቅ ነውና፤ ፈጽሞ የማይጠፋ ነው። ወልደ ሕይወት ዘእንፍራንዝ ም. 4 ገጽ 38።

እነሆም የሰው ነፍስ በስመ ህላዌያት ሥርዓተ ምጣኔ አካል ተብላ ስለመጠራትዋ አካል ለመባል ስለበቃችበት ሁኔታ፤ እዚህ ላይ በመጠኑ ገለጽን። ከዚህ በቀር ግን ነፍስን በትምህርተ ሥላሴ ረገድ ምሳሌ እያደረግን የምንጠቀምበት ስለሆነ፤ በየክፍሉ ሁሉ ተጠቅሳ ትገኛለችና ከዚያው መመልከት ነው።

ማሳሰቢያ፡- አውሳብዮስ በመቅድመ ወንጌል ገጽ 5 ድርሳን ዘዮሐንስ አፈወርቅ ድሳ. 2 ገጽ 40። ሊቁ አለቃ ኅሩይ ፈንታ ፈኖተ እግዚአብሔር ገጽ 23፤ 24። መልአክ ብርሃን አድማሱ መዝሙር ሐዋዝ ገጽ 2 ትንማኤ ዘጉባኤ 1940 ዓ.ም. አርጋኖን ዘአባ ጊዮርጊስ ዘቅዳሚት ያልታተመ ተመልከት። ሃይ አበ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ ገጽ 77 ክፍል 25 ቊጥር 26። አውሳብዮስ በመቅድመ ወንጌል ገጽ 25። ወልደ ሕይወት ዘእንፍራንዝ ገጽ 38። ምዕራፍ ሰባት ሳዊሮስ ዘእስሙናይን ድርሳን 1 ገጽ 4 የእጅ ጽሑፍ።

2ኛ፡ የመልአክ ህላዌ አካል ስለ መባሉ፤

በነፍስ ተፈጥሮ ጐን፤ የመላእክትን ተፈጥሮ አቅርቦን ብንመለከት፤ ከመጽሐፍ ቅዱስ፤ «ዘይራስዮሙ ለመላእክቲሁ መንፈስ ወለእለ ይትለአክም ነደ እሳት።»

መላእክቱን መንፈስ፤ አገልጋዮቹንም የእሳት ነበልባል አድርጎ የሚፈጥራቸው ተብሎ ተገልጾአል። መዝ. 103/104/÷4። ዕብ. 1÷7።

እነሆም የመላእክት ተፈጥሮ ከነፋስና ከእሳት እንደሆነ ተነግሮአል። ዳሩ ግን በዚህ ዓለም ከምናውቀው እሳትና ነፋስ እንደተፈጠሩ መናገሩ ይሆን? አይመስልም። ዮሐንስ አፈወርቅ «ለመልአክኒ ጥቀ ኢይትረከብ ስመ ባሕርይሁ የመልአክ ስመ ባሕርይ ፈጽሞ አይገኝም» ማለቱ ይታወሳል። ዮሐ አፈ ወርቅ ድርሳን 2 ገጽ 39።

ይሁን እንጂ በለባዊነት በነባቢነት በሕያውነት በታወቀ ህሉናዊ አካል ረቂቃን መናፍስት ሆነው ስለሚገኙ፤ በዓለመ ግዙፍ ከሚገኝ ነገር፡- ግብር እምግብር ሆነው ከእሳት ከነፋስ ስለመፈጠራቸው የተነገረ ባይሆንም፤ በእሳትና በነፋስ አምሳያ መፈጠራቸውን ለማስረዳት የተነገረ ሳይሆን አይቀርም። ከዚህም የተነሣ አንዳንድ ሊቃውንት የመልአክን የተፈጥሮ ባሕርይ መነሻን ተወት አድርገው፤ ስለ መላእክት ቁመና ለመግለጽ ልዩ ልዩ መግለጫ ሰጥተዋል። ዕብ. 1÷14። ዳን. 12÷1። ሉቃ. 1÷11-39። ም. 1÷9-15።

የረቂቅ መንፈስ አካል «ቁመናነት» ስለ መልአክ ሲነገር፡- እንዴት ነው? በቅዱስ ያራድ ድርሰትም፡-

«ሶበስ ይወርዱ መላእክት እምሰማይ ዲበ ምድር አልቦሙ ድምፅ፤ ወኢይሰማዕ ድምፅ ከነፈሆሙ፤ ወአልቦ አሠር ለምክያዳተ እገሪሆሙ ይቀልል ሩፀተሙ እምነፋሳት»።

መላእክት ከሰማይ ወደ ምድር ሲወርዱ፤ ድምፅ የላቸውም፤ የከንፍቻቸው ድምፅ አይሰማም። የእግሮቻቸው እርምጃም ፈለግ «ኮቴ» አይገኝበትም ሩጫቸው ከነፋሳት የቀለለ «የፈጠነ» ነው ተብሎ ተነግሮአል። ራእ. 18÷1። ም. 22÷8፤ 9።

መቼም ቢሆን መላእክት ፍጡራን እንደመሆናቸው ሁሉ፤ እንደ ልዑል እግዚአብሔር ህላዌ ምልዐት ፍጹምነት የላቸውም። ምንም እንኳን ረቂቃን መናፍስት ሆነው የዓለመ መንፈስ አካል ቢኖራቸው፤ በመጠን በልክ የተፈጠሩ ናቸው። ሲላኩም ከነበሩበት ቦታ ለቀው «ተነሥተው» ወደተላኩበት ቦታ ሄደው ከዚያ ይገኛሉ። የፈጣሪያቸውን ፈቃድ ይፈጸማሉ እንጂ፤ በገዛ ፈቃዳቸው አይሄዱም። ዳን. 10፥11-13፤ 20። መዝ. 102/103/፥20፤ 21።

«ወአኮ ዘፈለሰ ሶበ ተፈነወ እመካን ውስተ መካን ከመ መላእክት። እስመ ይትኃጥኡ እመካኖሙ ሶበ ይትፈነው አላ ነሥአ ሥጋ እንዘ ምሉዕ ውስተ ኩሉ ወኢይትኅጣእ እመካን ውስተ መካን ከመ መላእክት።»

እርሱ ግን በተላከ ጊዜ እንኳ፤ ከቦታ ወደ ቦታ እንደመላእክት ቦታውን ለቆ የሄደ አይደለም። መላእክት በተላኩ ጊዜ፤ ቦታቸውን ለቅቀው ይሄዳሉና። እርሱ ግን ቦታውን ሳይለቅ በምልዐት እንዳለ ሥጋን ተገነዘበ። እንደ መላእክትም ከአንድ ቦታ ተገኝቶ ከቦታው የሚታጣ አይደለም። እያለ ዮሐ አፈወርቅ አስረድቶአል። ድርሳን 3 ገጽ 61።

አረጋዊ መንፈሳዊ ድርሳን 18 ገጽ 102።

እንግዲህ አካል ሲባል በግዘፍ ለታወቀ ነገር ብቻ መጠሪያ ሳይሆን፤ እጅግ የረቀቀ እንደ ነፍስ፤ እንደ መልአክ ያለው የባሕርይንና የአካልን ግብር የሚያስገኝ ህሉና ሁሉ የሚጠራበት መሆኑን በዚሁ መረዳት ያስፈልጋል።

በመላእክት ተፈጥሮ ኩነታት ይህም ማለት ልቡና «ዐዋቂነት» ቃል፤ ሕይወት እንደመኖሩ፤ በዐለመ መንፈስ ረገድ አቋማቸው አካል እንደሚባል ልንረዳ እንችላለን።

ስለዚህ ነው፤ በዓለመ መንፈስ አካል አላቸው ከተባሉት ከሰው ነፍስና ከእግዚአብሔር ጋር መልአካዊ አካልም ተመድቦ ያገኘነው።

3ኛ፤ እግዚአብሔር መንፈስ ነው።

«እግዚአብሔር መንፈስ ነው» ተብሎ በቅዱሳት መጻሕፍት ተገልጾአል። በእውነት ደግሞ መንፈስ ነው። ዮሐ. 4፥24።

እግዚአብሔር መንፈስ ነው ሲባል፤ ምን ማለት ነው? ማንም ሰው በዓለመ ግዘፍ በሚገኙት በአምስት ሕዋሳቱና በረዳት መሣሪያዎቹ ሊዳስሰውና ሊገሥሠው ሊያገኘው የማይችል፤ ረቂቅ ህላዌ መሆኑን መጽሐፍ ቅዱስ ይገልጻል። ዮሐ. 4፥24። 1ጢሞ. 6፥16። ዮሐ. 1፥18። ቂላስ. 1፥15። ዘዳ. 4፥15።

እነሆም ከብሉይ ኪዳን ዘመን ጀምሮ፤ እግዚአብሔር መንፈስ ስለመሆኑና በሰው ዕውቀት ቊጥጥር ውስጥ ሊወሰን ስላለመቻሉ፤ መንፈስ ቅዱስ በተለያዩ ሰዎች አናግሮ አናገኛለን።

ሶፋር የተባለ የኢዮብ ጓደኛ እንዲህ ይላል፡- የእግዚአብሔር ጥልቅ ነገር ልትመረምር ትችላለህን? ወይም ሁሉን የሚችል አምላክ ፈጽመህ ልትመረምር ትችላለህን? ኢዮብ 11፥7-12። ዳዊትም ስለ መንፈሳዊ ምላቱ ሲናገር «ውስተ ኩሉ በሐውርት መለኮቱ በሁሉ ቦታ ነው። ብሎአል። መዝ. 102/103/፥19። ሙሴ ለእሥራኤል ልጆች ሲናገር፤ እግዚአብሔርም በእሳት ውስጥ ሆኖ ተናገራችሁ። የቃልን ድምፅ ሰማችሁ። መልክን ግን አላያችሁም። አለ። ዘዳ. 4፥12። ኢሳይያስ «የተሠወርህ አምላክ» ይላል። ኢሳ. 45፥14። ጳውሎስ የማይታይ ባሕርይ ብሎታል። ሮሜ 1፥20።

ዳግም «በብርሃናት የሚኖር ማንም የማያየውና የማይቀርበው አምላክ» ይለዋል።
1ጢሞ. 6፥16። ዮሐ. 1፥18። ዮሐንስም እግዚአብሔርን ከቶ ያየው የለም
በሉአል። ዮሐ. 1፥18።

4ኛ፥ እግዚአብሔር መንፈስ እንደ ሆነ እንደምን ይታወቃል?

እግዚአብሔር መንፈስ ነው ሲባል፤ ሰው በዓለመ ግዜፍ በሚገኙት በአምስት
ሕዋሳቱና በረዳት መሣሪያዎቹ ሊያሥሠውና ሊዳስሰው ሊገሠው የማይችል ረቂቅ ህላዌ
መሆኑን መጽሐፍ ቅዱስ ይገልጻል ማለታችን ይታወሳል። ዮሐ. 4፥24፤ 25።
1ጢሞ. 6፥16። ዮሐ. 1፥18። ሮሜ 1፥20። ቂላስ. 1፥15፤ 16። ዘዳ. 4፥15።

እንግዲህ ሰው በአምስት ሕዋሳቱ ሊያየውና ሊዳብሰው ሊገሠው ካልቻለ፤ ሰው
እግዚአብሔርን እንዴት አድርጎ ሊያውቀው ይችላል? ቢሉ፥ በሚከተሉት መንገዶች
እንዲያውቀው ተፈቅዶለታል፤ የሚል መልስ፥ እናገኛለን፡- ዮሐ. 4፥24።

1፥ ሰው በተሰጠችው መንፈስ ወይም ነፍስ እግዚአብሔርን እንዲያውቅ። ምላ.
20፥27። 1ተሰሎ. 5፥23።

2፥ ሰው ሥነ ፍጥረትን አይቶ በዚህም ተመርቶ ሊታይ የማይቻለውን
እግዚአብሔርን እንዲያውቀው። ሮሜ 1፥29፤ 21። ዮሐዋ. 14፥16፤ 17።

3፥ ሰው ሕገ ጠባይዕን ተመራምሮ እግዚአብሔርን እንዲያውቀው ተፈቅዶለታል፡-
ሮሜ 2፥14-16።

4፥ እግዚአብሔር የራሱ ትንፋሽ በሆነ በመጽሐፍ ቅዱስ ራሱን ገልጾአልና፤ በዚሁ
ሊያውቀው ይችላል። 2ጢሞ. 3፥15-17።

5፥ ሰው በመንፈስና በእውነት ሆኖ ቢሰግድና ቢጸልይ፤ መንፈስ የሆነውን
እግዚአብሔርን እንዲያውቀው ተሰጥቶታል። ዮሐ. 4፥14።

ሰው በእነዚህ አርእስት በውድም በግድም የማይታየውንና መንፈስ የሆነውን
እግዚአብሔርን እንዲያውቅ ለባዊ ሆኖ ተፈጥሮአልና፤ በዚሁ እንዲያውቀው
ተፈቅዶለታል። ሮሜ 1፥19-21።

ስለዚህ እኛ በተሰጠን መንፈስ እግዚአብሔርን እንድናውቅ የተፈቀደልን መሆኑን
ከእግዚአብሔር ቃል በተሰጠን መመሪያ እናውቃለን፡-

ይህንም ከዚህ አስቀድመን «እግዚአብሔርን እንዴት እናገኛለን?» በሚል ርእስ
ነገር ከታተተው ሐተታዊ መልስ ስንናገርበት መቆየታችን የሚታወስ ነው።

እግዚአብሔራዊ አካል።

በዚሁ ክፍል አስቀድመን ስናነባቸው በነበርን ምዕራፎች፡- በረቂቅ ህሉና
ስለሚኖሩ በስመ ህላዌያት ይዘት «አካል» አላቸው እያልን ስለምንናገርላቸው
ለባውያን ነባብያን መስተንፍሳን «ሕያዋን» በመጠኑ ተነጋግረናል። እነርሱም፡- ህላዌ፥
ነፍስና ህላዌ፥ መልአክ ናቸው።

አሁን ልዑል እግዚአብሔር «መንፈሳዊ አካል» እየተባለ ስለሚጠራበት
ወደምንጋገርበት እያመራን ነን።

መቼም ቢሆን ወደዚሁ ልዑል ባሕርይና ፍጹመ ባሕርይ አምላካዊ ምልዕት በእግረ
ሕሊና በምንገራመድበት ጊዜ፤ በተደቁሰ ልብና ትሑት በሆነ ሰብእና ሲሆን፤ ሞገስ
ያገኝንበትን የተሰፋ ቃሉን ይዘን በሩን በማንኳኳት ነው።

እረታችን ሆኖ የሚጠቅሰን ሞገሳዊ የተሰፋ ቃሉም፤ የሰው መንፈስ የእግዚአብሔር መብራት ነው፤ እርሱ የአካሉን «የሰውነቱን» ጉርጾች ሁሉ ይመረምራል ይላል። ምሳሌ 20፥27።

እነሆም በዚህ በመጽሐፍ ቅዱስ የቃል መብራት ተመርተን የፍጹሙን የእግዚአብሔርን መንፈሳዊ አካል ስለምን «አካል» እንዳልን እንመረምራለን።

ይሁን እንጂ፤ የእግዚአብሔር መንፈሳዊ አካል የእግዚአብሔር መብራት በሆነ በሰው መንፈስ ሊመረመር ቢፈቀድም፤ የማይወሰን የእግዚአብሔር አካል፤ በሚወሰንና ፍጡር በሆነ በሰው መንፈስ ሊወሰን እንደማይቻል መገንዘብን ሳንዘነጋ መሆን አለበት።

1፤ ሰው በተሰጠው መንፈሱ ነፍሱ መንፈስ የሆነውን እግዚአብሔርን ሊያውቀው ተፈቅዶለታልን?

አስቀድመን እንደተመለከትነው ሁሉ፤ ሰው ሲፈጠር በተሰጠው መንፈስ ሊታይ የማይቻልን ረቂቅ መንፈስ የሆነ ዘላለማዊውን እግዚአብሔርን ሊያውቀው ተፈቅዶለታል። በሚል ርእሰ ነገር የምንናገር፤ ፈቃዱን የምንከተል እኛ ክርስቲያኖች መሆናችን ግልጽ ነው። ሌሎች ግን ሀልዎተ እግዚአብሔርን ማወቅ ግድታቸው ቢሆንም፤ እንደተፈቀደላቸው አያውቁም፤ አይፈልጉምም ይሆናል። እኛ ግን ከእግዚአብሔር ቃል ወደተሰጠን መመሪያ እንድንመለከት እንገደዳለን። እግዚአብሔርም በእግዚአብሔር ቃል ለሳሙኤል በሴሉ ይገለጥ ነበር። 1ሳሙ. 3፥21።

ስለዚህ የእግዚአብሔርን ጥልቅ ነገር የሚመረምር የእግዚአብሔር መንፈስ ለመንፈሳችን ተሰጥቶአልና፤ የተሰጠን መንፈስ የእግዚአብሔርን ዕውቀት ያሳየናል ማለት ነው እንጂ፤ መጽሐፍን ለማያውቁ ለሰው ልጆች ሁሉ የተሰጠች መንፈስ የእግዚአብሔርን ዕውቀት የማታሳይ ሁኖ አልነበረም። እንግዲያውስ ከእግዚአብሔር ቃል የተሰጠን መመሪያ ምን የሚል ነው? ቢሉ፤ በሰው ውስጥ ያለው መንፈስ የእግዚአብሔር የአካሉን ጉርጾች ይመረምራል የሚል ነው። ምሳ. 20፥27።

እንዲህም ከሆነ፤ ሰው በመንፈሱ የእግዚአብሔርን አካል የሚመረምርበት ብርሃናዊ መርህ «መንፈስ» አለው። አግኝቶአል ማለት ነው።

ከዚህም የተነሣ የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት፤ ልቦን ጉዳዮች እግዚአብሔርን ያዩታልና ብፁሳን ናቸው። ማቴ. 5፥8። በሚለው ተመርተው፤ አካልነቱን ተረዱ።

ስለዚህም ዐረጋዊ መንፈሳዊ «ወአካላኒ እግዚአብሔር ውእቱ። አካልዋም ራሱ እግዚአብሔር ነው አለ።» ድርሳን 18 ገጽ 102።

«ወእመንቱስ የጎሥሁ መካነ ወኢያአምሩ ከመ አካለ ዚአሁ ይሁቦሙ»። እነርሱ ግን ቦታን ይፈልጋሉ፤ የራሱን አካሉን እንደሰጣቸው አያውቁም እንዳለ የሚታወስ ነው ይላል። ዐረጋዊ መንፈሳዊ ድርሳን 33 ገጽ 176።

በዚሁ ቃል ወደተገለጸው ቀዋሚ ተመርሆ ዓይነ ልቡናችንን ስናቀና የምንመለከተው ሰው ረቂቅ መንፈስ የሆነውን እግዚአብሔርን የሚሻ ወይም የሚፈልግ ቢሆን፤ ከራሱ ከእግዚአብሔርነቱ በተሰጠው መንፈስ ሊያገኘው መቻሉን ነው። ኢዮብ 32፥8። ም. 20፥3። ሮሜ 8፥16።

የተገለጸው መሠረተ አሳብም ረቂቅ መንፈስ የሆነውን የእግዚአብሔርን ህሉና የሚያደብት መብራት «መንፈስ» ለሰው እንዳለው በመጽሐፍ ቅዱስ መጻፉ ነው። 1ተሰ. 5+23።

«የሰው መንፈስ የእግዚአብሔር መብራት ነው፤ እርሱም የሰውነቱን ጉርጆች ይመረምራል።» ተብሎ ተገልጾልኋል። ምሳ. 20+27።

እንግዲህ ነገሩ እንዲህ ሆኖ ከተገኘ፤ ሰው የራሱን መንፈስ «ነፍስ» በእውነት መመርመርና እንደምን እንዳለች አጥርቶ ማወቅ የግብሩ ተቀዳሚ አድርጎ፤ እግዚአብሔር በመልኩና በምሳሌው ፈጥሮ እውስጡ ባኖረለት በመንፈሱ መነጽርነት የማይወሰንና የማይታይ ረቂቅ መንፈስ የሆነውን እግዚአብሔርን ሊያይ መዘጋጀት ይኖርበታል ማለት ነው።

ይህ መቼም ሰው በመንፈሱ ታላቅ መብት ያገኘ ፍጡር መሆኑን የሚያሳይ ነውና። ታዲያ ሰው የዚህን ያህል መብት ያገኘባትን መንፈሱን ከኃይላት ሰብእና ውስጥ ምን ሰፍራ ይዛ በምን አቋም እንዳለች ለይቶ ማስተዋል ይገባው የለምን?

ልዑል እግዚአብሔር «ሰውን በመልካችን እንደምሳሌያችን እንፍጠር» ብሎ ሰውን በፈጠረ ጊዜ፤ ሰው እግዚአብሔርን የሚመስለው ለሰው ካሉት ከሦስቱ ኃይላት ሰብእናው ዘፍጥ. 1+26፤27። ከሥጋ፣ ከነፍስ፣ ከመንፈስ በአንዲቱ ረቂቅ ህላዌ ሆኖ በምትኖር በመንፈሱ «ነፍሱ» እንደሆነ፤ መጽሐፍ ቅዱስ ገልጾልና፤ መረጃ ከሩቅ የሚፈለግ አይደለም። 1ተሰ. 5+23። ዕብ. 4+12። ዮሐ. 6+63።

አዎን፤ የእግዚአብሔር መብራት እግዚአብሔርን ልትመረምርና ልትሰግድለት የተፈጠረች የሰው መንፈስ ለመሆንዋ የሚያጠራጥር አይደለም። ኢዮብ 32+8፤ 17፤18።

ይህንም፡- እግዚአብሔር መንፈስ ስለሆነ፤ የሚሰግድለትም በመንፈስና በእውነት እንደሆነ፤ ጌታችን ራሱ ገልጾ አስተምሮናልና ነው። ዮሐ. 4+24። ስለዚህ ከሦስቱ ኃይላት ሰብእና ውስጥ ካሉት ከሥጋ፣ ከነፍስ ከመንፈስ መካከል አንድዋ እግዚአብሔርን እንድትመረምር መብት ያገኘች መንፈስ ብቻ መሆንዋ በዚሁ ተረጋግጦአል።

የሰው መንፈስ በግዘፍ የማትታይ ሆኖ ሳለ፤ ሊወሰን ሊመጠን የማይቻልን አምላክዋን ልትመረምርና ምሳሌው ሆኖም ልትነጻጸርበት መታሰብዋ እንደምን ባለ አኳኋን ነው? የሚል ጥያቄ እንደሚኖር መዘንጋት የለበትም። ኢዮብ 33+3።

አዎን፤ ነፍስ ሊታይ የማይቻልን አምላክ የአካሉን ጉርጆች እስከ መመርመርና መግለጫውም ትሆን ዘንድ እስከዚህ ድረስ መታሰብዋ፤ እጅግ ግሩም ነገር ነው። ለዚህ ጥያቄም። ያም ሆነ ይህ በሁለተኛውና በሦስተኛው ምእት ዓመተ ምሕረት የነበሩት የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ካቀረቡት ማስረጃ የተሻለ አሳብ ስለማይኖረን፤ እነዚያ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ስለዚህ ጉዳይ «ከሆኖፈ» ማለት ከአረማውያን ሊቃውንት ለቀረቡላቸው ጥያቄዎች በሰጡዋቸው መልሶች፤ አንዳንድ ብርሃን ሳናገኝ አንቀርምና፤ እንዲሁ እንዳለ ከዚህ ማቅረቡን መርጠናል።

1፤ እነሆም ጎርጎርዮስ ገባሬ መንከራት ኤጲስ ቆጶስ ዘቂጣርያ ወቀጶዶቅያ፤

የማይታይና የማይዳሰስ የማይገሠሥ እግዚአብሔርን በዓይናችን ካላየነው እንዴት ልናውቀው እንችላለን? ለሚሉ ሆኖፈ «የአረማውያን ወገን ሊቃውንት» የነፍስ ህሉናን በማስረጃነት አብራርቶ ሲገልጽላቸው እንመለከታለን፡- ቃሉም እንደሚከተለው ነው።

«ወንሕነስ ነአምር ጥቁ ከመ ነፍስ ተኅድር ውስቴትነ ከዊና አሐደ ምስለ ሥጋ ወመት ውእቱ ዘርእየ ነፍስ ግመራ። ወመት ዘኅሠሣ ወነጸራ በዓይነ ሥጋ ለነፍስ እንዘትትወሐድ ምስለ ሥጋ። ወሰበ ንቤ ዘንተ ኢይምስልክሙ ዘንክህድ ሀልዎተ ነፍስ በሥጋ። አላ ንሕነስ ነአምን ወነአምር ከመ ሀለወት ነፍስ ለባዊት ውስተ ሥጋ ከዊና አሐደ ምስለ ሥጋ። ወመት ዘኅሠሠ ፍጥረቶ አስተሐሚዎ ወነጸራ ነፍስ፤ እንዘ ሀለወት ምስለ ሥጋሁ ወዘንተ ባሕቱ ነአምር ከመ ነፍስ ተኅድር ውስቴትነ ወኢጠየቅነ አምሳሉ።»

ትርጓሚው፡- እኛ ግን ነፍሳችን ከሥጋችን ጋር አንድ ላይ ሆኖ ስለ መኖርዋ በእርግጥ እናውቃለን። ይሁን እንጂ፤ ነፍሱን ያየ ሰው ማነው? በዓይነ ሥጋ የተመራመራትና የተመለከታትስ ማነው? ከሥጋ ጋር ስትወሐድ ያያትስ ማነው?

ይህን በምናልባት ጊዜ፤ ግን ነፍስ በሥጋ መኖርዋን የምንክድ አይምስላችሁ። እኛ ግን ነፍስ ለባዊት በሥጋችን ውስጥ እንደምታድር፤ እንዳለች፤ ከሥጋችንም ጋርም አንድ ሆኖ እንደምትኖር እናምናለን፤ እናውቃለን።»

ተፈጥሮውን በትጋት የመረመረና ነፍሱ ከሥጋው ውስጥ ሳለች ያያት፤ አኗኗርዋም እንዴት እንዳለ፤ የተመለከተ ሰው ማነው? ነገር ግን በውስጣችን ሳለች፤ አምሳያዋም ምን እንደሚመስል ሳንረዳ፤ ነፍስ በእኛ ውስጥ አድራ እንደምትኖር እናውቃለን።» ብሎአል።

ሊቁ ጎርጎርዮስም ይህን የተናገረው «ነፍስ በሥጋችን ውስጥ መኖርዋን እያረጋገጥን ሳለ፤ ግን በዓይነ ሥጋ የማናያት ስንሆን፤ መቼም በዓይነ ሥጋ አላየናትምና፤ በሥጋችን ውስጥ ነፍስ የለችም ልንል አንችልም። እንደማንችልም የማይታይና ረቂቅ መንፈስ የሆነ እግዚአብሔርም በዓይነ ሥጋ የማይታይና በእጅ የማይዳሰስ የማይገሠሥ በመሆኑ፤ በሁሉና እንደሌለና ቀዋሚ እንዳልሆነ መታሰብ እንደሌለበት አስገንዝቦ፤ ለማስረዳት የተናገረው ነው። ጎርጎ ገባ መንክ ሃይ አበ ገጽ 4፤ 17-20። እንደዚሁም ሁሉ፡-

2፤ በመቶ አምሳ ስድስት እስከ 179 ዓ.ም. የነበረ የአንጾኪያ ኤጲስ ቆጶስ ቴዎፍሎስ፤ ከአንድ ሆኖፈ «ከአረማውያን ሊቅ» ሲከራከር፤ አረማዊው ሊቅ፤ ቴዎፍሎስ ሆይ፤ «አምላክህን አሳየኝ» ብሎ በጠየቀው ጊዜ፤ በሰጠው መልስ፤ የሰውን ነፍስ «መንፈስ» ማስረጃ አድርጎ ሲገልጽለት።

«አምላኪየን ላሳይህ ከፈለግህ፤ ነፍስህን «መንፈስህን» አሳየኝ» የሚል ኃይለ ቃል ነበር። ይህ መልስ ሁለት ልሳን ያለው ሰይፋዊ መልስ ነበር።

እኛም ብንሆን፡- ከሊቁ ቴዎፍሎስ የተገለጸው መልሳዊ ኅሳብ፡- በሁለትም በኩል ነፍስ የማትክደው ማስረጃ እንዳለበት ልናይ እንችላለን።

«ነፍስህን አሳየኝና እኔም አምላኪየን አሳይሃለሁ» ሲለው፡-

1ኛ፤ ነፍስ «መንፈስ» እንዳለችህ ታውቃለህ፤ ታምናለህም። ይህን መቼም አትክድም። ይሁን እንጂ፤ በሥጋ ዓይንህ አታያትም፤ በሥጋም እጅ አትዳብሳትም። ታዲያ በሥጋ ዓይን ስላላየሃትና ስላልዳበሰኸት፤ ነፍስ የለችም ብለህ አትክዳትም እኮ። እንግዲህ ነፍስህ እንደዚህ መሆንዋን ካሳየኸኝና፤ ከገለጽህልኝ፤ እኔም አምላኪንም አሳይሃለሁ። እርሱ አምላኪየን በዓይን የሚታይ በዳሰሳም የሚታወቅ ሳይሆን፤ በፈጠረው በፍጥረቱ ይታያል፤ ይታወቃልም። ሮሜ 1፤ 19-21፤ 2፤ 14፤ 15።

2ኛ፡ አምላኪየን እንዳሳይህ ከፈለገህ አስቀድመህ ነፍስህን አሳየኝ። ግለት ሰው በግዙፍ ዓይነት ፀሐይን እንደሚያይ፤ በግዙፍ ጆሮውም የሚነገረውን ነገር እንደሚሰማ፤ የሚያይ ዓይንና የሚሰማ ጆሮ ለሰው ነፍስ አለችው። በዚህም የግይታይ እግዚአብሔር በፍጥረቱና የእርሱ ሕይወት ሳይኖራቸው ለመኖር የግይችሉትን ፍጡራንን በእስትንፋሱ ሕያዋን በማድረግ ሊታይ ይችላል። ነገር ግን ይህን ለማየት ነፍስህ በትዕቢት በእልክኛነት በወውቃለሁ ባይነት፤ ነፍሱን ያሳወራትና ያደነቆራት ሰው እግዚአብሔርን በፍጥረቱ ሊያየው አይችልምና፤ ይህን አስወግደህ፡- ነፍስህን አንጻትና አምላኪየን አሳይሃለሁ። አንተም ማየቱን ትችላለህ አለው። ማቴ 5፡3፤8። ራዕ. 3፡17፤18።

ሊቁ የአንጾኪያ ኤጲስ ቆጶስ የአረማውያን ወገን «ሆናሬ» ለሆነው ሊቅ፤ እግዚአብሔርን ህሉና «አኗኗር» እንዴት እንደሆነ፤ የገለጸበት ማስረጃ፤ በሰው ሁሉ ባለች በነፍስ ምሳሌን ማድረጉ፤ ማንም ሰው ሊረዳው የሚችል ገለጻ ነው። እንግዲህ ይህን ካየን፤ በዚሁ ጉን፤ ኢፕሮስ ዘምስር «እስመ ረኪበ ቀጢናት በቀጢናት ወረኪበ ገዚፋት በገዚፋት ቀጢን ውእቱ ነገረ መለኮት ወየጎሥሥ ሕሊና ቀጢነ» ረቂቅን በረቂቅ ነውና፤ ረቂቅ «የተራቀቀ» ሕሊናን ማግኘት ያሻል። ሲል ያቀረበውን ተመርሆ መከተል አስፈላጊያችን ይሆናል። መዝገበ ሃይ 78 ተጥር 16።

ስለሆነም፤ ረቂቅ የሆነች የሰው ነፍስ «መንፈስ» ልዑል እግዚአብሔርን እንደ ሥዕል ሆና ለማሳየት መርሀዊ ትምህርት የምትሰጥ ሆና መቅረብዋን ማስተዋል ነው። ይህንም ንጉሡ ዳዊት «በብርሃንክ ንርአይ ብርሃነ» በብርሃንህ ብርሃኑን እናያለን ባለው መሠረት ነው። መዝ. 35/36/፡9።

እነሆም ስለ ነፍስ ህሉና በተናገርንበት ጊዜ፤ ረቂቅ መንፈስ ይሁን እንጂ፤ ይህ የምትኖርበት ህሉናዋ የአካል ህሉና ለመሆኑ፤ ምን አስረጅ እንዳለ፤ ከዚህ በፊት በማብራራት መግለጻችን ይታወሳል።

ለባዊነት ነባቢነት እስትንፋሱነት ያለው ባለ «ግዕዛን ሁሉ አካል» ወይም ፍጹመ አካል እንደሚባል ተመልክተናል። ይህም ሁኔታ በነፍስና በመልአክ ኩነታዊ አጽም አይተነዋል።

ማሳሰቢያ፡- ዐረጋዊ መንፈሳዊ ድርሳን 18 ገጽ 102 ሃይ.አበ. ጎርጎርዮስ ገባረ መንክራት ኤጲስ ቆጶስ ለቂሣርያ ወቀጶዶች 18 4 ተጥር 17-20። ቴዎፍሎስ ዘአንጾኪያ ከ 150 - 17 ዓ.ም. የነበረ ሊቅ ከአንድ ሆናሬ ሊቅ ሲከራከር የሰጠው መልስ። የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከኢዘንበርግ የተጻፈ። መዝገበ ሃይማኖት 18 78 ተጥር 16።

ምዕራፍ ስምንት።

ስለ እግዚአብሔር አካላት።

አሁን ስለ ልዑል እግዚአብሔር ሦስት አካላት አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ስንነጋገር፤ ከዚህ ቀጥለው ባሉት ሦስት ዝርዝሮች የትምህርቱን ይዞታ እናያለን።

1ኛ፡ ሦስቱ አካላት በየራሳቸው ፍጹማንና ምሉዓን አካላት መሆናቸው ስለሚረጋገጥበት፡-

2ኛ፡ «ኩነት ወይም ኩነታት» በአግርኛው «መሆን» ወይም «ነት» ተብሎ በሚተረጎምበት ጊዜ፤ የሥሉስ ቅዱስ የእያንዳንዱ አካል ስም «በመሆንና በመባል» የሚታወቅበት ስለ መሆኑ፡-

3ኛ፡ የሦስቱ አካላት ስሞች አቃኒ መ እግዚአብሔር ጽኑዓን አስግት ስለ መሆናቸው፡-

4ኛ፡ ሦስቱ የእግዚአብሔር አካላት እያንዳንዳቸው በዕሪና «በእኩልነት» ስለ መተካከላቸውና በገጽነት ስለ መታወቃቸው ነው።

እነሆም እየተከታተልን ስናጠናው በመጣን፤ የትምህርተ መለኮት መምህራን ሲጠቀሙበት በኖሩ በተመርሆ ልቡናዊ ገለጻ መሠረት፤ ረቂቅ መንፈስ የሆነና ለባዊነት ነባቢነት እስትንፋሱነት ያለው ሆኖ የተገኘው ባለ ግዕዝ ሁሉ፤ አካል ተብሎ የሚጠራ ስለመሆኑ በህላዌ ነፍሱና በህላዌ መልአክ ገለጻ በሚገባ ተመልክተናል። እንዲህ ያለ መግለጫ ረቂቅ መንፈስ ለሆነ ባለ ግዕዝ የተሰጠ መምሪያ መሆኑን በምናይበት ሁኔታ እግዚአብሔራውን ስለሆኑ ስለ ቅድስት ሥላሴ ህሉና ምን እንላለን? መቼም የሥላሴ አካላት ሦስት መሆናቸውን በማስገንዘብ በመጽሐፍ ቅዱስ ግልጽ ሆኖ ተነግሮአል። ማቴ. 28፡19፡20 ም. 3፡17። 2ቆሮ. 12፡14።

ታዲያ፡- ረቂቅ የሆነ ለባዊነትና ነባቢነት እስትንፋሱነት ያለው ባለ ግዕዝ ሁሉ «አካል» ተብሎ እንደሚጠራ ተነግሮአልና፤ ሦስቱ እግዚአብሔርውን አካላት ለባውያን ነባቢያን ሕያዋን ናቸው ልንላቸው እንችላለን? የሚል ጥያቄ ሊመጣ ግድ ነው። እኛም አዎን፤ በማለት መልስ እንሰጣለን።

ምክንያቱም ሦስቱ የእግዚአብሔር አካላት ለባውያን፤ ነባቢያን፤ መስተንፍላን ሆነው እናገኛቸዋለን። መዝሙር 32/33/ ቊጥር 6።

ይሁን እንጂ ሦስቱ የእግዚአብሔር አካላት ለባውያንና ነባቢያን መስተንፍላን ናቸው ተብሎ ስለተነገረ፤ እንዲሁ በደረጃው በአንድ ወገን የቀረበው ትምህርታዊ አሳብ ብቻ ተገልጾበት የሚቀር መሆን የለበትም። ስለዚህም «እግዚአብሔራውን ለሆኑ አካላት» የተለያየ ልብ፤ የተለያየ ቃል፤ የተለያየ እስትንፋስ አላቸው» የሚል ስሕተት በስርቆሽ በር እንዳይገባ በጥንቃቄ መከላከልና አቃንቶ ማቅረብ እንደሚገባ መዘንጋት የለብንም።

ለሦስት ስሞች፤ ሦስት ልብ፤ ሦስት ቃል፤ ሦስት እስትንፋስ እንዳላቸው መጠን በማሰብ፤ እግዚአብሔራውን ለሆኑ ሦስት አካላት «አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ» ሦስት ልብ፤ ሦስት ቃል፤ ሦስት እስትንፋስ አላቸው የሚል ስሕተታዊ ፈሊጥ ከአሳባችን የራቀ ነው። በቅዱሳት መጻሕፍት መሠረት በሚመሩ የቤተ ክርስቲያን መምህራን ዘንድ ያልተደገፈ አባባል ነው።

ሳዊሮስ ዘእስሙናይን፡- «ወሶበ ዘከርከ ሠለስተ ኢትበል ከመ በሙ ሠለስቱ ሕይወት ወሠለስቱ ቃላት አላ አሐቲ ሕይወት ወአሐቲ ነቢብ።»

ሦስት የሚለውን ባስታወስህ ጊዜ ሦስት ሕይወት፤ ሦስት ቃላት እንዳላቸው አታስብ፤ ነገር ግን አንዲት ሕይወት፤ አንዲት ቃል እንዳለቻቸው ብቻ አስብ እያለ፤ በሥላሴ አካላት ሦስት ልብና ሦስት ቃል፤ ሦስት ሕይወት አሉ የሚሉትን እንዲታረሙ ያሳስባል። ሳዊሮስ ዘእስሙ. ድርሳን ቀዳማዊ ገጽ 144 ያልታተመ።

አዎን፤ እንደ ዮሐንስ ተዐቃቢ ትምህርት የሚያስቡ አንዳንድ ሰዎች፤ እያንዳንዳቸውን የሥላሴን አካላት በሰዎች ምጣኔ እያመጣጡት አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ፤ ሦስት ነፍሳት እንዳሉዋቸው ይገምታሉ።

ሊቁ ንርንጋሮስ ነባቤ መለኮት፡-

«ወኢይትሀበሉ ኅጉላን ያብኡ ፍልጠተ መለኮት ውስተ ቅድስት ሥላሴ... ወኢንሰግድ ለሠለስቱ አማልክት አላ ለአሐዱ አምላክ»።

ከዕውቀት የሳቱ ሰዎች ልዩ በምትሆን ሦስትነት የመለኮት ልዩነት አግብተው ሊናገሩ አይድፈሩ። ለአንድ አምላክ ብቻ እንሰግዳለን እንጂ ለሦስት አማልክት አንሰግድም። ያለውን ትምህርት በጥንቃቄ ስላልተከተሉ ነው።

ንርንጋሮስ ነባቤ መለኮት ሃይ አበ ገጽ 211 ክፍል 1 ቊጥር 6። ሊቁ አለቃ ኅሩይ ፈንታም፡- ቀጥሎ ያለውን ማስረጃ ያቀርባሉ። የሰው ባሕርይ በአካል ቢከፈል በየራሱ ልብ በየራሱ ቃል በየራሱ እስትንፋስ ያለው ሆኖ በየራሱ ልዩ ልዩ ሥራ ይሠራል።

የሥላሴ ግን አካላቸው የተለየ ሲሆን፤ ባሕርያቸው ተከፍሎ የሌለበት አንድ ነው። አንድ መሆኑን የሚያስረዳ የሦስቱ ልብ አንድ አብ ሆኖ፤ አንድ ዕውቀትን ያውቃሉ። የሦስቱ ቃል አንድ ወልድ ሆኖ አንድ ነገርን ይናገራሉ። የሦስቱ እስትንፋስ አንድ መንፈስ ቅዱስ ሆኖ፤ አንድ የሕይወትን ሥራ ይሠራሉ ብለዋል።

አዎን፤ ሦስቱ የእግዚአብሔር አካላት ለባውያን፤ ነባብያን፤ መስተንፍሳን ሲባሉ፤ በአንዱ በአብ አካላዊ ልቡና ወልድም መንፈስ ቅዱስም ለባውያን ሆነው ነው። በአንዱም በወልድ አካላዊ ቃል አብና መንፈስ ቅዱስ ነባብያን ሆነው ነው። በአንዱም በመንፈስ ቅዱስ አካላዊ እስትንፋስ አብም ወልድም ሕያዋን ሆነው ነው።

ሊቁ አቡሊዲስ፤ «ወልድኒ ቃሉሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ መንፈስ ቅዱስኒ እስትንፋሱሙ ለአብ ወለወልድ»።

ወልድ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው። መንፈስ ቅዱስም ለአብና ለወልድ እስትንፋሳቸው ነው ሲል ያቀረበውን ትምህርታዊ ማስረጃ እዚህ ላይ ያስተውሏል።

አቡሊዲስ ሃይ አበ ገጽ 138 ክፍል 2 ቊጥር 8። መጽሐፈ ትምህርት «ርትዕት ዘተምህርነ እምአበዊነ» የሚልም ኢትዮጵያዊ መጽሐፍም፡-

«አብሰ ልቡና ወአእምሮ በርእሱ ለርእሱ፤ ወልቡ ውእቱ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ። ወአልቦሙ ካልዕ ልቦና ዘእንበሌሁ። ወልድኒ ቃል በርእሱ ለርእሱ፤ ወቃል ውእቱ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ። አልቦሙ ቃል ዘእንበሌሁ። ወመንፈስ ቅዱስኒ ሕይወት በርእሱ ለእርሱ። ወሕይወት ውእቱ ለአብ ወለወልድ አልቦሙ ካልዕ ሕይወት ዘእንበሌሁ። አብ በራሱና ለራሱ ልቡናና አእምሮ ነው። ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስም ልቡናቸው ነው። ያለ እርሱም ሌላ ልቦና የላቸውም። ወልድም በራሱና ለራሱ ቃል ነው። ለአብና ለመንፈስ ቅዱስም ቃላቸው ነው። ያለ እርሱም ለእነርሱ ሌላ ቃል የላቸውም። መንፈስ ቅዱስም በራሱና ለራሱ ሕይወት ነው። ለአብና ለወልድም ሕይወታቸው ነው። ያለ እርሱም ለእነርሱ ሌላ ሕይወት የላቸውም።» ተብሎ ተገልጾአል። መጽሐፈ ትምህርት ሃይማኖት ርትዕት ዘተምህርነ እምአበዊነ ቅዱሳን ለባስያነ መስቀል ገጽ 10፤ 14። በጉንዳጉንዴ የተገኘ።

ስለ እግዚአብሔር አካላት ሳዊርስ ዘእስሙናይን ድርሳን ቀዳማዊ ገጽ 144 ያልታተመ።

ሃይ አበ ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት ገጽ 211 ክፍል 1 ቍጥር 6።

ሊቁ አለቃ ገሩይ ፋንታ ፍፍተ እግዚአብሔር አንቀጽ 1 ገጽ 16፤ 17።

ሃይ አበ አቡሊዲስ ዘሮሚ ገጽ 138 ክፍል 2 ቍጥር 8።

መጽሐፈ ትምህርት ርትዕት ዘተምህርነ እመአበዊነ የሚል ኢትዮጵያዊ መጽሐፍ ገጽ 10 ቍጥር 114።

ምዕራፍ ዘጠኝ።

ይህ ማስረጃ በሚቀርብበት ጊዜ፣ ስለ ሚነሣው የውጥረት ጥያቄ።

እንግዲህ ይህን ማስረጃ በሚቀርብበት ጊዜ፣ በሌላ ደግሞ የውጥረት ጥያቄ ሊጠይቅ የሚፈልግ ሰው የሚከተለውን ጥያቄ ያቀርብ ይሆናል።

ይኸውም፡- «በአንድ በአብ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ለባውያን ሆኑ እንጂ፣ የየራሳቸው ልቡና የላቸውም ማለት ነው። ዳግም በወልድ አካላዊ ቃልነት አብም መንፈስ ቅዱስም ነባብያን ሆኑ እንጂ፣ የየራሳቸው ቃል የላቸውም ማለት ነው። እንደዚሁም በአንድ መንፈስ ቅዱስ እስትንፋስነት አብና ወልድ ሕያዋን ሆኑ እንጂ፣ የየራሳቸው ሕይወት የላቸውም ማለት ነው። እንግዲህ በዚህ አኳኋን በአንዱ በአብ አካላዊ ቃልም አብና መንፈስ ቅዱስ ነባብያን ከሆኑ፣ እንዲሁም በአንድ በመንፈስ ቅዱስ አብና ወልድ ሕያዋን ከሆኑ፣ እያንዳንዱ አካል ብቃት ይኖረዋልን? በአጭር ገለጻ «በአንዱ በአብ አካላዊ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ለባውያን ከሆኑ፣ ደግሞ በአንዱ በወልድ አካላዊ ቃል አብና መንፈስ ቅዱስ ነባብያን ከሆኑ፣ እንዲሁም በአንዱ በመንፈስ ቅዱስ አካላዊ እስትንፋስ አብና ወልድ ሕያዋን ከሆኑ፣ የሦስቱ እያንዳንዱ አካል ፍጹምና ምሉዕ አካል ሊሰኝ ብቁነት ይኖረዋልን?» የሚል ነው።

ይሁን እንጂ አስቀድመን እግዚአብሔራውያን የሆኑ እያንዳንዱ ሦስት አካላት የተለያዩ ልብ፣ የተለያዩ ቃል የተለያዩ እስትንፋስ ሳይኖራቸው፣ በአንዱ በአብ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ለባውያን መሆናቸውን፣ በአንድ በወልድ ቃልነት አብና መንፈስ ቅዱስ የሚናገሩ ነባብያን መሆናቸውን እንደገለጽን ይታወሳል።

አንባቢም ይህን እያስታወሰ ቀጥለን የምናብራራውን ማስረጃ በቅጥነት ሕሊና ቢመረምር፣ ልቡን የሚያነጻለትና ጥያቄውን እንደሚያረካለት ቅር የሚያሰኘው ነገር እንደማያገኝ ተስፋ አለን። ይኸውም፡- በአብ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ስለሚያውቁና ለባውያን ስለሆኑ፣ እንደዚህም በአንዱ ወልድ ቃልነት አብና መንፈስ ቅዱስ፣ ነባብያን «የሚናገሩ» ስለሆኑ፣ ደግሞ በአንዱ መንፈስ ቅዱስ እስትንፋስነት አብም ወልድም ሕያዋን ስለሆኑ፣ የእያንዳንዳቸው አካላት ከፍጹምነትና ከምሉዕነት ጉደሉ አድርጎ የሚያሳይ ነገር እንደሌለና እንደማይኖርባቸው ይረዳልና ነው።

አዎን፤ ይህ የህልውና መገናዘብ የእያንዳንዱ አካል ፍጹምነትና ምልዐት ከግላዊቱም በላይ፤ ትሥልስተ አካላትን አጉልቶና አንጸባርቆ እንዲታይ የሚያደርግ ሆኖአልና ነው።

ምሥጢሩንም እንደሚከተለው አድርገው በጥልቀት ሲመረምሩት ተከሥቶ የሚታይ ነው። ይኸውና አብ በራሱ ልቡና ካሰበና ካወቀ፤ በወልድ ቃልነት ከተናገረ፤ ወልድም በራሱ ቃልነት ነባቢ ሆኖ ከተናገረ፤ በአብ ልቡናም ካወቀና ካሰበ፤ በመንፈስ ቅዱስም በእስትንፋሱነቱ ሕያው ሆኖ ከተገኘ፤ መንፈስ ቅዱስም በእስትንፋሱነቱ ሕያው ሆኖ በአብ ልቡና ካሰበና ካወቀ በወልድ ቃልነትም ከተናገረ በመንፈስ ቅዱስም ሕይወት ከኖረ፤ ፍጹምና ምሉዕ ባለ ግዕዛን ሆኖ ምንም ጉድለት ሳይኖርበት በብቅዕት እንደሚገኝ በግልጽ ይታወቃልና ነው።

እንግዲህ ምሥጢሩን በቅጥነት ሕሊና የማስተዋሉ ጉዳይ ያለው እዚህ ላይ ነው። በዚሁ የትምህርቱ ምሥጢር ተመርምሮ ከተጠና፤ እያንዳንዱ የሥላሴ አካል፤ በኩነታቱ ማለት በልቡናው በቃሉ በእስትንፋሱነቱ እየተገናዘበ፤ ለባዊና ነባቢ ሕያው ሆኖ ምሉዕነቱንና ፍጹምነቱን ባለ ግዕዛን መሆኑንም በተተካከለ ብቅዕነት ጉልቶና ብሩህ ሆኖ እንዲታይ አድርጎ ገልጾአል ማለት ነው።

ከአበው ሊቃውንት መካከል ሰማዕትና የአንጾኪያ ሊቀ ጳጳሳት አገናጥዮስ፡- «እሉ ሠለስቱ አካላት ፍጹማን ዲበ መንበረ ስብሐት ወእጉዛን በጽምረተ አሐዱ መለኮት ዘውእቱ አሐዱ ብርሃን ዘይሠርቅ እምኔሁ ሥላሴ ወያበርህ... ወይመልዕ»።

እነዚህ ሦስቱ አካላት በክብር ዙፋን ፍጹማን ናቸው፤ አንድ መለኮት በሚሆን ይኸውም ከእነርሱ ሥላሴ በሚወጣበትና በሚያበራ «ምድርን ሁሉ በሚሞላ በአንዱ ብርሃን የተያያዙና አንድ የሆኑ ናቸው።» ማለቱን ይገነዘባል። አንድ ብርሃን ያለው እርስበርሳቸው አካላቱን እያገናዘበ ምልዐት አካላትን በብቃት ምሉዕ አድርጎ ያሳየ የኩነታት ህልውና የተዋሕዶተ መለኮትን ነው።

እነሆም፡- ይህ በየአካላቱ እየተገናዘበ የሥላሴን አካላት በምልዐትና በፍጹምነት ባለ ግዕዛን በመሆን፤ በብቃት፤ እንዲታዩ ያደረገ የአንድ መለኮት መያያዝ «አንድነት» አንድ ብርሃን ሆኖ ሦስትነትን አብርቶና አጉልቶ የሚያንጸባርቅ መሆኑን ሰማዕቱ አገናጥዮስ ባቀረበው ማስረጃ፤ ጠለቅ ብሎ ማየትና መረዳት ተገቢ ይሆናል። አገናጥዮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 37 ክፍል 1 ቍጥር 8፤9።

የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት ዮሐንስም፤ ጎርጎርዮስ ነባቢ መለኮት ከጻፈው ከመጽሐፈ ጥምቀት ጠቅሶ፡-

«ከመ እመንቱ ምሉዓን አሐዱ ብርሃን በተዋሕዶተ ሥላሴ ወሥላሴኒ በአካላት ወበገጸት ወበአስማት። እነርሱ ሦስትነትን በሚያዋሕድ በአንድ ብርሃን የተሞሉ ናቸው። ሥላሴም በአካላትና በገጸት በስሞችም ሆነው እያሉ ነው» ብሎአል። ሃይ አበ ዮሐ ዘእስክንድርያ 390 ክፍል 1 ቍጥር 12።

ይህን ትምህርት ከመሠረቱ ማወቅና መረዳት የሥላሴ አካላት ምሉዕነትና ፍጹማን መሆናቸውን አረጋግጦ ከማስገንዘቡም በላይ፤ በአካላት ተፋልሶ አለመኖሩንም ይረጋገጥበታል። ምናልባት መገናዘቡ ተፋልሶን በሥላሴ ያስከተለ የሚመስለው ሰው ቢኖር፡- ቅድስት ሥላሴን አብርቶና አጉልቶ እንዲያንጸባርቅና እንዲታይ ያደረገ አንዱ ብርሃን ወይም መለኮት መሆኑን ሲያስረዳ የተመለከትነው፤ ሊቁ አገናጥዮስ፡- ይህን በማያያዝ፤ አብ ወእቱ አብ ኢኮነ ወልደ ወኢመንፈስ ቅዱስ፤ ወልድሂ ወእቱ ወልድ ኢኮነ፤ አበ ወኢመንፈስ ቅዱስ። መንፈስ ቅዱስሂ ወእቱ ወንፈስ ቅዱስ ኢኮነ አበ

ወኢወልደ። ኢይፈልስ አብ ለከዊን ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወኢወልድ ለከዊን አብ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወኢመንፈስ ቅዱስ ለከዊን አብ ወወልድ»።

«አብ እርሱ አብ እንጂ፤ ወልድ ወይም መንፈስ ቅዱስ አይደለም። ወልድም ወልድ ነው እንጂ፤ አብ ወይም መንፈስ ቅዱስ አይደለም። መንፈስ ቅዱስም እርሱ መንፈስ ቅዱስ ነው እንጂ አብ ወይም ወልድ አይደለም»።

ሦስቱ የእግዚአብሔር አካላት አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ፍጹማንና ምሉዓን አካላት መሆናቸውን በብቃት ያስገነዝበው ገለጸ፤ አብ ልብ ሲሆን፤ በልብነቱ ለወልድ ለመንፈስ ቅዱስ፤ ልቡናቸውና ዕውቀታቸው አሳባቸው በመሆኑ እንደሆነ፤ ወልድም ቃል ሲሆን በቃልነቱ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ፤ ቃላቸው ንግግራቸው በመሆኑ እንደሆነ፤ መንፈስ ቅዱስም እስትንፋስ ሲሆን፤ በእስትንፋስነቱ ለአብና ለወልድ እስትንፋሳቸው ወይም ሕይወታቸው በመሆኑ እንደሆነ፤ የቤተ ክርስቲያን አበው መሠረታዊ እምነት ነው።

እነሆም «በአንዱ በአብ አካላዊ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ለባውያን ከሆኑ፤ ደግሞ በአንዱ በወልድ አካላዊ ቃል አብና መንፈስ ቅዱስ ነባብያን ከሆኑ፤ እንዲሁም በአንድ በመንፈስ ቅዱስ አካላዊ እስትንፋስ አብና ወልድ ሕያዋን ከሆኑ የሦስቱ እያንዳንዱ አካል ፍጹምና ምሉዕ አካል ሊሰኝ እንዴት ብቁነት ይኖረዋል?» የሚል ትችት ቢነሣም፤ መልሱ ግልጽ የሆነ ማስረጃ ተሰጥቶበታል።

አስቀድመን እግዚአብሔራውያን የሆኑ እያንዳንዱ ሦስት አካላት የተለያየ ልብ፤ የተለያየ ቃል፤ የተለያየ እስትንፋስ የለባቸውም። ነገር ግን በአንዱ በአብ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ለባውያን መሆናቸውን፡- በወልድ ቃልነት አብና መንፈስ ቅዱስ የሚናገሩ ነባቢያን መሆናቸውን፡- በአንዱ በመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስም አብና ወልድ ሕያዋን መሆናቸውን እንደገለጸን ይታወሳል።

አንባቢም ይህን እያስታወሰ፤ ቀጥለን የምናብራራውን ማስረጃ በቅጥነት ሕሊና ቢመረምር፤ ልቡን የሚያነጻለትና ቅርታውን የሚያስወግድለት ትምህርት ሆኖ አንደሚያገኘው አንጠራጠርም። ይኸውና፡- በአብ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ስለሚያውቁና ለባውያን ስለሆኑ፤ እንደዚሁም በአንዱ ወልድ ቃልነት አብና መንፈስ ቅዱስ፤ ነባብያን «የሚናገሩ» ስለሆኑ፤ ደግሞ በአንዱ መንፈስ ቅዱስ እስትንፋስነት አብም ወልድም ሕያዋን ስለሆኑ፤ የእያንዳንዳቸው አካላት ከፍጹምነትና ከምሉዕነት ጉደሉ አድርጎ እንዲታዩ የሚያደርጋቸው የሚያሳያቸው ነገር እንደሌለ ይረዳልና ነው።

አዎን፤ ይህ የህልውና መገናዘብ የእያንዳንዱ አካል ፍጹምነትና ምልዐት ከማሳወቁም በላይ፤ ትሥልስተ አካላትን አጉልተና አንጸባርቆ እንዲታይ አድርጎአልና ነው።

ምሥጢሩንም እንደሚከተለው አድርገው በጥልቀት ሲመረምሩት፤ ተከሥቶ የሚታይ ነው። እነሆም አብ በራሱ ልቡና ካሰበና ካወቀ፤ በወልድ ቃልነትም ከተናገረ፤ በመንፈስ ቅዱስም ሕይወትነት ከኖረ፤ ፍጹምና ምሉዕ ባለ ግዕዝ ሆኖ ምንም ጉድለት ሳይኖርበት፤ በብቅዕት እንደሚገኝ፤ በግልጽ ይታወቃልና ነው።

የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት ዮሐንስም ለኪራኮስ ዘአንጾኪያ በጻፈው መልእክቱ፡-

«አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ የተባሉ አካላትም እያንዳንዳቸው በየመልካቸው በእርግጥ ህልዋን ናቸው» መለኮታቸው አንድ ነው። አንድነታቸውም የተራራቁ ሰዎች በየራሳቸው ሆነው ሳለ፤ ተቀራርበው እንደሚገናኙ አይደለም። ነገር ግን በአንድ

መለኮትም እርስበርሳቸው የተያያዙ ናቸው። በዚሁ በአንድ መለኮት ባሕርይ እግዚአብሔር ይባላሉ። ከሥሉስ ቅዱስ አካላት እያንዳንዱ በአንድ ተዋሕዶተ መለኮት እንደሚገናከቡ እናምናለን። አካላት ፍጻሜ በሌለው ሁኔታ ከእርሱ እንደሚገናከቡ እናምናለን። ሲል አስረድቶአል። ሃይ አበው ዮሐ ዘእስ. ፲፰ 309 ምዕራፍ 9 ቊፕር 10፣ 11።

ቄርሎስ የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት፡-

«አብ አሐዱ ፍጹም በአካሉ፤ ወልድ አሐዱ ፍጹም በአካሉ፤ መንፈስ ቅዱስ አሐዱ ፍጹም በአካሉ። ወአኮ ከመ መዓርገ መንግሥት አላ አሐዱ መለኮቶሙ።» አንቀጽ 78።

«አብ በአካሉ ፍጹምና አንድ ነው። ወልድ በአካሉ አንድ ፍጹም ነው። መንፈስ ቅዱስም በአካሉ አንድ ፍጹም ነው። መለኮታቸው አንድ ነው። እንደ መዓርገ መንግሥት ደረጃ ያለ አይደለም።»

ዮሐንስ ዘኢየሩሳሌም፡- «ንእመን ከመ እመንቱ ሠለስቱ አካላት ፍጹማን በገጸት ወዕሩያን በመለኮት»

እነርሱ ሦስቱ ፍጹማን አካላት እንደሆኑ በመለኮት ግን የተተካከሉ ናቸው።

ዮሐ ዘኢየሩሳሌም ሃይ አበ ፲፰ 167 ክፍል 1 ቊፕር 3።

«ነአምን በአብ ከመ ህልው በወልድ ወበመንፈስ ቅዱስ፤ ወነአምን በወልድ ከመ ህልው በአብ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወነአምን በመንፈስ ቅዱስ ከመ ህልው በአብ ወበወልድ። አብ በወልድና በመንፈስ ህልው እንደሆነ፤ እናምናለን። ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ ህልው እንደሆነ፤ እናምናለን። መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ህልው እንደሆነ እናምናለን» ብሎአል። አግናጥዮስ ዘአንጾ ሃይ አበው ፲፰ 37 ክፍል 1 ቊፕር 5።

ዮሐንስ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ፲፰ 390 ክፍል 1 ቊፕር 11።

ሊቃውንቱ እንዲህ ሲሉ በልብ ወለድ ከራሳቸው አፍልቀው አይደለም። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለ ህልውና ትሥልስቱ የተናገረውን መሠረት በማድረግ ነው። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ «አነ በአብ። እኔ በአብ ነኝ» በማለት ብቻ ሳይወሰን «ወአብ ብየ፤ አብም በእኔ ነው» በማለቱና የመንፈስ ቅዱስንም ህልውና ሲያስገነዝብ፡- «ኩሉ ዘበ ለአቡየ ዚአየ ውእቱ ወበእንተ ዝንቱ እብለክሙ እምዚአየ ይነሥእ ወይነግረክሙ፡- ለአብ ያለው ሁሉ ገንዘቢ ነው። ስለዚህም ከእኔ ይወስዳል ይነግራችሁማል አልጓችሁ» ብሎ ተናግሮአልና ነው። ዮሐ. 10፥38። ም. 14፥10፣ 11።

ስለዚህ አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ህልው የሆነበትን፤ ወልድም በአብና በወልድ ህልው የሆነበትን፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ህልው የሆነበትን ምሥጢር፤ ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ በተአምናተ ትምህርቱ ሲገልጽ፡-

«አብ እንዘ ሀሉ በአካሉ ወበግጻዌሁ፤ ሀሉ በወልድ እስመ ቃሉ ውእቱ ወልድ ዘኢይትፈለጥ እምኔሁ። ወዓዲ ሀሉ በመንፈስ ቅዱስ። እስመ መንፈሱ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ ለአብ፤ ዘኢይትፈለጥ እምኔሁ። ወልድ እንዘ ሀሉ በአካሉ ወበግጻዌሁ፤ ሀሉ በአብ ወበመንፈስ ቅዱስ እስመ ቃሉሙ ውእቱ ወልድ ዘኢይትፈለጥ እምኔሆሙ። ወመንፈስ ቅዱስ እንዘ ሀሉ በአካሉ ወበግጻዌሁ ሀሉ በአብ ወወልድ እስመ ቃሉሙ ውእቱ ወልድ ዘኢይትፈለጥ እምኔሆሙ። ወመንፈስ ቅዱስ እንዘ ሀሉ በአካሉ

ወበገጽዬሁ ሀሉ በአብ ወወልድ እስመ መንፈሶሙ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ ለአብ ወለወልድ ዘኢይትፈለጥ እምኔሆሙ» አብ በአካሉና በገጽነቱ ሳለ፤ በወልድ ህልውነው፤ ወልድ ለአብ ከእነርሱ የማይለይ ቃሉ ነውና። ዳግመኛም በመንፈስ ቅዱስ ህልውነው። መንፈስ ቅዱስ ለአብ እስትንፋሱና ከእርሱ የማይለይ ነውና። ወልድም በአካሉ በገጽነቱ ሳለ፤ በአብና በመንፈስ ቅዱስ ህልውነው። ወልድ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ የማይለያቸው ቃላቸው ነውና። መንፈስ ቅዱስም በአካሉና በገጽነቱ ሳለ፤ በአብና በወልድ ህልውነው። መንፈስ ቅዱስ ለአብና ለወልድ የማይለያቸው መንፈሳቸው «እስትንፋሳቸው» ነውና። እያለ አስገንዝቦአል። መዝገበ ሃይማኖት ገጽ 35።

ማሳሰቢያ፡-

ሃይ አበው አግናጥዮስ ዘአንጾኪያ ገጽ 37 ክፍል 1 ቊጥር 819።

ሃይ አበው ዮሐንስ ዘእስከንድርያ ገጽ 390 ክፍል 1 ቊጥር 12።

ሃይ አበው ዮሐንስ ዘእስከንድርያ ለኪራኮስ ዘአንጾኪያ

ሃይ አበው ቂርሎስ ዘእስከንድርያ ገጽ 78።

ሃይ አበው ዮሐንስ ዘኢየሩሳሌም 167 ክፍል 1 ቊጥር 3።

ሃይ አበው አግናጥዮስ ዘአንጾኪያ ገጽ 37 ክፍል 1 ቊጥር 5።

ሃይ አበው ዮሐንስ ዘእስከንድርያ ገጽ 390 ክፍል 1 ቊጥር 11።

መዝገበ ሃይማኖት ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ ገጽ 35።

ምዕራፍ አሥር።

ረቂቅ መንፈስ የሆነ ነዋሪ ሁሉ ለባዊ ነባቢ ሕያው ሆኖ ከተገኘ «አካል» ሊባል ብቃት አለው።

በመሠረቱ «አካል» በሚል ርእስ ነገር ስንናገር እንደቆየን በማስታወስ፤ በተለየ ረቂቅ መንፈስ የሆነ፤ ነዋሪ ሁሉ ለባዊ ነባቢ ሕያው ሆኖ በመገኘቱ «አካል» ይባል ዘንድ ብቁዕነት ያለው መሆኑን ቀዋሚ በሆነ የትምህርተ መለኮት ድንጋጌ ተገንዝበናል።

ይህ ከሆነ ደግሞ፤ ሦስቱ እግዚአብሔራውያን አካላት፤ ሦስት ልብ፤ ሦስት ቃል፤ ሦስት እስትንፋስ፤ ሊኖሩዋቸው ይገባል ከሚሉና የአንድ እግዚአብሔርን ሦስት አካላት እንደ እያንዳንድዋ ነፍሰና እንደ እያንዳንዱ መልአክ ለማድረግ ከሚቃወሙ የኩነታት በህልውና መገናዘብን ከሚቃወም አንድ ጥያቄ ተጠይቀን እንደነበረ እናስታውሳለን።

ይሁንና፡- ረቂቅ መንፈስ የሆነ ህሉና ሁሉ፤ «አካል» የሚለኘው በልቡና፤ በቃሉ፤ በእስትንፋሱ፤ መሆኑ ቢረጋገጥም፤ ከመሠረቱ ፍጡራን የሆኑ የሰው ነፍሳትና መላእክት፤ ከፈጣሪያቸው ከልዑል እግዚአብሔር ሊመጣጡ የማይችሉ በመሆናቸው፤ አንድ መልአክ፤ በአንድ አካል ሲመደብ፤ ወይም አንዲት ነፍስ በቁመናዋ አንዲት አካል ስትሆን፤ መልአክም በቁመናው አንድ አካል ሲኖረው፡- እግዚአብሔር ግን ሦስት አካላት ያሉት በመሆኑ ልዩነቱን መገንዘብ እንደሚገባ፤ ከዚህ አስቀድመን ስለ

ነፍስና ስለ መልአክ አካላዊነት ባቀረብንበት ክፍል መግለጻችን ይታወሳል። የዚህም ልዩነቱ ከታወቀ ዘንድ፤ እግዚአብሔራውያን ሦስት አካላት በሚገናዘቡባቸው በልብ፣ በቃል፣ በእስትንፋስ፣ የእያንዳንዳቸው አካል ባለ ግዕዝ ፍጹም አካል ምልዓተ አካል ያለው ሆኖ ብቁዕ አካል እንዳለው ሊያስገነዝቡን ችሎአል ለማለት የሚያስደፍረን ሆኖአል።

ስለዚህ ደግሞ፤ ረቂቅ መንፈስ የሆነ ሀሉናን «አካል» እንዳይባል የሚቃወም ምክንያት አይኖርም። እንዲህም በመሆኑ የጉደለ ምንም ነገር አልተገኘምና፤ እግዚአብሔራውያን ሦስቱ አካላት በለባዊነት፣ በነባቢነት፣ በሕያዊነት ተገናዝበው፣ ምልዓታቸውንና ፍጹምነታቸውን ብሩህና ግልጽ አድርገው ማስገነዝባቸው ይታያል።

ይህንም ያዕቆብ ዘእልበረዳኢም «አካምን ከመ ውእቱ ዋሕድ በመለኮት ወሥሉስ በኩነታት፣ ትሥልስት በተዋሕዶ፣ ወተዋሕዶ በትሥልስት።»

እርሱ በመለኮት አንድ እንደሆነ በአካላትና በኩነታትም ሥሉስ እንደሆነ አምናለሁ። ሦስትነት በአንድነት አንድነትም በሦስትነት ማለቱ አረጋግጣታል።

ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ መዝገበ ሃይማኖት ገጽ 33 ቊጥር 12፣ 13።

አዎን፣ አንዳንድ ወገኖች የእግዚአብሔርን ሦስት አካላት፣ ማለት አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ የተሰኙ አካላት፣ እያንዳንዳቸው በየአካላቸው በልብዋና በቃልዋ በእስትንፋስዋ ፍጽምተ አካል እንደተሰኘች ነፍስ አድርገው ይገምታሉ።

ሌሎች ደግሞ፡- በአብ ልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ያውቃሉ ማለትን፣ በወልድ ቃልነት አብና መንፈስ ቅዱስ ይናገራሉ ማለትን፤ በመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስነትም አብና ወልድ ሕያዋን ይሆናሉ ማለትን ባለመቀበል እያንዳንዱ የሥላሴ አካላት እንደ የሥላሴ አካላት ያለ እስትንፋስ ልብ ሊኖራቸው እንደሚገባ ያስባሉ።

ሰዎቹ እንደዚህ የሚሆኑበት ምክንያት በፍጡራንና በፈጣሪ መካከል፣ ከፍ ያለ ልዩነት መኖሩን ከመረዳት ችለ ስለሚሉ ይመስላል። እንደ እውነቱ ግን ይህ ታላቅ የትምህርተ መለኮት ነገር ጠንቀቅ ብሎ ማስተዋል የሚገባ በዚህ ጊዜ ነው።

1ኛ፣ የልዑል እግዚአብሔርን ማንነት የመረመሩ እንደሆን፤ እርሱ ፈጣሪ ነው እንጂ፤ ሰው እርሱን የሚፈጥረው አይደለምና። ለምሳሌው ያመችናል በማለት እግዚአብሔራዊ «መለኮታዊ» አቋምን ቀጥታ ይህን ይመስላል፤ እንዲህ መሆን አለበት፤ ብሎ ከመወሰን መታቀብ፣ በቅድሚያ የሚታሰብ የፍጡር ሙያ ነበር።

2ኛ፣ እግዚአብሔራውያን የሥላሴ አካላት እንደ ፍጡራን ሰብአዊት ነፍስ አካል፣ ወይም እንደ መልአክ አካል ሳይሆኑ፤ እንደ እግዚአብሔራውያን አካላት ሆነው በዘለዓለምነት ሲሠለሱ ሲቀደሱ መኖራቸውን በትሕትና ማስተዋል የተገባ ነው። ማቴ. 28፣ 19፣ 20። ይህንም ለመረዳት በነፍስ አካልና በእግዚአብሔር ሦስት አካላት መካከል ያለውን ልዩነት መመልከት ነው።

እርግጥ ነው፣ ነፍስ በምሳሌነትዋ እግዚአብሔርን ትገልጻለች ብለናል። ይሁን እንጂ እንዲህ በማለታችን ነፍስ እንደ እግዚአብሔር በምልዕተዋና በፍጹምነትዋ ተተካክላ ትመስለዋለችን? ይህ አስተሳሰብ ደኅና አእምሮ ካለው ሰው ሊታሰብ እንደማይቃጣ እምነት አለን።

1+ ነፍስ በፈጣሪ የተፈጠረች፣ ስትፈጠርም አንዲት አካል ሆና የተፈጠረች አንዲት ብቸኛ ናት እንጂ፤ ሦስት አካላት የሉዋትም፡- ሦስት አካላት

አሉዋት ተብሎ አይነገርም። እንደዚሁም ደግሞ ለእያንዳንዱ መልአክ በግል አቋሙ አንዲት አካል ናት ያለችው እንጂ ከአንድ በላይ አካላት የሉትም። ይህንም ካለፈው ትምህርታችን ስንመለከተው ቆይተናል።

2፥ ብሔተ ህሉና ብቻውን የሚኖር ሊሉ የባሕርይ የሆነ ቅዱስ፥ ቅዱስ፥ ቅዱስ እየተባለ በሱራጌል የሚመሰገን የአንዱ እግዚአብሔር አካላት ግን፤ ሦስት አካላት ናቸው። ኢሳ. 6፥3፤ 12። ዮሐ. 12፥41። ዮሐዋ. 28፥25፤ 26።

3፥ የነፍስ አካል አንዲት እንደመሆን መጠን፥ በልብዋ በቃልዋ በእስትንፋስዋ የምትገናዘባቸው ሁለት ወይም ሦስት አካላት የሉዋትም።

እያንዳንዱ መልአክም እንደ ነፍስ የተፈጥሮ ጠባይዕ በልቡና በቃሉ በእስትንፋሱ የሚገናዘባቸው ሁለት ወይም ሦስት አካላት የሉትም። የእግዚአብሔር አካላት ግን ሦስት እንደመሆናቸው መጠን፥ በአንዱ በአብልቡና ወልድና መንፈስ ቅዱስ ያስቡበታል ያውቁበታል። በአንዱም በወልድ ቃል አብና መንፈስ ቅዱስ ይናገሩበታል። በዚህም ሁኔታ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ እየተገናዘቡ የየአካላቸውን ምልዐትና ፍጹምነት ያሳውቁበታል።

4፥ ነፍስ በአካልዋ የምታገናዘበው ሌላ ሁለተኛ ወይም ሦስተኛ አካል የላትም። ሌላ ሁለተኛ ወይም ሦስተኛ አካል የሌላት እንደመሆኗም፤ የህልውና መገናዘብ ሆነ ለኩነታት መሠረት የሚሆን የአካላትን ብዛት የሚጠቀልል «የሚያዋሕድ» ወይም አንድ የሚያደርግ የመለኮት ህላዌ የላትም፡- እንዳይኖራት ሆኖ የተፈጠረች ናት።

የእግዚአብሔር አካላት ግን፤ አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው። ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው። መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ህልው ነው። ስለዚህ የሦስቱ አካላት አንድ ህልውናና አንድ መለኮት እንዳለው ያሳውቃል።

ዮሐ. 14፥10። ም. 16፥14። ሥላሴ በተዋሕዶ የሚያሰኘው ትምህርትንም በውል ያንጸባርቃል።

ማሳሰቢያ፡-

መዝገበ ሃይማኖት ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ ገጽ 33 ተጥር 12፤13።

ምዕራፍ አሥራ አንድ።

ኩነት።

ኩነት ወይም ኩነታት በአማርኛው «መሆን» ወይም «ነት» ተብሎ በሚተረጉምበት ጊዜ፤ የሥሉስ ቅዱስ የእያንዳንዱ አካል ስም በመሆንና በመባል የሚታወቅበት ስለ መሆኑ፡-

ሥሉስ ቅዱስ በኩነት ወይም በከዊን የአካል ህሉና ስያሜ ስለመሆኑና የአካል በህሉና መጠሪያ ስለመሆኑ፡-

መቼም «ኩነት ወይም ከዊን ወይም ክዋኔ» ሲባል የተለያየ ብዙ ፍችና የተለያየ አተረጓጎም ያለው የቃል ይዘት ነው።

ስለዚህ፡- «ኩነት ወይም ከዊን» ስንል፣ በቅድሚያ ማተኩር ያለብን ኩነት የተለያየ ፍችና ይዘት እንዳለው ምንጊዜም መገንዘብና ይህን አለመርሳት ይሆናል።

በመሠረቱም፡- ስለ ኩነት ወይም ስለ አስማተ ኩነታት አብነታዊ አቅዋምና ሥርወ ምሥጢር፣ በአገባብና በሚያሻማ ይዘታው፣ አስማተ ኩነታት በሚል ርእስ አትተን ያቀረብነው ማብራሪያ ስላለ፣ የዚህ ክፍል አርእስት በሚገኝበት ቦታ በሰፊው እናገኘዋለን።

በዚሁ ምዕራፍ ስለ አካላት ሥላሴ በምንናገርበት ጊዜ፣ ኩነት ወይም ከዊን የሚል ስም እንደምን ባለ አገባብ እንደሚነገር ለመግለጽ እንሞክር።

መጀመሪያ ነገር፣ «ኩነት ወይም ከዊን» የአካላት ሥላሴ ህሉና መጠሪያ ወይም የከዊን ስያሜ ሲሆን፣ በአማርኛ «መሆን ወይም መባል» በሚያሰኝ ፍች ሲነገር ብቻ መሆኑን መረዳት ያሻል። ይኸውም «ከዊን አብ፣ ከዊን ወልድ፣ ከዊን መንፈስ ቅዱስ» ተብሎ ሲነገር ነው። በአማርኛውም «አብ መሆን፣ ወልድ መሆን፣ መንፈስ ቅዱስ መሆን፣ በዚሁም አኳኋን ኩነት «መባል» ወይም «ተብሎ መጠራት» የማለትን ፍች ይይዛል።

ከዊን አብ ያለውን፣ አብ መባል፣ ከዊን ወልድ ያለውን፣ ወልድ መባል፣ ከዊን መንፈስ ቅዱስ ያለውን መንፈስ ቅዱስ መባል እያለ ለመናገር ይቻልበታል።

እነሆም ኩነት ከላይ ለተገለጸው ሰዋስዋዊ ፍቺ የስመ አካላት ይዘት እንዴት እንደሆነ ሲገልጽ አየን። ኩነት የአካላት ስም የተሰኘበት ወይም ከዊኖተ አካል የተገለጸበት መንገድ በዚሁ ገለጻ መሠረት መመልከታችን፣ ምሥጢሩ የአካላት ስምና ሁኔታ ሳይፋለስ በተጠራበት ስም መጽናቱን በማሳወቅ ማረጋገጥ ነው። ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋስው ወግሥ ወመዝገበ ቃላት ሐዲስ ገጽ 525።

እንዲሁ 16ኛው ክፍለ ዘመን በኢትዮጵያውያን ሊቃውንት ከተጻፈ መጽሐፈ ባሕርይ በሚባል የትምህርተ መለኮት መጽሐፍ፣ ከላይ የገለጽነው አባባል በሐተታ ተመሥጥሮ ይገኛል።

«ወራዕይስ ኩነት ይእቲ እንተ ትከውኖ ለባሕቲቱ ከዊን አብ በአብና፣ ከዊን ወልድ በወልድና፣ ከዊን መንፈስ ቅዱስ በመንፈስ ቅዱስና «ኩነትስ አካል ይእቲ ዘውእቱ ብሕታዊ ህላዌ ስም» አካላትስ ሠለስቱ ዘውእቶሙ ሠለስቱ ኩነታት ብሕትዋን አስማት እሊ ዕሩያን በአሐዱ ኃይል።»

መልክ ግን ለእያንዳንዱ አካል ለየብቻው የምትሆን ናት። ይኸውም በአብነቱ አብ መሆን ነው። በወልድነቱም ወልድ መሆን ነው። በመንፈስ ቅዱስነቱም መንፈስ ቅዱስ መሆን ነው። በዚሁም ረገድ ኩነት የስም አቋም ብቸኛ ሆኖ ሲጠራ፣ የሚታወቅበት አካል ናት። አካላቱም ሦስት ናቸው። በየራስ በሆኑ ስሞች የሚታወቁ ስሞች ናቸው። ኣነርሱም በአንድ ኃይል የተተካከሉ ናቸው። መጽሐፈ ባሕርይ ገጽ 6 ዓምድ 1 ላይ ይገኛል።

«ዳግም፡ ከዊነ አብ በአብናሁ ከዊነ አብ ሎቱ ለባሕቲቱ። ከዊነ ወልድ በወልድናሁ... ከዊነ ወልድ ሎቱ ለባሕቲቱ፤ ከዊነ መንፈስ ቅዱስ በመንፈስ ቅዱስናሁ ከዊነ መንፈስ ቅዱስ ሎቱ ለባሕቲቱ። አብ መሆን በአባትነቱ... አብ መባል የራሱ የብቻው ነው። ወልድ መሆንም በወልድነቱ... ወልድ መባል የራሱ የብቻው ነው። መንፈስ ቅዱስም መሆን በመንፈስ ቅዱስነቱ... መንፈስ ቅዱስ መባል የራሱ የብቻው ነው»። በማለት ከላይ እንደገለጸው የሦስቱን አካላት አቅዋምና ስም፤ ያለ መፋለስ ለመጠበቅ ኩነት በአማርኛ «መሆን ወይም መባል» ተብሎ በሚነገርበት ትርጉም ጠቃሚ ትምህርት እንደተሰጠበት እናያለን።

እንደዚሁም ሁሉ ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ፡-

«አሐዱ በመለኮት ዘይሄለስ በአካላት ወበኩነታት ዘውእቱ ሠለስቱ አካላቲሁ ዕሩያን»።

በመለኮት አንድ የሚሆን፤ በአካላትና በኩነታት ሦስት የሚሆን ይኸውም ትክክል በሆኑ ሦስት ኩነታት ነው ሲል እንደላይኛው ሁሉ ተናግሮአል። መዝገበ ሃይ ያዕቆብ ዘእል ገጽ 33 ቍጥር 10። ስለዚህ ኩነት በአገባቡ ለአካላት ስም መጠሪያና እያንዳንዱ አካል በየራሱ ስም አቋሙን ለየብቻው እንዲታወቅ የሚያስችል የኃይለ ቃል ይዘት ያለው ነው።

ማሳሰቢያ፡-

አለቃ ኪዳነ ወለድ ከፍሌ መጽሐፈ ሰወስው ወግሥ ገጽ 5።

መጽሐፈ ባሕርይ ከተባለ ከኢትዮጵያውያን ሊቃውንት የተጻፈ ገጽ 6 ዓምድ 1 ላይ የሚገኝ ብሪቲሽ ሙዚየም

መዝገበ ሃይማኖት ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ ገጽ 33 ቍጥር 10።

ምዕራፍ አሥራ ሁለት።

አቃኒመ እግዚአብሔር «አስማተ አካላት ጽኑዓን።»

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በወንጌሉ «በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ አጥምቁለቸው ባለው መሠረት፡-

እነሆም «የሥላሴ አካላት አብ፤ ወልድ መንፈስ ቅዱስ» በሚሉ አስማት የየራሳቸው የአካል ጽንዕና አቋም ተለይቶ መታወቁ እርግጥ ሆኖአል። ማቴ. 28፡19። ማለት «አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ» የሚሉ አስማት ለእያንዳንዱ አካላት ሥላሴ የመጠሪያ ገንዘቦች የሆኑ ስሞች ናቸው። እነዚህ አስማት መቅደም መቀዳደም መብለጥ መባላለጥ ለማይኖርባቸው አካላት ሥላሴ የዘላለማዊነት መጠሪያ ናቸው። የአንዱ ስም ለሌላው አይተላለፍም። «አብ የሁልጊዜ ስሙ አብ ነው እንጂ፤ ወልድ ወይም መንፈስ ቅዱስ አይባልም። ወልድም የሁልጊዜ መጠሪያ ስሙ «ወልድ ይባላል እንጂ፤ አብ

መንፈስ ቅዱስ አይባልም። የመንፈስ ቅዱስም የሁልጊዜ ስሙ መንፈስ ቅዱስ ነው እንጂ አብ ወይም ወልድ አይባልም።

ደግሞም ይህ የያንዳንዳቸው መጠሪያ ለያንዳንዱ የሥላሴ አካላት ለየአካላቱም ዘለዓለማዊ ህላዌ ዱርውት መጠሪያቸው የሆነ ስያሜ ነው እንጂ ግብራቸው ታይቶ ጓላ የወጣላቸው ስያሜ አይደለም። ግብራቸው ታይቶ ጓላ የወጣላቸው ስም ቢሆን ኖሮ፣ «አብ» በምንልበት ጊዜ ወልድን ከወለደ በኋላ መንፈስ ቅዱስንም ካሠረፀ በኋላ የወጣለት ስም ልናደርገው ነው። ታዲያ ወልድን ሳይወልድ አብ ስሙ ማን ነበር? የሚል ጥያቄን ባስከተለ ነበር።

ይህም በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት የሌለው አስተሳሰብ ነው። ወልድ መባልንም እንደዚህ ዓለም ልደት ማለት የዚህ ዓለም ልደት አባት ቀድሞ፣ ልጅ ይከተላልና፤ እንዲሁም ልናደርገው ነው። ይህን በሚመስል ልደት ቢወለድ ኖሮ መወለዱም በዚህ መጠን ቢሆን ኖሮ፡-

«ኢቀደሞ አብ ለወልዱ በከዊነ አብ፣ ወመንፈስ ቅዱስሂ ዕሩይ ውእቱ» ባልተባለም ነበር። ዳግሞ ህልው አብ ምስለ ወልዱ ወምስለ መንፈስ ቅዱስ እምቅድመ ሰዓት ወዕለት፤ እመቅድመ አዝማን ወዓመታት። አልቦ ቀዲመ ህላዌ አሐዱ እምካልዑ ወካልዑ እምሣልሱ ዕሩያን እሙንቱ በቅድምና። አብ ልጁን አብ በመባል ወይም በመሆን አይቀድመውም። መንፈስ ቅዱስም ከአብና ከወልድ በቅድምና «በዘለዓለምነት» የተተካከሉ ናቸው። ባልተባለም ነበር። አብ ከልጁና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ከሰዓትና ከዕለት ከዘመናችና ከዓመታት ህልው ነው። በዘለዓለማዊነት አኗኗር «ባሕርይ» አንዱ ከሁለተኛው፣ ሁለተኛው ከሦስተኛው መቅደምና መቀዳደም የለባቸውም ሊባል ባልተቻለም ነበር። ቅዱሴ ዘሠለስቱ ምእት 1ጽ 98 ቍጥር 22-25 1ጽ 99 ቍጥር 43።

ስሙ ማነው? የልጁስ ስም ማነው? ተብሎ የአባቱ ስምና የልጁ ስም መጠየቁና መጀመሪያ መነሻ ያልተገኘበት ጥያቄ ሆኖ መቅረቱ ይታወቃል። ምሳ. 30፥4።

ስለዚህ አብ፣ ወልድንና መንፈስ ቅዱስን ከጊዜና ከሰዓት ሳይቀድም፤ ስሙ አብ ነው። ወልድና መንፈስ ቅዱስም ከሰዓትና ከጊዜ ለዓይነ ቅፅበት እንኳ፤ ከአብ ወደኋላ ሳይሉ፤ የወልድ ስሙ ወልድ ነው። የመንፈስ ቅዱስም ስሙ መንፈስ ቅዱስ ነው።

ይህም የሚረጋገጥልን ቅድምና ወይም ተደኅሮ፣ መብለጥ ወይም ማነስ በማይኖርበት ዕረና «መተካከል» ሥላሴ በየአካላቸው የሚጠሩበት የየአካላቸው አቃኒም «ዘለዓለማዊ ጽንዕ» የሚለይበት የሚታወቅበት የባሕርያዊ ተረክቦ ስያሜ «አቃኒም» መሆኑን ነው።

ጎርጎርዮስ ገባሬ መንከራት ከዚህ ቀጥሎ ባለው አሣሪ ቃል የአቃኒምን ትርጉም አብራርቶ ትምህርተ መለኮቱን ይገልጻል።

«አእምር ኩሎ ግብረ እምሠለስቱ ግብራት፤ ዘውእቶሙ አስማት ወውእቱ ፍጥረት፣ ወስም ወዘመድ ዘይትበሀል ሰብእ ወገብር ወመጋቢ። ሰብእስ ይሰመይ በእንተ ፍጥረተ ጠባይኒሁ፤ ወገብርኒ በእንተ ግብርናቲሁ፤ ወመጋቢኒ በእንተ ስም ዘተሠይመ። ወናሁ ንቤ ካዕበ በእንተ አብ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ወእኮ እሉ አስማት ዘቦኡ ላዕሌሆሙ ድኅረ፤ አላ እሙንቱ አካላት። ወብሂለ ሰብእሂ እኮ ውእቱ ስም፣ ዳዕሙ ውእቱ ፍጥረቱ። እስመ ለኩሎሙ ሰብእ በሙ አሐዱ ስም ለለአሐዱ አሐዱ እምኒሆሙ። እሉ እሙንቱ አዳም አብርሃም፣ ይስሐቅ ወያዕቆብ ወዝንቱ አስማቲሆሙ።»

ወአቃኒመ እግዚአብሔርስ እሙንቱ አስማት፤ ወአስማትኒ እሙንቱ አቃኒም። እስመ ትርጓሜሁ ለአቃኒም አካላት ጽኑዓን ወቀዋምያን፤ ፍጹማን ገጽ ወመልክዕ ብሂል። ወሥሉስ ቅዱስ ይሰመዩ እሉንተ አስማተ ጽኑዓን። እንዘ ውእቱ ህላዌ ሠለስቱ አካላት ወአሐዱ መለኮት»።

ትርጓሜውም፡-

ከሦስት ግብራት ከሦስት አስማት «ስሞች» ግብር የሆነውን ሁሉ ለይተህ ዕወቅ። እርሱም «ፍጥረት፣ ስም፣ ዘመድ» ሲሆን፤ ሰብእ፣ ሰው፣ መጋቢ ሹም የሚባለው ነው።

ሰብእ ሰው በተፈጥሮ ጠባዩ የሚጠራበት ነው፤ ተገዢም ስለተገዛ የሚጠራበት መጠሪያ ነው። መጋቢም ሹም ስለተሾመ የሚጠራበት ስያሜ ነው።

አሁን ስለ አብና ስለ ወልድ ስለ መንፈስ ቅዱስ እንናገር፤ እነዚህ አስማት «ስሞች» አካላት ናቸው እንጂ፤ በኋላ የመጡላቸው ስሞች አይደሉም።

«ሰብእ» ማለትም ፍጥረቱ ነው እንጂ፤ የተጸውዎ ስሙ አይደለም። ሰዎች ሁሉ እያንዳንዳቸው የሚጠሩበት የተጸውዎ ስም አላቸው። እነዚህም «አዳም፣ አብርሃም፣ ይስሐቅ፣ ያዕቆብ» እየተባሉ የሚጠሩባቸው ናቸው። ይህ ስሞቻቸውን ይገልጻልና። የእግዚአብሔር አቃኒም ግን አስማት ናቸው። አስማትም አቃኒም ናቸው። የአቃኒምም ትርጓሜ፣ ጽኑዓንና ቀዋምያን በገጽና በመልክ ፍጹማን የሆኑ አካላት ማለት ነው። እንግዲህ ልዩ ሦስት የሆኑ አካላት ጸንተው በሚኖሩ በእነዚህ አስማት ይጠራሉ።

ይኸውም የሦስቱ የአካላት ህላዌ አንድ ሲሆን፤ መለኮትም አንድ ሆኖ ሳለ ነው። ጎርጎርዮስ ገባሬ መንክራት ሃይ አበ ገጽ 49 ክፍል 1 ቍጥር 2-6።

ወደዚህም በምናተኩርበት ጊዜ፤ አስቀድመን «አቃኒም ስለሚለው ቃል እንናገር» አቃኒም የሚል ቃል ከሶርያ ቋንቋ የተወሰደ ነው እያሉ መምህራን ይናገራሉ። ጊዮርጊስ ተልሚድም አቃኒም የሚል ቃል አቅኑም ይለውና ከሶርያ ቋንቋ የተወሰደ መሆኑን ይገልጻል።

«ወትርጓሜ አቅኑምስ አካል ውእቱ ለእመሂ ህላዌሁ ረቂቅ አው ገዚፍ፤ የአቅኑም ትርጓሜም ብዙዎቹ ሶርያውያን አካል ይሉታል። ሶርያውያን «በህላዌው በርቀት ወይም በግዘፍ ያለ አካል» ነው እንደሚሉ ገልጸዋል።። ጊዮርጊስ ተልሚድ ገጽ 15።

እንግዲህ አቃኒም ወይም አቅኑም ስለሚል ቃል መሠረተ ነገሩንና መነሻ ምሥጢሩን ካየን፣ ገባሬ መንክራት ጎርጎርዮስ እያብራራ ካቀረበው ቀዋሚ ትምርተ መለኮት መግለጫ የሚከተሉትን ፍሬ ነገሮች ብንመለከት፤ ከመሠረቱ የአሳቡ ምንጭ ይበልጥ ሊብራራልን ይችላል።

1ኛ፣ «ሰብእ» የሚል መጠሪያ ሰው ሲፈጠር የሚገኝ የተፈጥሮ ስሙ ወይም የሰብእና ጠባይዓዊ ተፈጥሮውም መታወቂያ ስም መሆኑን ዘፍጥ. 1፥27። ም. 6፥6። ዮሐ. 17፥22። መዝ. 8፥4።

2ኛ፣ ገብር ወይም መጋቢ «ተገዢ፣ ወይም ሹም» የሚሉ ስሞችም፣ የሰው የግብር ወይም የሙያ መታወቂያ ስሞች መሆናቸውን የሚያሳዩ፣ መዝ. 104፥17።

3ኛ፣ አዳም፣ አብርሃም፣ ይስሐቅ፣ ያዕቆብ የሚሉ ስሞች ደግሞ፣ እያንዳንዱ ሰው በየራሱ ተለይቶ እንዲታወቅባቸው የየግሉ መታወቂያና ስሞች መጠሪያ ስሞች

የተጸውያ ስሞች መሆናቸውን የሚገልጹ ናቸው። በእነዚህ ዝርዝሮች እያንዳንዳቸው የሚያቀርቡትን ማብራሪያ ልብ ብሎ መመልከት ነው።

1፥ ሰብእ ወይም ሰው የሚል ስያሜ፤ ሰው ሲገኝ የተገኘ የሰብእና ጠባይዓዊ ተፈጥሮ ስም መሆኑ ታውቆአል። በዚህ ታውቆ በተገኘ ትርጉሙ ምሳሌ አንጻር፤ አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ተብለው የሚጠሩባቸው የሥላሴ አስማት፤ አካላታቸው ሲኖሩ የነበሩ አስማተ አቃኒም የቀዋምያን አካላት አስማተ ጽንዕ እንደሆኑ ይታወቅበታል።

እነሆም አብ በዘለዓለምነት ሲኖር በነበረ በአካል ስሙ አብ ይባላል። ወልድም በዘለዓለምነት ሲኖር በነበረ በአካል ስሙ ወልድ ይባላል። መንፈስ ቅዱስም በዘለዓለምነት ሲኖር በነበረ በአካል ስሙ መንፈስ ቅዱስ ይባላል ለማለት የተቻለው፤ አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ተብለው የሚጠሩባቸው ስሞች የሥላሴ አካላት በዘለዓለምነት ሲኖሩ የነበሩ አስማተ አቃኒም የቀዋምያን አካላት አስማተ ጽንዕ ሆነው በተገኙበት መሠረት ነው። ማቴ. 28፥19፥20።

ሊቁ፤ ወናሁ ንቤ በእንተ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ወእኩ እሉ አስማት ዘበኡ ላዕሌሆሙ ድኅረ፤ አላ እሙንቱ አካላት። ወብሂለ ሰብእሂ አኮ ውእቱ ስም ዳዕሙ ውእቱ ፍጥረቱ። ያለውን እዚህ ላይ ማስታወስ ነው።

2፥ ሰብእ ሰው የሚል ስያሜም ሰው ሲገኝ የተገኘ የተፈጥሮ ስሙ መሆኑ ከታመነ ዘንድ፤ ሰብእ ሰው ነው። በተፈጥሮው ስሙ መደበኛነት ስለተገዛ ተገዥ፤ ስለተሾመ መጋቢ «ሹም» ቢባል እንጂ፤ ስለተገዛ ሰብእ ሰው ስለተሾመ ሰብእ ሰው ሊባል እንደማይቻል እሙን ነገር ነው።

እንደምን ቢሉ፤ ሰብእ ሰው ተገዥ ወይም መጋቢ «ሹም» ከመሆኑ የተነሣ፤ ሰብእ ሰው አልሆነምና ነው። በሌላ አገላለጽም እንደገና ብናየው፤ ሰብእ ሰው የተሰኘበት የተፈጥሮ ስሙ ተገዥና መጋቢ ሹም ለሆነበት መነሻ ነው እንጂ፤ በኋላ የተገኘለትና የወጣለት ስም አይደለምና ነው። ይህም ይህ እንደሆነ ይጻናል። መዝ. 104፥17፥21።

አሁን በዚህ ምሳሌያዊ አንጻር፤ የሥላሴን አስማት መሠረታዊ ትምህርት ተመልከትን።

3፥ «አዳም፤ አብርሃም፤ ይስሐቅ፤ ያዕቆብ» የሚሉ ስሞች ደግሞ፤ ሰብእ ሰው ተፈጥሮ፤ ወይም ተወልዶ ከተገኘ በኋላ የመለዮ ስሙ ባስፈለገ ጊዜ፤ በግሉ ይታወቅ ዘንድ፤ ለእያንዳንዱ ሰው መጠሪያ እንዲሆን፤ የሚሰጥ የተጸውያ ስም ነው። ስለዚህ ሰብእ ሰው ሲገኝ አብሮት እንደሚገኝ፤ ሰብእ ሰው እንደሚባልበት እንደተፈጥሮ ስሙ አይደለም።

የደረጃው አቋም ሰብእ ሰው እንደሚያሰኝ እንደተፈጥሮ ስም አድርጎ ሊያሳየው ስለማይችል ተገዢ፤ ወይም መጋቢ ሹም ከሚል ከግብር ስም ጋር በአንድ ተመሳሳይ ደረጃ ይመደባል።

እንዲህም በመሆኑ አብ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ የሚሉ የሥሉስ ቅዱስ አስማት ቅድምናና ተድኅሮ «ቅደም ተከተል» ሳይኖርባቸው፤ በገጽና በመልክ ፍጹማንና ቀዋምያን በመሆን በዘለዓለምነት ጸንተው ሲኖሩ ለነበሩ አካላት ሥላሴ አስማተ አቃኒም ሰው ተብሎ ከሚጠራበት ከተፈጥሮ ስሙ ጋር፤ በምሳሌያዊ መግለጫ ለማንጻጸር ይቻላል እንጂ፤ «አዳም፤ አብርሃም፤ ይስሐቅ፤ ያዕቆብ» እየተባለ፤ ሰዎች ከሚጠሩባቸው ከተጸውያ ስሞች ጋር ለማንጻጸር፤ ለማመሳሰል የሚቻል አይሆንም።

ምክንያቱም ሰዎች ተፈጥረው ወይም ተወልደው በሰብእና አቋምና፤ የተፈጥሮ ስማቸው በሚሆን በሰብእ «ሰው» ስያሜ ከተገኙ በኋላ ነው፤ «አዳም፤ አብርሃም፤ ይስሐቅ፤ ያዕቆብ» በሚያሰኝ በግል የመለዮ ስም ሊጠሩ የበቁት።

«አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ» የሚሉ የሥላሴ አስማተ አካላት ግን፤ አካላቱ በዘለዓለምነት ሲኖሩ የነበሩ እንደመሆናቸው፤ እነዚህ አቃኒም «አስማተ ጽንዕ» የዘለዓለምነት ስሞቻቸው እንደሆኑ ኖረዋል እንጂ፤ በኋላ የወጡላቸው ስሞች አይደሉም።

የሥላሴ አካላት በየስማቸው ተለይተው «አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ» ተብለው መጠራታቸውን በማቴዎስ ወንጌል ጌታችን ራሱ «በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም አጥምቁአቸው» ብሎ፤ ለሐዋርያት ማሳወቁን አይተናል። ማቴ. 28፤19፤20። ስለዚህ ትምህርት ከዚህ በላይ ስለ አቃኒ መ እግዚአብሔር «አስማተ ጽንዕ» አቋም እንዴት እንደሆነ ከሊቁ ከጎርጎርዮስ ገባሬ መንክራት ጥርት ባለ ሁኔታ የተሰጠውን ማብራሪያ በሚገባ ተገንዝበናል።

4፤ አሁን ደግሞ ስለ ሦስት አካላት ገጸት በዕሪና ከወንጌል የተገለጸውን መሠረታዊ ትምህርት እንመለከታለን። ይኸውም፡-

አካላት በየአቋማቸው ተለይተው ሲታወቁ ስለ አካላት ገጸት። ኢየሱስ ከተጠመቀ በኋላ ወዲያው ከውኃው ወጣ። እነሆም ሰማያት ተከፈቱ። የእግዚአብሔር መንፈስ እንደ ርግብ ሲወርድ በእርሱ ላይም ሲመጣ አየ። እነሆም ድምፅ ከሰማያት መጥቶ በእርሱ ደስ የሚለኝ የምወደው ልጄ ይህ ነው አለ። ይላል። ማቴ. 3፤17። ማር. 1፤10፤11። ሉቃ. 3፤21፤22። ዮሐ. 1፤32-34።

እነሆም በዚህ ገለጻ የእግዚአብሔር ሦስት አካላት በየስማቸው እየተጠሩ መታወቃቸውን አይተናል። ይኸውም ወልድ በዮርዳኖስ በዮሐንስ እጅ በውኃ ተጠምቆ ሲወጣ፤ መንፈስ ቅዱስ ደግሞ በርግብ አምሳል ከተከፈቱ ሰማያት ወርዶ ሲቀመጥበት፤ አብም ደግሞ በእርሱ ደስታዮን የማይበት ልጄ ይህ ነው ብሎ ከላይ ድምፁን አሰምቶ ሲመሰክርለት፤ ተገልጾ መጻፉን እንመለከታለንና ነው።

ይህን መሠረት ከያዝን በኋላ በተጨማሪ ትምህርቱን ብንከታተል፤ የእግዚአብሔር ቃል ወልድ ሥጋን ለብሶ፤ ኢየሱስ ክርስቶስ ተብሎ፤ በዚህ ምድር ላይ ሲመላለስ በነበረበት ወራት፤ «እኔ ከአብ ወጣሁ፤ ወደ ዓለምም መጣሁ፤ አሁን ግን ወደ አብ እሄዳለሁ፤ መንፈስ ቅዱስንም እልክላችኋለሁ» እያለ ለሐዋርያት እንዳስተማራቸው እንገነዘባለን። ዮሐ. 16፤27፤28። ም. 15፤26፤27። እንደዚሁም ደግሞ «እኔና አብ አንድ ነን» ማለቱ ዮሐ. 10፤30። ሐዋርያው ጳውሎስ ወልድን የአካሉ ምሳሌ ማለቱ ዕብ. 1፤3። እንደዚሁም ስለ መንፈስ ቅዱስ ሲናገር «መንፈስ ግን አንድ ነው... ያ አንዱ መንፈስ እንደሚፈቅድ ለእያንዳንዱ ለየብቻው እያካፈለ ያደርጋል በማለቱ የሦስቱ እግዚአብሔራውያን አካላት የራሳቸውን አቋምና ገጽ እየለየ መጽሐፍ ቅዱስ ሲያስገነዝብን እናያለን። 1ቆሮ. 12፤4-11።

እነሆም አካላት ሥላሴ በየገጸቸው እንደታወቁ በአካል ስሞቻቸውም፡- እንግዲህ ሂዱና አሕዛብን በአብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ አጥምቁአቸው ሲል፤ ጌታችን ለደቀ መዛሙርቱ በማስታወቁ ተረጋግጦአል። ማቴ. 28፤19፤20።

ሐዋርያው ጳውሎስም፡- የሦስቱን አካላት ስሞች በማረጋገጥ «የጌታ የኢየሱስ ክርስቶስ ጸጋ፤ የእግዚአብሔርም ፍቅር፤ የመንፈስ ቅዱስም አንድነት ከሁላችን ጋር ይሁን» ሲል፤ አስተማረ። እነሆም በዚሁ ሁሉ ማስረጃ የሥላሴ ገጸት ታውቆ

በትምህርተ መለኮት ተረጋገጠ። 2ቆሮ. 13፥14። ስለ ሦስት አካላት ወይም ገጸት በቤተ ክርስቲያን አበው ትምህርት እንዴት ተረጋገጠ?

ስለ ሦስት አካላት በቤተ ክርስቲያን፡- በዚህ መሠረት የቤተ ክርስቲያን አባቶች የሥላሴን አካላትና ገጸት መልክዐት ተገልጸው እንዲታወቁ፤ ግልጽ የሆነ ማብራሪያን እየሰጡ፤ ሲያስተምሩ ኖረዋል። ይህ ትምህርት ከሰባልዮስና ከአርዮስ ከፎጢኖስና ከመቅዶንዮስ ደፋርና ትዕቢተኛ አስተሳሰብ፤ ነፃ የሚያደርግና እግዚአብሔርን በመፍራት በቃሉ መሠረት የተገለጸውን እምነት የሚያጸና ነው። ይህ የቅድስት ሥላሴ ትምህርት በክርስትና እምነት መሠረታዊ ትምህርት ነው።

ከቤተ ክርስቲያን አባቶች አንዱ የሆነ ቅዱስ ባስልዮስ ዘቂሣርያ፡- «መቅድመ ኩሉ እትአመን በአሐዱ አምላክ ዘቦቱ ሠለስቱ አካላት አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ሥሉስ ዕሩይ እንዘ አሐዱ ሠለስቱ ወእንዘ ሠለስቱ አሐዱ፡- ከሁሉ አስቀድሜ አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ባሉትና በተተካከለ ሦስትነት አንድ አምላክ በሚሆን አምናለሁ። እታመናለሁ። እርሱም ሦስት ሲሆን አንድ፤ አንድ ሲሆን ሦስት ነው» ብሎአል። ባስልዮስ ዘቂሣር ሃይ አበ ገጽ 116፤ ክፍል 5 ቊጥር 2።

ዲዮናስዮስ ዘአርዮስ ፋንስ፡-

«ወእንዘ ይትሌለዩ ገጸተ ሥላሴ በበመልክዐው ፍጹመ የኅብሩ በተዋሕዶተ መለኮት» በየመልካቸው ልዩ ልዩ አቋም የሥላሴ ገጸት ተለይተው ሳለ፤ በመለኮት ተዋሕዶ ግን ፍጹም የሆነ አንድነት አላቸው አለ። ዲዮናስዮስ ዘአርዮስ ፋንስ ሃይ አበ ገጽ 35፤ ክፍል 1 ቊጥር 11።

ጎርጎርዮስ ዘእንዚናዙም፡- «መቅድመ ኩሉ ንሰብክ ሥላሴ ዕሩየ ወቅዱስ ዘውእቶሙ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ሥላሴ በተዋሕዶተ መለኮት ዘኢይትሌለይ። ወአካላትሰ ለለ አሐዱ አካል ፍጹም ውእቱ በገጹ ወበመልክዐ እንዘ ኢይትሌለይ በመለኮት። ከሁሉ አስቀድመን አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ በሚሆን የተካከለና ቅዱስ የሆነ ሥላሴን እንሰብካለን። እናስተምራለን። እርሱም በመለኮት መዋሐድ የማይለይ ነው። ነገር ግን እያንዳንዱ አካል በየመልኩ በየገጹ ፍጹም ነው። እንዲህም ሲሆን በመለኮት ሳይለይ ነው» አለ።

ዳግም፡- «ወለለ አሐዱ አሐዱ እምነ አካላት ፍጹም በገጹ ወበመልክዐ አብኒ አብ ውእቱ፤ ወልድኒ ወልድ ውእቱ፤ መንፈስ ቅዱስኒ መንፈስ ቅዱስ፤ ውእቱ፤ ወለለ አሐዱ እምአካላት ኢይትዌለጡ እምህላዌሆሙ አብኒ ለከዊነ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ። ወልድኒ ለከዊነ አብ ወመንፈስ ቅዱስ። መንፈስ ቅዱስኒ ለከዊነ አብ ወወልድ። አካላትም እያንዳንዱ በገጽና በመልኩ ፍጹም ነው። አብ፤ አብ ነውና፤ ወልድም ወልድ ነውና፤ መንፈስ ቅዱስም መንፈስ ቅዱስ ነውና። አካላትም እያንዳንዳቸው ከአቋማቸው አይለወጡም። አብ ወልድ ለመሆንና መንፈስ ቅዱስ ለመሆን፤ ወልድም አብ ለመሆንና መንፈስ ቅዱስ ለመሆን፤ መንፈስ ቅዱስም አብ ለመሆንና ወልድ ለመሆን አይለወጡም» ብሎአል። ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት ኤጲስ ቆጶስ ዘእንዚናዙ፡- ገጽ 210፤211 ክፍል 1 ቊጥር 2፤8፤9።

ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ፡- «ወእምነትነሰ ጥቁቅ ዘበአማን ከመዝ ውእቱ። እስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ሥሉስ ፍጹም ዘቦቱ ሠለስቱ አካላት ፍጹማን። እውነተኛ እምነታችንም እንደዚህ ነው። አብና ወልድ መንፈስ ቅዱስ በሦስትነቱ ፍጹም ነው። ፍጹማን በሚሆኑ ሦስት አካላት የተረጋገጠ ነው» ብሎአል። ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 449 ክፍል 1 ቊጥር 6።

የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት ቴዎፍሎስም፡-

«ሥሉስ ፍጹም በሰብሐት ዘለዓለም ወመንግሥት ዘኢይትከፈለ ወአልቦ ውስተ ሥላሴ ነኪር። ወአልቦ ውስተ ሥላሴ ፍጡር። ወአልቦ ውስተ ሥላሴ ዘተገብረ ወኢቅንየት ወኢዘኮነ እምድገረ ዘኮነ። ኢህሉ አብ ግሙራ ዘመነ እምነ አዝማን ዘእንበለ ወልድ ወኢወልድ ዘእንበለ መንፈስ ቅዱስ አላ ህልዋን በኩሉ ዘመን ዘእንበለ ጥንት ወተፍጻሜት በሦስቱ አካላት ፍጹማን ገጽ ወመልክዕ እንዘ ኢይትፈለጡ ወኢይትፋሉ። ዘለዓለማዊ በሚሆን ክብር «ስብሐት» በማይከፈል መንግሥት ሥላሴነቱ ፍጹም ነው። በሥላሴ መካከል ልዩና ባዕድ የሆነ የለባቸውም። ከሥላሴም ውስጥ ፍጡር የሆነ የለባቸውም። ከሥላሴ ውስጥ ኑሮ የተደረገ የለም። በሥላሴም ውስጥ ተገዥ የለባቸውም። ከሥላሴም ከአንዱ በኋላ ኖሮ ኖሮ የመጣ ወይም ለመኖር የበቃ የለባቸውም። አብ ወልድ ሳይኖር ከዘመናች በዘመን ፈጽሞ አልነበረም። ወልድም ያለ መንፈስ ቅዱስ አልነበረም። ነገር ግን መነሻና ፍጻሜ በሌለበት እናደር፤ በዘመናቱ ሁሉ ነዋሪዎች ናቸው። በሦስቱ አካላት በመልክና በገጽ ፍጹማን ሆነው ሳይለወጡና ሳይፋሉሉ የሚኖሩ ናቸው።» ቴዎፍሎስ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 254 ክፍል 1 ቊጥር 4፣5።

የኢትዮጵያ መምህራንም ይህን በማጽደቅ የሚከተለውን አብራርተው ገልጸዋል። ለምሳሌ በጉንዳጉንዲ ከተገኘው መጽሐፍ ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት ዘተምህርነ እምአበዊነ ከሚል መጽሐፍ ቀጥሎ ያለውን እንመልከት፡-

«ነአምን መቅድመ ኩሉ ነአምን በእግዚአብሔር አብ ቀዳማዊ እምቀዲሙ ዘኢይትረከብ ፍጹም በገጹ ወበአካሉ ወበመልክዑ ወዓዲ ነአምን በእግዚአብሔር ወልድ ቀዳማዊ እምቀዲሙ ዘኢይትረከብ በከመ አብ ዘወለዶ ፍጹም በገጹ አካሉ ወበመልክዑ። ወዓዲ ነአምን በእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ቀዳማዊ እምቀዲሙ ዘኢይትረከብ በከመ አብ ወወልድ ፍጹም በገጹ ወበአካሉ ወበመልክዑ። በከመ ይቤላ መጻሕፍት። የአንዲት ቅድስት የሐዋርያት ጉባኤ ቅዱሳት መጻሕፍት እንደሚናገረው፤ ከሁሉ አስቀድመን በዘለዓለምነቱ ዘለዓለማዊ «ቀዳማዊ» በሚሆን በማይመረመር በገጹና በአካሉ በመልኩም ፍጹም በሚሆን በእግዚአብሔር አብ እናምናለን፡- ደግሞ በማይመረመር እንደወለደው እንደ አብ በገጹና በአካሉ በመልኩ ፍጹም በሚሆን በዘለዓለምነቱ ዘለዓለማዊ በሚሆን በእግዚአብሔር ወልድ እናምናለን። እንደዚሁም፤ በዘለዓለምነት ዘለዓለማዊ «ቀዳማዊ» በሚሆን እንደ አብና እንደ ወልድ በማይመረመር በገጹና በአካሉ በመልኩ ፍጹም በሚሆን በእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ እናምናለን።» ተብሎ ተጽፎአል። እምትምህርተ ሐዋርያት።

አባ ዮሐንስ ዘአንጾኪያ በመልእክተ ሲኖዲቆን ከቴዎዶስዮስ መጽሐፍ ጠቅሶ፡-

«ንሕነስ ናዐትት ቃሉሙ ለዐላውያን እለ ይትአመኑ አማልክተ ብዙኃን ወህላዊያተ ፍሉጣት በአሐዱ እግዚአብሔር ዘኢይትከፈለ በህላዌ መለኮቱ። ወናወግዝ ዓዲ እለ ይብሉ ሠለስተ መለኮተ እንተ ዘአብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ወአሐደ ገጸ ወይትእመኑ ከመ ሥላሴ ተሠገው በአሐዱ አካል እሉ ምኑናን ወፍሉጣን እምኔን ወእምትምህርተ ቤተ ክርስቲያን ቅድስት አሐቲ ጉባኤ እንተ ሐዋርያት። እኛም ብዙ አማልክት የሚያምኑትንና በአንድ ባሕርየ መለኮት የማይከፈለውን፤ አንዱን እግዚአብሔር የተለያዩ ባሕርዮች እንዳሉ፤ አድርገው የሚያምኑትን እናወግዛለን። ደግሞም በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ሦስት መለኮታት የሚሉት እንዲሁም አንድ ገጽ የሚሉት ሦስት አካላትም በአንዱ አካል ሥጋ እንደሆኑ የሚያምኑት ሁሉ ከእኛና የሐዋርያት ጉባኤ ከምትሆን ከአንዲት ቅድስት ቤተ ክርስቲያን የተለዩ ናቸው።» ሲል አስታውቆአል። ሃይ አበ ዮሐንስ ዘአንጾኪያ ገጽ 464 ክፍል 2 ቊጥር 4።

እነሆም በሥላሴ አካላት የተሞከረው ሐተታዊና ምሳሌያዊ ገለጻ ከዚህ ላይ፣
ተመለከትን።

4ኛ፡ ታላቅ ክፍል።

የሥላሴ አካላት በኩነታት የሚዋሐዱበት በህልውና አንድ የሚሆኑበት፡-

ሰላም እብል ለተዋሕዶ ቅድስት ሥላሴ

ቀዊምየ ቅድመ ሥላሴ።

እንበለ ናፍቆ አአምን ህላዌ ቅድስት ሥላሴ

ግጻዌሆሙ ሥላሴ ወአካሉሙ ሥላሴ

ወቅዳሴሆሙ ከማሁ ሥላሴ።

የሥላሴን ትምህርት የገለጸ ማነው?

በዚሁ ርእሰ ነገር ላይ አበው ከሆኑ ከመጀመሪያዎቹ የቤተ ክርስቲያን መምህራን ጀምሮ በኢትዮጵያ መምህራን ሁሉ የማይለወጥ አንድ አይነት መልስ ተሰጥቶአል።

መልሱም «የምሥጢረ ሥላሴን ትምህርት የገለጸው ራሱ እግዚአብሔር ነው» የሚል ነው።

1፥ እንደሚታወቀውም ሁሉ፡- በአሪት ዘፍጥረት «እግዚአብሔር አምላክም ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር» ሲል የብዛትንና የነጠላ ቊጥርን በዚሁ ጥቅስ ገልጾአል። ዘፍጥ. 1፥27።

2፥ እንዲሁም ደግሞ «እግዚአብሔር አምላክም እነሆ አዳም ከእኛ እንደ አንዱ ሆነ አለ።» ዘፍጥ. 3፥22።

3፥ ደግሞ «እግዚአብሔርም ኑ እንወረድ አንዱ የአንዱን ነገር እንዳይሰግ ቋንቋቸውን እንደባልቀው አለ።» ዘፍጥ. 11፥1፣7።

«የጌታን ድምፅ ማንን እልካለሁ? ማንስ ይሄድልናል? ሲል ሰማሁ» ብሎ ኢሳይያስ ተናግሮአል። ኢሳ. 6፥8።

«ቅዱስ፥ ቅዱስ፥ ቅዱስ እግዚአብሔር የሠራዊት ጌታ፤ ምድር ሁሉ ምስጋናውን ሞልታለች ሲሉ ሰማሁ» እያለ ተናግሮአል። ኢሳ. 6፥3።

እነሆም በእነዚህ ጥቅሶች አንድ ነጠላ ቊጥር በብዛት፥ እንዲሁም የብዛት ቊጥር በነጠላ እየሆነ መነገሩን አየን። የሀገራችን መምህራን ከዚህ ላይ የጠቀሰናቸውን ጥቅሶች አፍታተው በሚተረጉሙበት ጊዜ፤ ኃይለ ቃሉን ቀጥሎ በሚገኝ አቀራረብ ያብራሩታል።

ይህም ተብራርቶ በተገለጸበት መጽሐፈ ምዕላድ በተባለው በዐቃቤ ሰዓት ከብቱ እንደሚቀጥለው ተጽፎ ይገኛል።

ሐተታ፡- «መኑ ውእቱ ዘወጠነ ምሂረ ምሥጢረ ሥላሴ ፍካሬ ውእቱ እግዚአብሔር ዘሎቱ ስብሐት ወጠነ እስመ ሶበ ይቤ አመ ፈጠሮ ለአዳም ንግበር ሰብእ በአርአያነ ወበአምሳሊነ ወዓዲ ይቤ ንግበር ቢጸ ዘይረድኦ ወዓዲ ይቤ አዳም ኮነ ከመ አሐዱ እምነን»።

ፍካሬ፡- «ወዓዲ ይቤ አዳም ኮነ ከመ አሐዱ እምነን። ወዝነቱ ቃል አኮ ዘአሐዱ፥ አላ ዘውፁእ እምከዊነ አሐዱ። ወዓዲ ያኤምር ከዊኖቶሙ አሐደ በገቢር ወበአርአያ»።

ሐተታ፡- «እመቦ ዘይብል፥ ዝነቱ ቃል ያጤይቅ ፀአተ እምከዊነ አሐዱ፤ ወኢያጤይቅ ፀአተ እምከዊነ ክልዒቱ»።

ፍካሬ፡- «ንብሎ፥ ፀአተሰ እምከዊነ ክልዒቱ ለአጠይቆ፥ ይቤ አመሕንፃ ማጎፈድ ንዑንጊድ ወንክዐው ነገሮሙ ለአጓለ እምሕያው። ዝነቱ ቃል ኢኮነ ዘክልዒቱ አላ ዘውፁእ እምከዊነ ክልዒቱ። እስመ ኢይብሎ አሐዱ ለካልዑ ንዑ ንጊድ። አላ ይብሎ ነዐ ረድ»።

ሐተታ:- «እመበ ዘይብል ዝንቱ ቃል ያጤይቅ ፀአተ ባሕቲቶ እምከዊነ ክልፄቱ ወኢያጤይቅ ቀዊመ በከዊነ ሠለስቱ በምንትኪ ይትዐወቅ ቀዊሞቶሙ በከዊነ ሠለስቱ»።

ንብሉ:- «ንብሉ ቀዊሞቶሙሰ በከዊነ ሠለስቱ ለአጠይቅ ይቤሉ ለሙሴ በገብ ዕፅ ጳጦስ አነ ውእቱ አምላክ አብርሃም፤ ወአምላክ ይስሐቅ፤ ወአምላክ ያዕቆብ። ኢወስክ ራብዓየ ወኢያሕፀፀ እምሠለስቱ። ወእምድጎረዝ ይቤ ዳዊት ሣህሉ ለእግዚአብሔር መልዐ ምድረ ወበቃለ እግዚአብሔር ጸንዐ ሰማያት ወእምስትንፋሰ አፋሁ ኩሉ ኃይሉሙ... ኢሳይያስኒ ይቤ ርኢክዎ ለእግዚአብሔር እንዝ ይነብር ዲበ መንበሩ ነዋህ ወብሩህ ወሱራፌል ይቀውሙ ዐውዶ ወይብሉ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ እግዚአብሔር ፀባዖት ፍጹም ምሉዕ ሰማያት ወምድረ ቅድሳተ ስብሐቲክ... ወእግዚእነሂ ይቤ ሑሩ ወመሀሩ ኩሉ አሕዛበ ወአጥምቅዎሙ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ»።

ሲተረጉም:-

ሐተታ:- «ምሥጢረ ሥላሴን ማስተማር የጀመረ ማነው?»

ትርጓሜ:- ምስጋና የሚገባው እርሱ ራሱ እግዚአብሔር ነው። ምሥጢረ ሥላሴን ማስተማር የጀመረ እንላለን። ይኸውም አዳምን በፈጠረ ጊዜ ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር አለ። ዳግመኛም የሚረዳውን ንደኛ እንፍጠርለት አለ። እንዲሁም ደግሞ ከእኛ እንደ አንዱ ሆነ አለ። ይህም ቃል አንድ ከመሆን የወጣ እንጂ፤ የአንድ ቃል አይደለም። ዳግመኛም ሥራንና መመሳሰልን ያሳውቃል «ያሳያል»።

ሐተታ:- «ይህ ቃል ከአንዱ መውጣትን ያሳያል። ይሁን እንጂ፤ ሁለት ከመሆን ወይም ከሁለትነት መውጣትን አያስረዳም የሚል ይኖራል»።

ትርጉሙ:- «ከሁለት መውጣት ለማስረዳትስ የባቢሉን ግንብ ሕንፃ መገንባት በተጀመረበት ጊዜ፤ ኑ እንውረድ አንዱ የአንዱን ቋንቋ እንዳይሰማ ቋንቋቸውን በዚያ እንደባልቀው» ብሎ መናገሩን ነው የሚያስረዳ።

ይህ ቃል የሁለቱ ሳይሆን ነገር ግን አንድ ከመሆን የወጣ ነው። አንዱ ለሁለተኛው ና ውረድ ይለዋል እንጂ፤ ኑ እንውረድ አይለውምና ነው።

ሐተታ:- «ይህ ቃል ሁለት ከመሆን ብቻ መውጣትን ያሳያል እንጂ፤ ሦስት ሆኖ መቆምን አያስረዳምና በሦስት ቀዋሚ ለመሆኑ የሚያስረዳው በምንድን ነው?» የሚል ይኖራል።

ትርጓሜ:- «በሦስት መቆማቸውን የሚያስረዳ እግዚአብሔር በዕፅ ጳጦስ ላይ እኔ የአብርሃም አምላክ፤ የይስሐቅ አምላክ፤ የያዕቆብ አምላክ ነኝ በማለቱ የሚታወቅ ነው። አራተኛን አልፎ መረም ከሦስትም አላገደለም።

ከዚህም በኋላ ዳዊት «የእግዚአብሔር ይቅርታ በምድር ሁሉ መላ። በእግዚአብሔር ቃልም ሰማያት ጸኑ። ኃይላቸውም በአፋ እስትንፋስ ነው» አለ።

ኢሳይያስም:- «እግዚአብሔርን ከፍ ባለ ዙፋን ተቀምጦ አየሁት፤ ሱራፌልም በዙሪያው ቅዱስ፤ ቅዱስ፤ ቅዱስ እግዚአብሔር የሠራዊት ጌታ ፍጹም ምሉዕ ምድር ሁሉ ምስጋናውን ሞልታለች» ሲሉ ሰማሁ ብሎአል። ኢሳ. 6፥1-3።

ጌታችንም «ሂዱና አሕዛብን አስተምሩ፤ ስታጠምቁአቸውም በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም «አጥምቁአቸው» ብሎአል። ማቴ. 28፥19፤ 20። ምዕላድ ዘአቃቤ ሰዓት ከብቲ 7ጽ 35-37።

ከዚህ በኋላ ግን የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ይህን መሠረት ይዘው፤ «ይሄለሱ በአካላት ወይትዋሐዱ በመለኮት» በማለትና ይህን የመሰለውን በተለያዩ ገለጻ ምሥጢረ ሥላሴን ማስተማር ጀመሩ፤ ያስተምራሉም።

በመሠረቱ ግን ከዚህ ላይ እንዳየነው የሥላሴን ትምህርት የገለጸ የገዛ ራሱ እግዚአብሔር ሆኖ ተገኝቶአል። በእነዚህም፡- ሥላሴ በተለያዩ ገለጻዎች ይነገራል።

ምዕራፍ ሁለት።

ሥላሴ ዋሕድ።

በአንድ እግዚአብሔርነት ከሚገኝ ከሦስቱ አካላት ከአብ ከወልድ ከመንፈስ ቅዱስ በቀር፤ ቅድመ ዓለም ቢሆን፤ ድገረ ዓለማት ቢሆን፤ ፈጽሞ ሌላ መንቲያ ወይም ተመሳሳይ የሌለውና ብቻውን የሚኖር ሦስት «ሦስትነት» መሆኑን የሚያረጋግጥ አብነት ነው። ሃሌ ሉያ ለአብ፤ ሃሌ ሉያ ለወልድ፤ ሃሌ ሉያ ወለመንፈስ ቅዱስ ሥላሴ ዋሕድ። ያረድ ምዕራፍ አርያም ገጽ 159።

ሥላሴ ዘለዓለም፤ ወይም ዘለዓለም ሥላሴ።

ሥላሴ ዘለዓለም፤ ወይም ዘለዓለም ሥላሴ ሲባል፤ የሚያሰማው ምሥጢር አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ የሚል የሥላሴ መጠሪያ ስም «አቃኒም» ከጊዜ በኋላ የተገኘ ሳይሆን፤ ከዘለዓለም በሥላሴነቱ የነበረ ያለ የሚኖር መሆኑን የሚታወቅበት ገለጻ ነው።

እምቅድመ ዓለም ወእስከ ለዓለም ሀሉ እግዚአብሔር በትሥልስቱ ቅዱሴ ዘዲዮስቆርስ መጽሐፈ ቅዱሴ ገጽ 182 ተጥር 2። «በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ ዘለዓለም ሥላሴ መጽሐፈ ሚላድ፡-»

ሥሉስ ቅዱስ፤ «ቅዱስ ሥሉስ»።

ይህ ሦስትነት፤ አንድነት ያለው በመሆኑ ሥሉስ ቅዱስ ይሰኛል። ሥሉስ ቅዱስ ማለት ወይም ቅዱስ ሥሉስ ማለት ሦስት አካላትን የያዘ ቅዱስ ሊሉየ ባሕርይ የተለየ ባሕርይ ያለው እግዚአብሔር ወይም መለኮት ማለት ነው። ኪዳን በመጽሐፈ ቅዱሴ ገጽ 195።

ቅዱስ ሥሉስ እግዚአብሔር ሕያው ተዛሃለነ ወይም ሊሉየ ባሕርይ፤ እግዚአብሔር በሦስትነት እንዳለ ሲታሰብ የሚነገር አጭር የማጠቃለያ ቃል ነው።

እ ሥሉስ ቅዱስ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ። ቅዱሴ ሐዋ ገጽ 45። አንድም ቅዱስ ቅዱስ ቅዱስ እግዚአብሔር ተብሎ በልሳነ እሳት በሱራፌል የሚመሰገን በሦስት አካላት ያለ፤ አንድ እግዚአብሔር ማለት ነው። ኢሳ. 6፥1-3። ራዕ. 4፥8፤9።

ቅድስት ሥላሴ፤

ቅድስት ሥላሴ ማለት የተቀደሰች ሦስትነት ማለት ሲሆን፤ ቅድስት ሲባል፤ ለሦስትነቱ የተቀጸለ ቃል ነው። ትርጉሙም «ቅድስት ወይም ቅዱስ» ሲባል ፅኑዕ፤ ንጹሕ፤ ልዩ፤ ከቡር ተብሎ ይፈታል።

ቅድስት ሥላሴ ግለት በሴት ርኅራኄ ምሳሌ መስለው የሚተረጉሙ ይገኛሉ። ይሁን እንጂ፤ እንደዚህ ያለው አባባል በትምህርት መለኮት ገለጸ፤ አብነት አይሆንምና፤ እንደዚህ ካለ አቀራረብ መገታትን መርጠናል።

«ወእምኔህሙ ንበርህ በአስማተ ቅድስት ሥላሴ ዘውእቱ እምነትነ፤ እምነታችን በምትሆን በቅድስት ሥላሴ ስሞች እንበራለን እንንጸባረቃለን»። ዲዮናስዮስ ዘሀገረ አትናስ ሃይ አበ ገጽ 34 ክፍል 1 ቁጥር 2።

ልዩ ሦስትነት።

የእግዚአብሔር ልዩ ሦስት ሲባል በሦስትነትና በአንድነት የሚገኙ ልዩ ምሳሌዎች አሉና፤ ከዚያ ለይቶ ለማስገንዘብ ነው። ከእነዚህም አንዳንዶቹ የአካል ሦስትነት ቢኖራቸው፤ የባሕርይና የህልውና አንድነት የላቸውም። ለምሳሌ አብርሃም ይስሐቅ ያዕቆብ ብለን የምንጠራቸው ሦስት ስሞች ናቸው።

እንደዚሁም ደግሞ በአንድ የአካል ስም ሲጠሩ በኩነታት ሦስትነት ያላቸው አሉ። እነርሱም ፀሐይ፤ እሳት፤ ቀላይ፤ ባሕር፤ ተክልና ነፍስ ናቸው። ይሁን እንጂ፤ ለእሳት ለፀሐይ ለባሕር የግብር ሦስትነት ቢኖራቸው የአካል ሦስትነት የባሕርይ የህልውና አንድነት የላቸውም።

የሰው ነፍስ ብትሆንም እንኳ፤ የኩነት የግብር ሦስትነት አላት እንጂ፤ የአካል ሦስትነት የህልውና አንድነት የላትም።

ሥላሴ ግን የአካል የግብር የኩነት ሦስትነት፤ የመለኮት የባሕርይ የህልውና አንድነት አላቸው። ልዩ ሦስት «ቅድስት ሥላሴ» ይባላሉ።

ሥላሴ ከሚጠሩባቸው ስሞች «አንዱ ቅዱስ ሥሉስ ወይም ቅድስት ሥላሴ» የሚል ነው። ቅዱስ ግለት ልዩ፤ ክቡር፤ ጽኑዕ፤ ፍጹም፤ ንጹሕ፤ ርቀዕ ግለት እንደሆነ አስቀድመን ገልጻል። ይህን የሀገራችን ሊቃውንት «ልዩ ሦስት» በማለት ይገልጹታል። ልዩ ሦስት ወይም ልዩ ሦስትነት ግለት፤ ሦስት ሦስት እየሆኑ ከሚነገሩ ብዙ ነገሮች ይልቅ፡- ፈጽሞ ልዩ የሆነ ልዩነት ያለው ሦስትነት ግለት ነው።

ሦስት ሦስት እየሆኑ የሚነገሩ ከሥነ ፍጥረታት ወገን ሆነ ከሰዎች ብዙ የአካል የኩነታት፤ የባሕርያትና የግብራት ስሞች ይገኛሉ።

እነዚህ ግን፤ ስለ ሥሉስ ቅዱስ ትምህርት በምሳሌነታቸው ከሥሉስ ቅዱስ በአንዳንድ ሁኔታና አቅዋም ለመግለጽ ይረዱና ያስችሉ ይሆናል። ሆኖም ሙሉ በሙሉ ሥሉስ ቅዱስ ግለት ልዩ ሦስት የሆነው አምላካዊ ሦስትነት ለመግለጽ አይበቁም አይችሉም።

ለምሳሌ፡- ከሰዎች አብረሃም ይስሐቅ ያዕቆብ ተብለው በሦስት ቀዋምያን አካላት ይጠራሉ። ሆኖም በአባቱ በአብርሃምና በልጁ በይስሐቅ እንዲሁም በይስሐቅ ልጅ በያዕቆብ ቅደም ተከተልና የአስተሳሰብ የፈቃድ ልዩነት አለ።

በሥሉስ ቅዱስ ግን በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ፀአት «መውጣት» ሲኖር ሳለ፤ ቅደም ተከተል የለም። የህልውና አንድነት ስላለ የአስተሳሰብ የፈቃድ ልዩነት የለም።

ጳውሎስ ጢሞቴዎስ ስልዋናስ ተብለው ሦስት ቀዋምያን አካላት ይጠራሉ። ሆኖም የእያንዳንዳቸው ነፍስ በአንዲት አካልነትዋ ልብ ቃል እስትንፋስ ስላላት፤ በየራሳቸው

አካል በየራሳቸው በየቃላቸው በየእስትንፋሳቸው ለየግላቸው ያስባሉ። ይኖራሉ እንጂ፤ እርስበርሳቸው የሚያገናዝባቸው ወይም የሚያዋሕዳቸው ነገር የለም።

መጽሐፈ ኪዳን ትርጓሜ ገጽ 12። በቅድስት ሥላሴ ታተመ 1963 ዓ.ም.። ሥሉስ ቅዱስ «ልዩ ሦስት» የሚሆኑ ሥላሴ ግን፤ በየአካላቸው ጸንተው ላለ፤ በእብ በልብነት፤ በወልድ ቃልነት፤ በመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስነት ተገናዝበው በህላዌ መለኮት ይዋሐዳሉ። በአንድ ህልውናም ሕያዋን ሆነው ይኖራሉ።

«ወንሕነስ ኢንአምር በሳዕለ እሉ ሠለስቱ አካላት ህላዌያተ ፍሉጣተ ወመለኮታት ነዚራተ፤ ወዳዕሙ ይትጋብኡ በአሐዱ መለኮት ወይትከፈሉ በአካላት ወበገጻት። ወበሂለ ኢተወልደስ ወተወልደ ወሠረፀ አኮ ዘይከፍሉሙ ገበ ህላዌያት ፍሉጣት። እኛ ግን በእነዚህ ሦስት አካላት ላይ የተለያየ ባሕርያት የተለያዩ መለኮታት እንዳሉ አናውቅም። ነገር ግን በአካላትና በገጻት እየተከፈሉ በአንዱ መለኮት የሚዋሐዱ መሆናቸውን ነው የምናውቅ። አልተወለደም ወይም ተወለደ ወይም ሠረፀ የማለት አሳብ ግን፤ ወደ ተለያዩ ህላዌያት የሚከፍላቸው አይደለም።» ስኑት ዩ ሃይ አበ ገጽ 498 ክፍል 1 ቊጥር 13።

ማሳሰቢያ፡-

- ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቲ ገጽ 35 እስከ 37።
- ቅ. ያሬድ ምዕራፍ አርአያም ገጽ 159።
- መጽሐፈ ቅዱሴ ዘዲዮስቆሮስ ገጽ 182፤ ቊጥር 2።
- መጽሐፈ ቅዱሴ ገጽ 195።
- ቅዳ ዘሐዋርያት ገጽ 45።
- ሃይ አበ ዲዮናስዮስ ዘሀገረ አትናስ ገጽ 34 ክፍል 1 ቊጥር 2።
- ሊቁ አለቃ ጎሩይ ፍኖተ እግዚአብሔር በተባለ መጽሐፋቸው ኪዳን ከመጽሐፈ ቅዱሴ ገጽ 195።

ምዕራፍ ሦስት።

የሥላሴ አስማት በብሉይ ኪዳን።

የቅድስት ሥላሴ አስማት በሐዲስ ኪዳን ብቻ ተጽፎ ተነግሮ ፀብሉይ ኪዳን ግን ያልተጻፈና ያልተነገረ መስሎአቸው የሥላሴ አስማት በብሉይ አልተጻፈም አልተነገረም የሚሉ ሰዎች አግኝተናል።

እንደዚህ ብለው አፋቸውን ሞልተው በመናገራቸው ተደንቀን፤ ለምን እንደዚህ እንዳሉ ጠየቅናቸው። ወዲያውም ብሉይ ኪዳንን በሙሉ አንብበው እንደሆነ

በገጠይቃቸው ብሉይ ኪዳንን ያላነበቡ መሆናቸውን ገለጹልን። አዎን፣ ብሉይ ኪዳንን ባያነቡ ነው እንጂ፤ ከዚህ በላይ ተጠቅሶ የቀረበ ማስረጃ ሁሉ በብሉይ ኪዳን የተገኘ መሆኑ ለማንም ቢሆን ግልጽ ነው።

ጥቂቶቹ ግን በሌላ መንገድ ዞረው ጎርጎርዮስ ገባሬ መንክራት የተናገረውን በመጥቀስ የሥላሴን አስማት በብሉይ ኪዳን እንዳልተጻፈና እንዳልተነገረ ይህን መረጃ አድርገው አቀረቡልን። ይኸውም፡- ከጎርጎርዮስ ገባሬ መንክራት የጠቀሱት ከዚህ ቀጥሎ ያለው ቃል ነው።

«ወባሕቱ ኢየሐምሮሙ መኑሂ እምሰብእ ለሥሉስ ቅዱስ ዘእንበለ ዳዕሙ እምድገረ ተሠገወ ወልደ እግዚአብሔር ወከሠተ ዘንተ። ነገር ግን ከሰው ወገን ሥሉስ ቅዱስን ማንም አያውቃቸውም ነበር። የእግዚአብሔር አንዲያ ልጅ ሰው ሆኖ ይህን ገለጠው እንጂ» የሚል ነው። ጎርጎርዮስ ገባሬ መንክ ሃይ አበው 2 ቍጥር 9 ገጽ 40።

እውነት ነው፡- ጎርጎርዮስ ገባሬ መንክራት «ወልድ ዋሕድ ሰው ሆኖ እስኪገልጸው ድረስ፤ ሥሉስ ቅዱስን ማንም አላውቃቸውም» ብሎአል። ታዲያ እንዲህ ማለቱ በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የሥሉስ ቅዱስ አስማት አልተጻፈም አልተነገረም ማለቱ ነውን? ወልድ ዋሕድ ሥጋን ለብሶ ይህን እስኪገልጽ ድረስ ሥሉስ ቅዱስን ማንም አያውቃቸውም ነበር» አለ እንጂ፤ በብሉይ ኪዳን አልተጻፈም አልተነገረም አላለም እኮ፤ አልተጻፈም አልተነገረም በማለት መካከልና፤ አልተገለጸም በማለት መካከል፤ ልዩነት መኖሩ መዘንጋት የለበትም።

በመሠረቱም በብሉይ ኪዳን የተጻፈና የተነገረ ትምህርት ሁሉ፣ በሐዲስ ኪዳን ዘመን ተተርጉሞ ሊገለጽ መብቃቱ የታወቀ ነው።

ሊቁ ስኑትዩም «እስመ ብሊትሶ አርአያ ወአምሳል ይእዜ ወመሠረት ለሐዲስ።» ብሉይ ለሐዲስ አርአያና ምሳሌ ናትና ብሎ ማስረዳቱ ይታወሳል። ስኑትዩ ዘእስከ ሃይ አበ ገጽ 508 ክፍል 2 ቍጥር 19።

አዎን፡- የሥሉስ ቅዱስ ስም በብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ተጽፎአል ተነግሮአልም። ነገር ግን ምሥጢር ሆኖ ትርጉሙ ተሠውሮ ቂይቶ ነበር። በጊዜው ጊዜ ወልደ እግዚአብሔር ዋሕድ በሥጋ መጥቶ በተገለጸ ጊዜ ያ ምሥጢር ሆኖ ተሠውሮ የነበረውን በገሃድ ገለጸው።

እንኪያስ፡- ጎርጎርዮስ ወልድ ዋሕድ በሥጋ መጥቶ ምሥጢር ከመሆን ስለተገለጸው ስለ ሥሉስ ቅዱስ መገለጽ ቢናገር፤ በብሉይ ኪዳን የሥሉስ ቅዱስ አስማት እንዳልተጻፈና እንዳልተነገረ አድርጎ አልተናገረምና፤ ያልተናገረውን እንደተናገረ አድርጎ ማሰብ የተገባ አይደለም። ስለዚህ ስለ ሥሉስ ቅዱስ ስም የተናገረው የብሉይ ገለጻ በጎርጎርዮስ አነጋገር አልተዘጋም። ግን ሌላ ማስረጃ እንዳላችሁ ጥቀሱ ብለናቸው፤ እነርሱም የተሰናከሉት በዚሁ ጥቅስ ብቻ እንደሆነ ገልጸውልን ተለያየን፡-

አዎን፡ የምንኖረው በዘመነ ሐዲስ የምንመራበት እምነትም በትምህርተ ወንጌል በሐዲስ መሆኑ ግልጽ ነው። ስለዚህም በሐዲስ ኪዳን ስለ ሥላሴ የተነገረ የአካላትና የኩነታት የግብር አስማት ሁሉ ጉልቶ በርቶ ከተገለጸልን ዘንድ ይኸው በቂ እንደሆነ እናውቃለን።

ይህም ሳይቀር፡- የትሥልስተ አካላትና የኩነታት የግብርም አስማት በሐዲስ ኪዳን ብቻ የተገለጸ ሳይሆን፤ በብሉይ ኪዳንም መኖሩንና መነገሩን እናውቃለንና የተነገረበትን ጥቅስ እያወጣን ብናስረዳ መልካም ሆኖ ይታየናል። አዎን፤ ይህን ሳናስረዳ ብናልፍ፤ መኖሩ ታውቆ እያለ፤ «የለም» የሚሉትን የተቃዋምያንን እብለት እንደማወቅና ኢርቀፅ አስተሳሰባቸውን እንደመቀበል ያህል የሚያስቋጥርብን ለመሆኑ አያጠራጥርም።

ሐዋርያው ጳውሎስ ወንጌልን በማስተማሩ፤ እንግዳ ትምህርትን ያመጣ አስመስለው ለከሠሡት ፈሪሳውያንና ሱዳውያን፡-

«ወአልቦ ባዕደ ዘእሜህር ዘእንበለ ዘይብሉ ነቢያት ወሙሴሂ ዘይቤ» ነቢያት ከተናገሩትና ሙሴም ካለው በቀር፤ ሌላ እንግዳ ትምህርት የማስተምር አይደለሁም። ሲል ማስረዳቱ የሚታወስ ነው። የሐዋ. 26፥22።

በሐዋርያት ዲድስቅልያም አመክንዮ በተባለው ክፍል፡-

«እስመ ኢኮነ ሥውረ ዘኢይትአመር፤ ዳዕሙ ጥቁ አእመርናሁ በአሪት ወበነቢያት። የማይታወቅ የተሠወረ አይደለም፤ ነገር ግን በአሪትና በነቢያት የጉላ የተረዳ ሆኖ ያወቅነው ነው እንጂ» የተባለው በዚህ ጊዜ ሊታሰብ የሚገባ ነው። ሃይ አበው የሐዋ አመክንዮ ገጽ 22 ክፍል 1 ቍጥር 6።

የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት ሱኑትዮም፡-

«ዘየገትሞ ለብሉይ መጽሐፈ ሐዲስ ውእቱ ዘውእቱ ክርስቶስ መድኃኒን እስመ ይቤ አሐዱ እመምህራን በእንተ መጽሐፈ ሐዲስ ወብሊት ካለ በኋላ፡-

ቀዳማዊ ያሜይቅ በእንተ ደጎራዊ ወደጎራዊኒ ደፈጽሞ ለቀዳማዊ ወቀዳማዊስ መሠረተ ሕንፃ ውእቱ። ወደጎራዊኒ ፍጻሜሁ ውእቱ ወማጎተሙ። እሉ ክልዲሆሙ ስንዕዋን ወልፁቃን በበይናቲሆሙ። ወጽዱቃን ቃል ለዘፈነዎሙ። ወአሐዱ ውእቱ ቃሉሙ። ወእምአሐዱ ቃል እሙንተ ወእምአሐዱ ነባቢ እሙንቱ። ዘውእቱ አሐዱ አምላክ። ፈጣሪ ኩሉሙ ፍጡራን። ወገባሪ ኩሉ ግብራት በቃሉ ሉቱ ስብሐት»።

በመጽሐፈ ሐዲስ የብሉይ ማጎተም የሚሆን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ነው። እንላለን ካለ በኋላ፤ ከመምህራን አንዱ የመጀመሪያው ስለ ኋለኛው ያስረዳል። የኋለኛውም ለቀዳማዊው «ለመጀመሪያው ፍጻሜ ነው» የመጀመሪያው የሕንፃ መሠረት ነው። የኋለኛው ደግሞ ፍጻሜው «መደምደሚያው» ወይም ማጎተሙ ነው። እንደዚሁ ሁለቱ የተሰናሰሉ የተጣበቁ ናቸው። ለላካቸውም ለአንዱ፤ ቃሉን የሚያጸድቁ ናቸው። ቃላቸውም አንድ ነው። ከአንዱ ቃልም የሚገኙ ናቸው። ከአንዱ ተናጋሪም የመነጩ ናቸው። እርሱም አንድ አምላክና ፍጡራን ሁሉ ፈጣሪ ነው። በቃሉም ፍጡራንን ሁሉ የፈጠረ፤ ተግባሮቹን ሁሉ የሠራ ነው። ለእርሱ ምስጋና ይሁን አሜን ብሉአል። ስኑትዮ ሊቀ ጳጳሳት ዘእስክንድርያ ገጽ 508 ክፍል 2 ቍጥር 38።

ስለዚህ እላይ እንዳልነው በሐዲስ ኪዳን በይበልጥ ጉልህና ብሩህ ሆኖ የተገለጠው ሁሉ፤ አስቀድሞ በብሉይ ኪዳን ያለና የነበረ መሆኑን እናውቃለንና፤ እኛም ይህን አብነት ተከትለን በግልጽ የተረዳነውን መሠወር አይኖርብንም።

በብሉይ ኪዳን፡- ስንኳን የሥላሴ የአካላት አስማት እንዲያውም የሥላሴ የኩነታት፤ የግብርም አስማት ይገኛሉና፤ አስቀድመን እንደ ቅደም ተከተሉ ቅዱስ መጽሐፋችንን እየገለጥን ከብሉይ ኪዳን የተነገሩባቸውን ቦታዎች ማየትና ማሳየት ተገቢያችን ነው። ጥቅሶችን ደግሞ፡- የቤተ ክርስቲያን ደጋጎች መምህራን እያጠናቀቁ

ባህሉ ምሥጢሩን «የምሥጢሩን ስልት» ካብራሩበት መግለጫ ጋር እያስተያየን፤ ግስረጃዎችን ግቅረብ የሚፈለግበትን ግዴታ ነው።

እነሆም በመጀመሪያ ስለ ሥላሴ የአካላት አስግት በብሉይ ኪዳን የተነገረበትን ቦታ ጠቅሰን በሐዲስ ኪዳን ደግሞ እንዴት እንደሚብራራ በማገናኘብ ብናቅርብ ደስ ይለናል።

ምዕራፍ አራት።

መኑ ስሙ ወመኑ ስሙ ወልዱ?

በብሉይ ኪዳን ውስጥ መጽሐፈ ምሳሌ ወይም በግዕዙ የብሉይ ኪዳን የመጻሕፍት አቋጣጠር ደንብ መጽሐፈ ተግሣጽ ከሚባለው ክፍል ውስጥ ከጠቢባን አንዱ ባጎር «አጉር» የተባለው የግላ አገር ሰው የተናረገውን ጠቅሰን እንመልከት፡- ቃሉም «መኑ ስሙ ወመኑ ስሙ ወልዱ» ስሙ ግነው? የልጁስ ስም ግነው?» ይላል። ምሳሌ 30+4።

እነሆም ገጽንና ስምን ሰጥቶ የአብንና የወልድን ስሞች በማስገንዘብ «ስሙ ግነው? የልጁስ ስም ግነው?» የሚል ቃል የብሉይ ኪዳን ቃል መሆኑን በቅድሚያ እንገነዘባለን። ከዚህም ጋር «ስሙ ግነው? የልጁስ ስም ግነው?» ተብሎ በመነገር የአባትና የልጁን ስም ለዘመነ ሐዲስ ግስተዋወቅ የጀመረ፤ ደረቅ ሐዲስ ከሚሰኙ ከብሉይ ኪዳን ሥዕላውያን ጥቅሶች አንዱ ይህ መሆኑን ግስተዋል ይገባናል።

«ስሙ ግነው የልጁስ ስም ግነው?» ይላል። በዚሁ ጥቅስ የልጁ ስም ተጠርቶ ከመገኘቱ የተነሣ፤ ለልጁ አባት እንዳለው «ስሙ ግነው?» የተባለውም የልጁ አባት እንደሆነ በጉልህ እንዲታይ አድርጎታል።

ግላሰቢያ፡-

በዚሁ መጽሐፍ ስሞች የሚለውን ቃል አስግት ብለን በግዕዝ ልማድ ጽፈናል። ይኸውም በአግርኛውም የታወቀ ስለሆነ ነው። ምናልባትም አስግት የሚለውን ቃል አስግተኞች በሚጠቀሙበት ሁኔታ እንዳያስቡ ለአንባቢ እናሳስባለን።

ይህንም ተከታትሎ ለመረዳት የሚያበቃ፡- አይሁድ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስን «መኑ ውእቱ አቡከ፡» አባትህ ግነው? ብለው በጠየቁት ጊዜ፡-

«ኢኪያየ ተአምሩ ወኢአቡየ፤ ሶበሰ ኪያየ አእመርከሙ፤ እምአእመርከም ለአቡየኒ፡- እኔን አታውቁ አባቴንም አታውቁ፤ እኔንስ ብታውቁ ኖር፤ አባቴን ደግሞ ባወቃችሁ ነበር»። በማለት የሰጠውን የተመርሆ ልቡናዊ ፍትሕ መግለጫ ነው። ዮሐ. 8+19። ማቴ. 11+27። 2ዮሐ. 1+9። ይህን መሠረት በማድረግ «መኑ ስሙ ወመኑ ስሙ አቡሁ፡»

ስሙ ግነው? የአባቴስ ስም ግነው? በማለት ከጻፉ አበው ሊቁ ዮሐንስ አፈወርቅ ይገኛል። መጽ ቅዱስ ገጽ 161 ተጥር 82።

«ስሙ ማነው?» ተብሎ የተጠቀሰው የልጁ አባት ለመሆኑ በሐዲስ ኪዳን ወንጌላዊው ዮሐንስ በራዕዩ፤ «ስሙ ወስመ አቡሁ፤ ስሙና የአባቱ ስም» ሲል ብሩህ አድርጎ ገልጾታል። ራዕ. 14፥1።

አባት ከተጠራ ዘንድ፤ ልጅ እንዳለው፤ ልጅ ተብሎ ከተጠራም ዘንድ አባት እንዳለው በማወቅ ይዞታ፤ ምንም ልዩነት እንደሌለ፤ በተመርሆ ልቡናዊ ተረድተው ትምህርቱን የወሰኑ ሠለስቱ ምእት፡- «ኢይትከሃል የሁሉ አብ ዘእንበለ ወልዱ» አብ ያለ ልጁ ሊኖር የማይቻል ነው።» ብለዋል። ሠለስቱ ምእት ሃይ አበ ገጽ 52 ም. 19 ቊጥር 18፤19።

እንደዚሁም ደግሞ በመጽሐፈ ባሕር «ስሙ ማነው? የልጁስ ስም ማነው? ተብሎ የተነገረውን፤ እንደዚሁም በዮሐንስ ራዕይ «ስሙና የአባቱ ስም» ተብሎ የተነገረውን አንድ ላይ በማገናዘብ፡- «መኑ ስመ አቡሁ፤ ወመኑ ስመ ወልዱ፡- የአባቱ ስም ማነው? የልጁስ ስም ማነው?» ብለው የጻፉ ሊቃውንት ጥቂቶች አይደሉም። ለምሳሌ በመጽ ቅዱሴ አፈ ገጽ 161 ቊጥር 82 ተመልከት።

ቴዎዶሮስ ዘዕንቂራም፡- «ንግረከ ወናሌብወከ ዘንተ ስመ፤ ዘውእቱ ወልድ ከመ ውእቱ አሐዱ ህላዌ ምስለ አብ፡- ይህን ስም ይህም «ወልድ» የመባል ስም፤ ከአብ ጋር አንድ ህላዌ ያለው መሆኑን እንግርሃለን እናስገነዝብህማለን»። ብሎአል። ሃይ አበ ቴዎዶሮስ ዘዕንቂራ ገጽ 173 ክፍል 1 ቊጥር 11።

እነሆም ብሉይ ኪዳን የጊዜ መቀዳደምና መከታተል በሌለበት አኳኋን የአብንና የወልድን የአካላት ስሞች አየን። እንደዚሁም ሁሉ። «እግዚአብሔር ይቤለኝ ወልድየ አንተ፡- እግዚአብሔር አንተ ልጄ ነህ አለኝ»። ተብሎ በብሉይ ኪዳን የተነገረው ጌታችን በሐዲስ ኪዳን በወንጌል «አነ ወአብ አሐዱ ንሕነ፡-እኔና አብ አንድ ነን» ብሎ ከተናገረው ጋር አስተያይዞ የአካላት ስሞችን ጠንቅቀህ አስተውል። መዝ. 2፥7። ዮሐ. 10፥30። ዳግም ኢሳ. 9፥6። ዮሐ. 5፥19-21 ተመልከት።

እነሆም የአብና የወልድ የአካል ስሞች በብሉይ ኪዳን መገለጹን ለመገንዘብ ይቻላል። ዘንድ፤ እነዚህን ጥቅሶች ተመልከትን። አሁን ደግሞ ስለ መንፈስ ቅዱስ የአካል ስም በብሉይ ኪዳን የተገሩትን ጥቅሶች እንመልከታለን።

የመንፈስ ቅዱስ የአካል ስም በብሉይ ኪዳን።

ብሉይ ኪዳን በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን በፈጠረ ጊዜ፤ «ወመንፈስ እግዚአብሔር ይጸላል ዲበ ማያት፡- የእግዚአብሔር መንፈስ በውኆች ላይ ይሰፍፍ ነበር» ይላል። ዘፍጥ. 1፥2። ዳዊትም «መንፈስ እግዚአብሔር ተናገረ ብዩ» የእግዚአብሔር መንፈስ በእኔ ተናገረ»። በመንፈሱ ሰማያት ውበትን አገኙ ኢዮ. 26፥10። መዝ. 50፥10-11። ኢዩሌል 2፥28። ኢዮብ 33፥4።

የመንፈስ ቅዱስ የአካል ስም የተነገረባቸው እነዚህ ብቻ ሳይሆኑ፤ በብሉይ የተገኙ እጅግ ብዙ ጥቅሶች ይገኛሉ። እነዚህንም የጠቀሰናቸው የመንፈስ ቅዱስ ስም በብሉይ ኪዳን በግልጽ ተነግሮና ተጽፎ መገኘቱን ለማስረዳት ያህል ነው።

በሐዲስ ኪዳን ደግሞ ራሱ ጌታችን በአብ፤ በወልድ፤ በመንፈስ ቅዱስ ስም አጥምቁለቸው ብሎ ለሐዋርያቱ አገዛዝቶባል። ማቴ. 28፥29፤20። ም. 3፥17። ዮሐ. 7፥39። ም. 14፥17።

ግላሰቢያ፡-

1. መጽሐፈ ኪዳን ትርጓሜ ፲፮ 12። በቅድስት ሥላሴ ታተመ 1963 ዓ.ም.
2. ሃይ አበ ስነትዩ ዘእስክንድርያ ፲፮ 498 ክፍል 1 ቊፕር 13።
3. ሃይ አበ ጎርጎርዮስ ገባሬ መንክራት ፲፮ 40 ክፍል 2 ቊፕር 9።
4. ሃይ አበ ስነትዩ ዘእስክንድርያ ፲፮ 508 ክፍል 2 ቊፕር 19።
5. ሃይ የሐዋርያት ዲዲስቅልያ አመክንዮ ፲፮ 22 ክፍል 1 ቊፕር 6።
6. ሃይ አበ ስነትዩ ፲፮ 508 ክፍል 2 ቊፕር 38።
7. ስሙ ማነው? የልጁ ስም ማነው? መጽሐፈ ቅዱ ዘዮሐ. አፈወርቅ ፲፮ 161 ቊፕር 82።
8. ሠለስቱ ምእትም ሃይ አበው ፲፮ 52 ምዕራፍ 19 ቊፕር 18፤ 19።
9. ሃይ አበ ቴዎዶሮስ ዘዕንቂራ ፲፮ 173 ክፍል 1 ቊፕር 11።

ምዕራፍ አምስት።

አስማተ ኩነታት።

በብሉይ ኪዳን «አብ፡ ወልድ፡ መንፈስ ቅዱስ» የሚሉ የአካላት ስሞች በግልጽ ተነግረው መገኘታቸውን በሐዲስም ብሩህ በሆነ መገለጽ መታወቃቸውን ተረዳን። ይሁንና የሥላሴ ስሞች እሳይ የተጠቀሱት «አብ፡ ወልድ መንፈስ ቅዱስ» የሚሉ ስሞች ብቻ አይደሉም። በብሉይ ሆነ በሐዲስ ሥላሴ የሚጠሩባቸው ሌሎች ስሞች እንደሚገኙ ለመረዳት እንችላለን። እነዚህም አስማተ ኩነታት ተብለዋል። አስማተ ኩነታት በመጽሐፍ ቅዱስ እንደሚከተለው ተነግረው እናገኛቸዋለን።

በመዝሙራት ዘዳዊት፡- «ሣህሉ ለእግዚአብሔር መልዕ ምድረ፤ ወበቃለ እግዚአብሔር ጸንዐ ሰማያት ወእምእስትንፋስ አፋሁ ኩሉ ኃይሉሙ... ወምክሩስ ለእግዚአብሔር ይሄሉ ለዓለም ወሕሊና ልቡኒ ለትውልደ ትውልድ»።

የእግዚአብሔር ቸርነት ምድርን መላ፤ በእግዚአብሔር ቃልም ሰማያት ጸኑ፤ ኃይላቸውም ከአፋ እስትንፋስ ነው... የእግዚአብሔር ምክር ለዘላለም ይኖራል። የልቡም አሳብ ለልጅ ልጅ ነው። ተብሎ ተነግሮአል። መዝ. 32/33/፤6፤11 እግዚአብሔርም አለ ብርሃን ይሁን። ዘፍጥ. 1፤3። ቃሉን ላከ ፈወሳቸውም ከጥፋታቸውም አዳናቸው መዝ. 16/17/፤20። ኢሳ. 55፤11። ዕብ. 11፤3። ዮሐ. 2፤1-3።

ዳግም፡- «ይፌት ቃሉ ወይመስዎ፤ ይነፍሕ መንፈሱ ወያውገዝ ማያተ፡-ቃሉን ይልካል ያቀልጠውማል፤ መንፈሱ ተንፍሶ ውኃዎችን ፈሳሽ እንዲሆኑ ያደርጋል»። መዝ. 47፤4-7። መንፈሴ በሰው ላይ አይኖርም ለዘላለም እርሱ ሥጋ ነውና። ዘፍጥ. 6፤3።

በመጽሐፈ ኢዮብ፡- «ልቡን ቢያነሣ መንፈሱና እስትንፋሱን ወደ እርሱ ይመልስ ዘንድ፤ ሥጋ የለበሰ ሁሉ አንድነት ይጠፋሉ»። ኢዮብ. 34÷14። ዘጸአ. 15÷8። 24መ. 22÷16። ኢዮብ 32÷8።

በአሪት ዘፍጥረት፡- «ወመንፈስ እግዚአብሔር ይጸልል ላዕለ ማያት» የእግዚአብሔር መንፈስም በውኃዎች ላይ ይሰፍ ነበር»። ዘፍጥ. 1÷1፤2።

ኢሳይያስም፡- እነሆ፤ የእግዚአብሔር ስም ከሚነድድ ቊጣ ከሚትጉለጉልም ጢስ ጋር ከሩቅ ይመጣል። ከንፈሮቹ ቊጣን የተሞሉ ናቸው። ምላሱም እንደምትባላ እሳት ናት። እስትንፋሱም አሕዛብን በአጥፊ ወንፊት ሊነፋቸው እንደሚያጥለቀልቅ እስከ አንገትም የሚደርስ ወንዝ ነው። ኢሳ. 20÷27፤28።

ከዚህም በኋላ እንዲህ ይሆናል መንፈሴን በሥጋ ለባሽ ሁሉ ላይ አፈሳለሁ ወንዶች ሴቶች ልጆቻችሁም ትንቢት ይናገራሉ። ኢዩ. 2÷28፤ 29።

እነሆም ለዓይነት ያህል ይህን ከብሉይ ኪዳን ጠቀስን። በሐዲስ ኪዳን የሥላሴን ስሞች እንመልከት፡- ስለ መንፈስ ቅዱስም ሲነገር፤ «መንፈሱ ለአቡክሙ ውእቱ ይነብብ በላዕሌክሙ የአባታችሁ መንፈስ ተብሎአል»። ማቴ. 10÷20።

«ዲበ ዘርኢከ ይወርድ ላዕሌሁ ውእቱኪ ዘያጠምቅ በመንፈስ ቅዱስ ርኢኩ መንፈስ ቅዱስ እንዘ ይወርድ ላዕሌሁ»።

እዚህ ላይ «አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ» ተብለው ከሚጠሩባቸው የሥላሴ ስሞች ሌላ «ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ» ተብለው የሚጠሩባቸው ስሞች በቅዱሳት መጻሕፍት ተነግረው የሚገኙ መሆናቸውን ለማየት ችለናል።

ምዕራፍ ስድስት።

እነዚህ ስሞች የሥላሴ መጠሪያ ከሆኑ፤ ከአካል ስሞች ልዩነት አላቸውን?

እነዚህ እሳይ የተጠቀሱት ስሞች፤ የሥላሴ አካላት ከሚጠሩባቸው ስሞች የተለዩና ከውጭ የሚገኙ አይደሉም። በአካላት ስሞች ውስጥ ያሉ መጠሪያዎች ናቸው። እንዲህም ለመሆናቸው መጽሐፍ ቅዱስ ግልጽ አድርጎ ትምህርቱን ያቀርብልናል።

እነሆም ዳዊት በመዝሙሩ፡- «ወምክሩስ ለእግዚአብሔር ይሄሉ ለዓለም ወሕሊና ልቡኒ ለትውልደ ትውልድ»

ዳግም፡- ሣህሉ ለእግዚአብሔር መልዕ ምድረ ወበቃለ እግዚአብሔር ጸንዓ ሰማያት ወእምእስትንፋስ አፋሁ ኩሉ ኃይሉሙ።

የእግዚአብሔር ምክር ለዘለዓለም ይኖራል። የልቡም አሳብ ለልጅ ልጅ ነው... በእግዚአብሔር ይቅርታ ምድር ተሞልታለች። በእግዚአብሔር ቃልም ሰማያት ጸንተዋል፤ ኃይላቸውም ሁሉ በአፋ እስትንፋስ ነው።። ማለቱን ይገነዘቧል። መዝ 32/33÷11፤6።

ይህን ወስደን «አብ፡ ወልድ፡ መንፈስ ቅዱስ» ተብለው የሥላሴ አካላት ከሚጠሩባቸው ሰዎች ጋር ብናገናዝብ፤ የእግዚአብሔር ቸርነት መዝገብ የሆነ ልብ የአብ፡ የልቡ አሳብ ተብሎ መነገሩን፤ ሰማያት የጸኑበት የእግዚአብሔር ቃልም ለወልድ መነገሩን፤ ለሰማይና ለምድር ላላባቸውም ሁሉ፤ ሕይወት «ኃይል» የሆነ የእግዚአብሔር የአፋ እስትንፋስም መንፈስ ቅዱስ ሆኖ መነገሩ፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ብሩህ ሆኖ ተገልጾ እናገኛለን። መዝ 32/33/፥6፤11።

ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ «አኦምን ወእትአመን ከመ አብ ልብ፡ ወወልድ ቃል፡ ወመንፈስ ቅዱስ ሕይወት፡- አብ ልብ እንደሆነ፤ ወልድም ቃል እንደሆነ፤ መንፈስ ቅዱስም ሕይወት እንደሆነ አምናለሁ እታመናለሁ» ብሎአል። ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ መዝገበ ሃይ ፲፮ 34 ቊፕር 13።

አትናቴዎስ ሐዋርያዊም፡-

«ወኢንፈልጦ ለወልድ እምቃል ከመ ካልዕ ውእቱ ወባሕቱ ንብል እስመ ቃል ውእቱ ወልድ ዘቦቱ ኩሉ ኮነ። ወልድን እንደሌላው ሁሉ፤ ከቃል አንለየውም። ነገር ግን እርሱ ቃል ሁሉ በእርሱ የሆነበት ወልድ ነው እንላለን»። ብሎአል። አትናቴዎስ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ፲፮ 105 ክፍል 14 ቊፕር 41።

ከዚህም በቀር እነዚህ ሰዎች በቅዱሳት መጻሕፍት የሚገኙባቸውን ክፍሎች እንደሚከተለው ቀርበዋልና፤ ጥቅሶቹን ማየት ይጠቅማል። 1ዜና መዋ. 17፥9። 2ዜና መዋ. 7፥16። ኢዮብ 9፥4። ም. 7፥17። ም. 10፥13። ዘፍጥ. 6፥6። የሐዋ. 12፥22። ሕዝ. 28፥2፤6። ኢዮ. 33፥4። ም. 26፥13። ራዕ. 19፥13። ዮሐ. 1፥1። ዕብ. 12፥13። ም. 11፥3። 1ዮሐ. 1፥1።

በዚህ ሁሉ እንደተገለጸው ልብ ቃል እስትንፋስ ሲባል፤ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ተብለው ከሚጠሩ ከሥላሴ ሰዎች ውጭ ሳይሆኑ፤ ሥላሴ የሚጠሩባቸው ሰዎች ናቸው።

ይኸውም አብ ልቡና ልብ ተብሎ፤ ወልድም ቃል ወይም ንባብ ተብሎ፤ መንፈስ ቅዱስም እስትንፋስ ሕይወት ተብሎ፤ በቅዱሳት መጻሕፍት እንደሚጠሩ፤ የሚከተሉትን ጥቅሶች መመልከት ነው። 1ኢጥ. 1፥23። ዮሐ. 1፥1፤18። መዝ. 32/33/፥6። የሐዋ. 2፥1፤2።

ከቤተ ክርስቲያን መምህራንም ይህን ተገንዝበው ቀጥሎ ያለውን ማብራሪያ መስጠታቸውን እዚህ ላይ ልንመለከት እንችላለን።

ቴዎዶሮስ ዘዕንቂራ፡- «ወሀየንተ ልብ ዘዘየ ነአምሮ ለአብ ህየ፤ ወሀየንተ ቃል ዘዘየ ነአምሮ ለቃል እግዚአብሔር፡- ከዚህ በሚታየው ልቡና አንጻር፤ ከዚያ አብን እናውቀዋለን። ከዚህ በሚታየው ቃል አንጻር፤ ከዚያ የእግዚአብሔርን ቃል እናውቀዋለን»። ብሎአል። ሃይማኖተ አበው ቴዎዶሮስ ፲፮ 174 ክፍል 1 ቊፕር 18፤19።

ያዕቆብ ዘእልበረዳኢም፡- «አኦምን ወ እትአመን ከመ አብ ልብ ወወልድ ንባብ ወመንፈስ ቅዱስ ሕይወት፡- አብ ልብ ወልድ ቃል መንፈስ ቅዱስ ሕይወት መሆኑን አምናለሁ እታመናለሁ»። ብሎአል። መዝገበ ሃይማኖት ፲፮ 34፥14። ዐረጋዊ መንፈሳዊም ስለ መንፈስ ቅዱስ ሕይወትነት ሲናገር፡- «መንፈስሰ ሕይወተ ጠባይዕ ዘስቡሐት ይሰመይ፡- መንፈስ ቅዱስ ግን የተመሰገኑት ጠባይዐት፤ ሕይወታቸው ይባላል ብሎአል»። ዐረጋዊ መንፈሳዊ ፲፮ 16 ድርሳ 36።

በመጽሐፈ ኢዮብ፡- ልቡን ቢያነሣ መንፈሱንና እስትንፋሱን ወደ እርሱ ይመልስ
ዘንድ ሥጋ የለበሰ ሁሉ በአንድነት ይጠፋሉ ተባለ። ኢዮብ 34፡14።

ለመሆኑ በትምህርተ መለኮት፡ ልብ ቃል እስትንፋስ የሚባሉ ሰሞች በአጠቃላይ
የሚጠሩት መደበኛ ስማቸው ምን ይሆን? መዝገበ ሃይ ያዕቆብ ዘአልበረዳኢ ገጽ 34
ቁጥር 13፡14። ዐረጋዊ መንፈሳዊ ስለመንፈስ ቅዱስ ሕይወትነት ሲናገር ገጽ 16
ድርሳን 36 ተመልከት።

ምዕራፍ ሰባት።

የአስማተ ኩነታት አቋምና ይዘት እንዴት ነው?

አስማተ ኩነታት ስንል፤ በትምህርተ መለኮት ከፍ ያለ ትምህርታዊን የጥናት ሙያ
አጥርተን የምንገነዘብበት አቋም ነው።

ይኸውም ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ፤ በምንልበት ጊዜ፤ በኩነታት ማስታወቂያነት
የሚሰጠን ሥላሴ በተዋሕዶ፤ ወተዋሕዶ በሥላሴ፤ ወይም ተጋብአ በተከፍሎ
ወተከፍሎ በተጋብአ ሥላሴ በአንድነት አንድነትም በሥላሴ፤ አንድነት በመከፈል
መከፈልም በአንድነት የሚባልበት መሠረታዊ አብነት የሚመነጩ ከዚህ ከአስማተ
ኩነታት ይዘት መሆኑ፤ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ስለተገነዘቡ፤ የኩነታት አቋም በሥላሴ
ትምህርት ላይ ያለውን መሠረታዊነት ዐውቀው ቀዋሚ ምድብና ቦታ ሰጥተው
አስቀምጠውት እናያለን። «በስመ እግዚአብሔር ዋሕድ ዘይሠላስ በአካላት ወኩነታት»
ስለዚህ ከዚህ ላይ ስለ ኩነት ወይም ስለ አስማተ ኩነታት አቋም በዚህ ጊዜና ቦታ
በንገልጽ የተገባ ሆኖ ይሰማናል።

በመሠረቱ ኩነት ከዋኔ ኩነታት ሲባል፤ ከመነሻው እንዴትና እንደምንድን ነው?

ኩነት ወይም ከዋኔ ወይም «ኩነታት» የኩነት ወይም የከዊን ወይም የከዋኔ ስም
በቅድስት ሥላሴ ትምህርት ተከፍሎ በተጋብአ ወተጋብአ በተከፍሎ ልዩነት ሳለ፤
አንድነት፤ አንድነት ሳለ ልዩነት እንዳለ የሚገለጽበት፤ በሦስት አካላትና በአንድ
መለኮት መካከል ያለ በቀዋሚነቱ የሚታወቅ ስም ነው። ኩነት ወይም ከዋኔ በአካልና
በባሕርይ መካከል እየተገኘ የአገናዛቢነትን ሁኔታ የሚፈጽም ለመሆኑ ዲዮናስዮስ
ዘአንጾኪያ፡- «ወከዋኔሂ ይትበሀል ከመ ውእቱ ህላዌ ዘያስተጋብእ ኩሎ» ወከዋኔሂ
ያጤይቅ በእንተ አስተጋብእ ባሕቲቱ ዘእምኔሁ ይከውን አካል በሥርዓቱ። ከዋኔ ወይም
ከዊን እርሱ ሁሉን እንደሚያገናዝብ ህላዌ ይባላል። ከዋኔ ወይም ከዊን በሥርዓቱ
መሠረት አካልን በከዋኔ ረገድ ስለማገናዘብ ያስረዳል። በማለት፤ የኩነት አቋምና ይዘት
ከምንጩ የሚብራራበትን መሠረት ገልጽኳል። ሃይ አበ ገጽ 442 ክፍል 1 ቁጥር
18።

ይህ ምንጭ በዚሁ ገለጻ ተጠቁሞ እንዳለ፤ የሚከተለውን አባባል ደግሞ በረጋ
መንፈስ እናመጣለን።

ሊቁ አለቃ ጎሩይ ፈንታ፡- ስለ ኩነታት አቋም ሲናገሩ፤ እንደሚከተለው
አድርገው አቅርበዋል።

ኩነታት ግን ተፈልጦ ተከፍሎ መለየት መከፈል ሳይኖርባቸው፤ በተዋሕዶ በተጋብሶ በአንድነት አካላትን በህልውና በአኗኗር እያገናዘቡ፤ በአንድ መለኮት የነበሩ ያሉ የሚኖሩ ናቸው ብለዋል። እኒሁ ሊቅ እንደዚህ አድርገው ስለ ኩነታት መሠረታዊ ይዞታ ከገለጹ በኋላ፤ ኩነታቱና የኩነታቱ ይዘት እንደሚከተለው አድርገው አቅርበዋል። እሊህም ኩነታት ከዊነ ልብ፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ፣ ናቸው።

ከዊነ ልብ በአብ መሠረትነት ለራሱ ለባዊ ሆኖ፣ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ዕውቀት ማወቂያ መሆኑ ነው። ከዊነ ቃል በአብ መሠረትነት ለራሱ ነባቢ ሆኖ በራሱ ቃልነት ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ንባብ ነው። ኩዊነ እስትንፋስ በአብ መሠረትነት ለራሱ ሕያው ሆኖ ለአብና ለወልድ ሕይወት መሆን ነው። ሦስት ኩነታት ያልናቸው እሊህ ናቸው። ብለዋል። አለቃ ጎሩይ ፈንታ ፍኖተ እግዚአብሔር አንቀጽ 2 ክፍል 1 ገጽ 14 ያልታተመ።

ሳዊሮስ ዘእስሙናይንም፡-

«አብስ ይቀውም በርእሱ ወነባቢ በወልድ። ወሕያው በመንፈስ ወልድ ይቀውም በአብ ነባቢ በርእሱ ወሕያው በመንፈሱ ወመንፈስ ቅዱስ ይቀውም በአብ ነባቢ በወልድ ወሕያው በርእሱ። አብ በራሱ ቀዋሚ ነው፣ በወልድም ተናጋሪ ነው፣ በመንፈስ ቅዱስም ሕያው ነው፣ ወልድ በአብ ቀዋሚ ነው፣ በራሱ ነባቢ ተናጋሪ ነው። በመንፈስ ቅዱስም ሕያው ነው፣ መንፈስ ቅዱስም በአብ ቀዋሚ ነው፤ በወልድ ነባቢ ነው፤ በራሱም ሕያው ነው» ብሎአል።

ሳዊሮስ ዘእስሙናይን ገጽ 47 የእጅ ጽፈት ያልታተመ፡-

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ይህን ሳዊሮስ የተናገረውን ቃል በሙሉ ጠቅሰው ሲያበቁ፤ በተለይ «ቀዋሚ» የሚለውን ቃል ለብቻው ነጥለው በመተርጉም «ቀዋሚኒ» ብሂል ለባዊ ብሂል ቀዋሚ ማለት ለባዊ ማለት ነው ሲሉ አቃንተውታል። መጽሐፈ ምዕላድ ገጽ 14 ያልታተመ።

እነሆም የኩነት ወይም የኩነታት መሠረታዊ አቋምና ይዞታ በዚሁ አገላለጽ አየን። ዳሩ ግን የሥላሴ አካላት በኩነት ይገናዘባሉ ስንል፤ ከዊነ አብ፣ ከዊነ ወልድ፣ ከዊነ መንፈስ ቅዱስ፣ እያሰኘ ይነገራልና፤ በዚሁ ሁኔታ መነገሩ የሥላሴን አካላት ያገናዝባል ማለታችን እንዳይደለ ሳናስረዳ አናልፍም፡-

ማሳሰቢያ፡-

1. ሃይ አበ ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ 442 ክፍል 1 ቍጥር 18።
2. ሊቁ አለቃ ጎሩይ ፈንታ ገጽ 23፣ 24 አንቀጽ 2።
3. ሳዊሮስ ዘእስሙናይን ድርሳን ገጽ 14 ያልታተመ።
4. መጽሐፈ ባሕርይ ገጽ 5